

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ ČTVRTÝ ROČNÍK

5

Upevňovat hrdost příslušníků ČSLA na revoluční tradice

Třicáté výročí slavného Slovenského národního povstání a osvobození Československa Sovětskou armádou bude příležitostí k přehlednutí výsledků, jichž naše země dosáhla pod vedením Komunistické strany Československa od osvobození v roce 1945 do dneška. Za tři desítky let urazila naše země kus cesty, na který dříve potřebovala historie staletí. Změnila se z válkou rozvalené země v kvetoucí, prosperující socialistickou zemi, která se řadí ve všech oblastech lidské činnosti k nejvyspělejším zemím světa. Těmito vpravdě historickými přeměnami mohla naše země úspěšně projít díky prozíravé politice Komunistické strany Československa, řídící se marxisticko-leninskou teorií. Těchto vynikajících úspěchů mohla dosáhnout jen díky tomu, že proces poválečné obnovy, přerůstání národně demokratické revoluce, zahájené Slovenským národním povstáním, v revoluci socialistickou, jakož i sám proces socialistické výstavby se odehrával v podmínkách úzké bratrské spolupráce naší země se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi.

Slavná výročí, k jejichž oslavě se připravuje celá naše země, nemohou být a ani nebudou pouhou vzpomínkou. Budou jedinečnou příležitostí k dalšímu prohloubení ideové politické jednoty všeho našeho lidu na principech marxisticko-leninské politiky strany, příležitostí k dalšímu uvolnění pracovní iniciativy. Ve výchovné práci mezi příslušníky Československé li-

dové armády jich využijeme k dalšímu prohloubení zodpovědnosti všech vojáků za obranu socialistické vlasti, k dalšímu rozvoji úsilí o splnění vojenské politiky XIV. sjezdu KSČ.

Jsou tedy tato výročí i příležitostí, abychom se zamyslili nad jejich smyslem, nad smyslem jejich oslav, především v ideové výchovné práci v ČSLA, již z hlediska výsledků říjnového pléna ÚV KSČ z roku 1972 o ideologické práci a z hlediska červencového pléna 1973 o práci s mládeží, připadají ideové výchovné úkoly v práci s mládeží v armádě.

Jaké ideové výchovné a vzdělávací cíle si budeme v nadcházející kampani klást? Půjde o to, abychom důsledným uplatňováním třídního přístupu na základě marxismu-leninismu osvětlovali všem vojákům politiku Komunistické strany v uplynulém období třiceti let. Budeme zvýrazňovat vedoucí úlohu strany, její úsilí o prosazení vedoucí úlohy dělnické třídy v naší společnosti a jejich zájmů. Budeme zdůrazňovat jednotu zájmů a potřeb socialismu v naší vlasti a jednotou zájmů a potřeb socialistického společenství a celého mezinárodního revolučního komunistického hnutí. Na výkladu pokrokových tradic našeho lidu, zejména tradic národně osvobozeneckého boje a tradic pracovního úsilí socialistické výstavby budeme usilovat o to, aby všichni vojáci hluboce pochopili, k čemu tyto tradice zavazují naši generaci. Budeme usilovat o to, aby

pochopti základní význam zkušenosti KSSS a SSSR pro úspěšnou výstavbu socialistické společnosti v naší zemi, aby znali a docenili správně rozhodující úlohu internacionální pomoci SSSR a ostatních socialistických zemí úsilí našeho lidu při výstavbě a obraně socialismu.

V ideově výchovné práci budeme při příležitosti těchto výročí prohlubovat znalosti nejnovějších dějin strany, jejich internacionálních tradic, tradic těsných svazků s mezinárodním dělnickým a komunistickým hnutím, se sovětskými komunisty. Budeme vyzdvihovat pokrokové tradice našeho lidu a pěstovat úctu vojáků k těmto tradicím, ale i vědomí zodpovědnosti za jejich další rozvíjení. Tak budeme napomáhat k dalšímu utváření ideových hodnot nového, socialistického člověka, takových hodnot, jako je socialistické vlastenectví, proletářský internacionalismus, vědomí sounáležitosti k světové socialistické soustavě a Varšavské smlouvě. Budeme dále prohlubovat na konkrétních historických faktech vřelý vztah k Sovětskému svazu, KSSS a Sovětské armádě — hlavním vnějším faktorům úspěchů našeho lidu. Budeme vysvětlovat a ukazovat, že komunisté jsou skutečnými vlastenci, že KSČ se nejen hlásí k nejpokrokovějším tradicím našich národů, ale že je sama svou činností dále rozšiřuje a vytváří tradice nově. Pozitivním výkladem těchto tradic, zejména tradice vedoucí úlohy dělnické třídy a její komunistické strany, tradice úzkého internacionálního sepectví revolučního boje našeho lidu s bojem sovětského lidu a dalších tradic budeme překonávat ideovou dezorientaci pravicového oportunismu, jenž usiloval o znevažování a negaci těchto tradic. Tak budeme konkrétně a účinně čelit formám ideologické diverze soudobého antikomunismu.

Využijme tedy těchto výročí k prohloubení znalostí vojáků o historické cestě našeho lidu, jenž pod vedením strany v třiceti uplynulých letech úspěšně navedl na revoluční pokrokové tradice národních dějin a dále je rozmnožil. Výchova na těchto tradicích bude jedním z klíčových míst celé ideové výchovné práce.

V životě armády mají tradice zcela mimořádné místo. Každá armáda pěstuje, vychovává a rozvíjí své tradice. Nejnak je tomu i v armádě naší. Zatímco armáda předmnichovské republiky byla vychovávána na tradicích kontrarevolučního protisovětského vystoupení československých legií, výchova v ČSLA pramení z revolučních a bojových tradic. Naše lidová armáda chrání a pěstuje revoluční a bojové

tradice především z těch etap našich národních dějin, kdy do dějinného procesu našich národů vstoupila nejprogresivnější a rozhodující síla společenské — dělnická třída a její revoluční předvoj Komunistická strana Československa. Ve svých revolučních tradicích hledá naše armáda nenahraditelný zdroj zkušeností a poučení, ale i dějinný smysl našeho zápasu s domácí i světovou buržoazií za vítězství proletářské revoluce, za vybudování socialismu i za jeho vojenskou obranu.

Mezi těmito tradicemi zaujímají — vedle tradic vystoupení čs. rudoarmějců na obranu prvního socialistického státu a tradic účasti čs. interbrigadistů v občanské válce ve Španělsku — prvořadé místo právě tradice československých vojáků a partyzánů ve 2. světové válce, bojovníků proti fašismu. Nejen pro jejich hrdinné činy, ale zejména proto, že v těchto tradicích vidíme stálý zdroj síly naší armády i pro boj, který podstoupí — byť v jiných historických podmínkách — i v případném budoucím válečném konfliktu na obranu socialistického Československa. Budeme proto vedle tradic, vyplývajících z našich národních a revolučních dějin, zdůrazňovat i tradice dosavadní vojenské politiky Komunistické strany Československa. Které to jsou?

KSČ vychází důsledně z principů marxismu-leninismu a navazuje ve své vojenské politice především a důsledně na internacionální tradice. Princip internacionální obrany socialismu je obecně platný princip. Naše revoluční dělnická třída a její strana již od Velké říjnové socialistické revoluce dobře chápala, že nezbytnost internacionální obrany socialismu vyplývá z koordinovaného úsilí imperialismu a kontrarevoluce proti socialistickým zemím. Proto stály vždy v prvních řadách obránců socialismu. Hrdinný boj čs. rudoarmějců, čs. interbrigadistů, vystoupení čs. samostatné jednotky v SSSR za Velké vlastenecké války jsou toho dokladem. Na tuto tradici navazujeme v celé činnosti ČSLA po druhé světové válce, kdy dělnická třída Československa, zvláště po Únoru 1948, vybudovala svou lidovou armádu jako nástroj obrany socialismu v naší zemi, ale i jako nedílnou součást internacionální obrany socialistického tábora. KSČ buduje v celém poválečném období československou lidovou armádu důsledně jako armádu socialistického typu a zvyšuje přitom její internacionální poslání. Tím vytvořila novou, základní tradici československých ozbrojených sil. Na tuto tradici budeme vědomě navazovat. Ukážeme, že národně osvobozenecy boj na-

šeho lidu, vystoupení čs. jednotky v SSSR, boj povstalců a partyzánů ve slovenských horách, jakož i boj českého a pražského lidu v závěrečných dnech druhé světové války mohly zemi přivést k vítěznému konci jen díky internacionálnímu spojení tohoto boje s bojem sovětského lidu a protifašistického boje lidu ostatních zemí. Na frontách Velké vlastenecké války psala čs. jednotka v SSSR nové stránky vojenských tradic Československa: tradici pevné družby s armádou socialistické velmoci — Sovětskou armádou. Poprvé v dějinách čs. armády je boj československých ozbrojených sil v souladu s revolučními zájmy našeho lidu.

V poválečném období se vytváří nová tradice československého vojenství. S narůstajícím politickým vlivem KSČ v zemi po r. 1945 vznikají předpoklady pro stále silnější prosazování principů socialistického vojenství i do našeho vojenství. Základnu pro to vytvářela orientace KSČ na výstavbu Československé armády podle vzoru Sovětské armády. Když se pak po Únoru 1948 otevřely možnosti uplatňovat principy socialistického vojenství v naší armádě v plné šíři, vytvořila se v následujícím období výstavby ČSLA jako armády socialistického typu nová tradice — tradice důsledného uplatňování leninských principů výstavby socialistické armády ve výstavbě, životě a řízení ČSLA. Takové základní leninské principy výstavby socialistické armády, jako je vedoucí úloha komunistické strany, třídní princip, nerozbojný svazek armády s pracujícími, proletářský internacionalismus, nedílná velitelská pravomoc, uplatňovaná na stranickém základě a další se staly postupně základem života a výstavby naší armády. Jejich důsledné naplňování a dodržování je pak nejnovější tradicí ČSLA.

Nepůjde nám tedy v žádném případě o pouhé vzpomínání. Vzpomínáme-li 30. výročí Slovenského národního povstání a osvobození Československa Sovětskou

armádou, nejde nám o nějaké staromilství. Osvětlování těchto historických událostí, jež naše vojenská mládež nezná z vlastního prožitku, budeme spojovat s objasňováním výsledků, jichž naše země a naše lidová armáda dosáhly za oněch třicet let od osvobození do dneška. Třicet uplynulých let ukážeme jako třicet let poctivé a činné práce našeho lidu na výstavbě moderní socialistické československé společnosti, nedílné součásti mezinárodního socialistického společenství. Ukážeme je vojenské mládeži také jako třicet let, naplněných úsilím o vybudování moderní, bojeschopné, soudobé Československé lidové armády, ochránkyni budoucího lidu. Vyzvedneme zde právě ony tradice, jež v úsilí socialistické výstavby náš lid vytvořil, ukážeme i novodobé tradice ČSLA. Chápeme tuto příležitost jako mohutný zdroj další iniciativy příslušníků ČSLA v duchu hesla „30 let osvobození Československa — 30 let slavné cesty našeho lidu v čele s KSČ“, jak je k těmto výročím vytyčuje ÚV KSČ.

V kampani k výročí budeme všestranně upevňovat ideově politickou jednotu Československé lidové armády, prohlubovat dále její internacionální charakter, dále budeme rozvíjet iniciativu všech příslušníků ČSLA. Budeme obohacovat a dále rozvíjet dosažené výsledky v bojové a politické přípravě, budeme dále hledat a tvořit nové zdroje dalšího upevnění bojové pohotovosti a bojeschopnosti Československé lidové armády.

Pak nebudou tato výročí a jejich oslavy samoúčelem, nebudou pouhým pohledem zpět, ale stanou se jedním z výrazných zdrojů další iniciativy k naplnění jejich odkazu, k dalšímu rozvinutí revolučních tradic. Takovýmto oživením a dalším rozmnožením revolučních tradic, jež tato významná výročí představují, přispějeme ke splnění úkolů, jež před naší armádou vytyčil XIV. sjezd KSČ a jeho vojenskopolitická linie.

K politické výchově mladých příslušníků ČSLA

V uplynulém období došlo v naší armádě k dalšímu prohloubení ideologické práce. Dobré podmínky k dosažení těchto výsledků byly vytvořeny především tím, že ÚV KSČ soustředil na tuto oblast pozornost celé naší strany i společnosti. Byly to především závěry XIV. sjezdu KSČ, které byly rozpracovány na říjnovém plénu v roce 1972 a na červencovém plénu ÚV KSČ v roce 1973. Růst významu ideologické práce a zejména politické výchovy mladých lidí vyplývá z reálných potřeb, které jsou charakteristické pro současný stupeň rozvoje naší společnosti. Každé zaostávání a podceňování teorie, výchovné práce strany, velmi vážně oslabuje vedoucí úlohu, spojení strany s masami, vede i k ideovému odzbrojení, zmatkům a živelnosti, jak jsme se o tom velmi názorně přesvědčili v minulých krizových letech.

Při řešení ideově výchovné práce v ČSLA jsme vždy dbali na to, aby byla zabezpečována jednotu výchovného působení při dodržování zásad vysoké bojové pohotovosti a připravenosti všech příslušníků ČSLA. Měli jsme přitom na mysli ty cíle, které zdůraznilo i červencové plénum, že opravdový a plný rozvoj socialistického člověka, jeho vysokých morálně politických kvalit, by nebyl úplný bez činnosti, jejímž smyslem je spolehlivě ubránit všechno, co lid vytvořil.

Chci se teď poněkud podrobněji věnovat tomu, jak jsme červencové zasedání ÚV KSČ z loňského roku v podmínkách armády uskutečňovali, jaká jsme přijali opatření pro zlepšení ideově výchovné práce a jak se tyto výsledky projevíly přímo v bojové a politické přípravě.

Červencové plénum nás vedlo k hlubokému zamyšlení nad tím, jak ve smyslu jeho závěrů dosáhnout při výchově vojáků nových úspěchů. V usnesení se přímo ukládá: „...vyhodnotit účinnost výchovné práce mezi mládeží v ozbrojených složkách a přijmout opatření k dalšímu zkvalitnění přípravy mladých lidí pro uvědomělé plnění vojenských povinností a pro jejich aktivní uplatňování v občanském životě, v práci a veřejné činnosti.“

Proto jsme také považovali za nezbytné rozpracovat závěry červencového pléna v dokumentech na letošní výcvikový rok. Zejména v rozkazu ministra národní obrany a ve směrnicích ministra a náčelníka HPS pro politickou a ideově výchovnou práci jsme uložili zabezpečit socialistickou výchovu vojenské mládeže tak, aby se vojenská základní služba stala školou politické výchovy mladých příslušníků, aby byla školou bojového mistrovství, fyzické zakalenosti a vojenské kázně. Současně jsme usilovali o upevnění systému vojenské výchovy, o systematickou výchovu v duchu vojenské přísahy a řádů.

Vycházeli jsme především z toho, že se posouzení celé výchovně politické oblasti musí stát záležitostí velitelů, vojenských rad, politických orgánů, celého stranického i svazáckého aktivu. Na celoarmádním aktivu jsme stanovili základní linii, jak rozvíjet pozitivní zkušenosti, jak zvyšovat účinnost výchovné práce v jednotkách a jak bojovat proti různým tendencím sebeuspokojení, formalismu a dalším nedostatkům, které snižovaly kvalitu ideově politické výchovy v jednotkách a útvech.

Dali jsme si za cíl výchovně působit na vojenskou mládež nepřetržitě, jak v průběhu plnění výcvikových úkolů, tak při kulturní a společenské zájmové činnosti vojáků. Přitom jsme zdůraznili, že hlavním článkem a zárukou úspěchů je především cílevědomá a soustavná příprava vychovatelů, příprava vedoucích marxisticko-leninské přípravy a politického školení mužstva a poddůstojníků.

Československá lidová armáda jako třídně vyhraněný ozbrojený nástroj socialistického státu i svými kulturně výchovnými a vzdělávacími úkoly klade mimořádné nároky na úroveň socialistického uvědomění a přesvědčení svých příslušníků. Proto zvláště ideově teoretická připravenost vojáků socialistické armády v soudobých podmínkách v rozhodující míře určuje kvalitu bojové pohotovosti a připravenosti jednotek. Velmi názorně nás o tom přesvědčují zkušenosti z Velké vlastenecké války i z období mírového budování Sovětské armády a dalších bratrských armád. Politická výchova vystupuje jako předpoklad důsledného plnění RMNO a výcvikových úkolů, jako moment, který se dotýká všech stránek bojové pohotovosti a politického stavu vojsk.

Současně neztrácíme ze zřetele, že účinnost politické výchovy v armádě je bezprostředně svázána a ovlivňována dynamikou vývoje mezinárodní situace, především střetáváním dvou protikladných soustav ve světovém měřítku. Právě na tom, jak naši velitelé, političtí pracovníci, propagandisté a vůbec celý stranický a mládežnický aktiv dokáže reagovat na tyto změny, jak dokáže vysvětlovat jednotlivé jevy, závisí síla přesvědčení vojáků i správný třídní pohled na vývoj ve světě.

Nejvýraznějším rysem poslední doby v mezinárodních vztazích jsou pronikavé, přímo historické úspěchy mírové ofenzívy Sovětského svazu a socialistických států. Cesta, kterou otevřel XXIV. sjezd KSSS, je naplněna již mnohými pozitivními výsledky, které jsou dokladem opravdovosti úsilí socialistických států o mírové soužití. To však u celé řady vojáků vyvolává četné iluze o charakteru současného imperialismu. Proto v naší politickovýchovné práci stále zdůrazňujeme, že tento boj za mír je revolučním zápasem. Učíme vojáky tomu, aby se nedali zmást lživými jednotlivostmi, vytrženými z hodnocení kapitalistické společnosti, odhalujeme na faktech, jak je proti socialistickým armádám i proti naší armádě vedena rozsáhlá založená ideologická diverze, která má za cíl zpochybnit základní hodnoty socialismu v myšlení našich vojáků.

Proto v celém systému ideové výchovy zdůrazňujeme třídní charakter zahraniční politiky socialistického společenství. K prohloubení cílevědomé práce

v této oblasti jsme uskutečnili vloni v září celoarmádní ideologickou konferenci s mezinárodní účastí o tom, jak vychovávat mladé příslušníky armády k třídnímu chápání možného nepřítele. Zdůraznili jsme, že naše nenávisť k imperialismu nemá nic společného s rasovou, nacionální nebo náboženskou diskriminací. Ani jeden socialistický stát nebyl nikdy zdrojem násilí vůči jiným národům nebo jiným politickým systémům. Naši ideologičtí protivníci se však všemožně snaží oslabovat základ a vysoký morální duch ozbrojených sil socialistického společenství. Pomlouvají naše učení i náš způsob života. Proto mezi prvořadé úkoly patří to, aby vojáci pochopili charakter a nesmiřitelnost boje mezi dvěma sociálními systémy, aby porozuměli zahraniční politice socialistických států a znali imperialismus v jeho agresivní podstatě.

Je potěšitelné, jak nám prokázaly poslední výzkumy mezi vojáky základní služby, že tento třídní pohled na dění ve světě se v průběhu vojenské služby prohlubuje. Naprostá většina vojáků chápe reálnou možnost ohrožení ze strany imperialismu a také to, že právě pevné spojení se Sovětským svazem a ostatními socialistickými státy je hlavní zárukou obrany naší socialistické vlasti. Ukázalo se, že více než tři čtvrtiny vojáků správně chápou jednotu internacionálních a národních zájmů a kladný vztah k Sovětskému svazu považují za základní kritérium svého internacionálního postoje.

Můžeme proto dnes konstatovat, že celý systém ideové výchovy v ČSLA působí jednotně a koordinovaně na prohlubování třídního uvědomění vojenské mládeže. Aktivně vyzbrojuje naše vojáky proti vlivům buržoazní, oportunistické a antikomunistické ideologie. Snažíme se proti ideologické diverzi postavit ofenzivní platformu naší ideologické fronty.

Základním směrem výchovy a formování mladé generace je její světonázorová výchova na základech marxismu-leninismu, dále utváření uvědomělého vztahu k vojenské službě a rozvoj aktivity při jejím výkonu. Jedním z důležitých prostředků splnění těchto úkolů je v našich podmínkách politické školení mužstva a poddůstojníků. Již po říjnovém plenárním zasedání ÚV KSČ v roce 1972 byl v armádě rozpracován a zabezpečen dvouletý program politického školení vojáků základní služby, který se cyklicky opakuje. Na počátku letošního výcvikového roku jsme velmi důkladně posoudili celkový stav. Došli jsme k závěru, že nový program PŠM se osvědčil a že jej můžeme stabilizovat. V loňském roce absolvovali vojáci tematické oblasti: „Život a revoluční činnost V. I. Lenina“, „Leninské ideje komunismu zvítězí na celém světě“. Témata zpřístupňovala v koncentrované podobě revoluční zkušenosti ruské dělnické třídy i mezinárodního dělnického hnutí. V letošním roce se vojáci seznamují s tématem „Leninskou cestou k dalšímu rozvoji naší socialistické vlasti“ a dále „ČSLA — pevná součást Varšavské smlouvy“. Mimo to jsou v PŠM zařazena témata k prohloubení znalostí řádů a podmínek uvědomělé kázně.

Politické školení tvoří osu celého našeho ideově výchovného systému. Dvakrát v týdnu po dvou hodinách se vojáci seznamují se zákonitostmi výstavby socialismu, se zkušenostmi z bojů naší strany za vítězství socialismu, učí se správně chápat slavnou historii strany, její revoluční a bojové tradice. S nástupem do kampaně k 30. výročí Slovenského národního povstání a boje o Duklu, osvobození Československa Sovětskou armádou se naskytá příležitost k dalšímu výraznému oživení této práce. K tomu jsme už také vydali příslušnou směrnici.

Nesporné úspěchy, kterých jsme v ideově politické výchově dosáhli, nemohou nás vést k sebeuspokojení. Máme určité problémy s vedoucími PŠM, přesto-

že z celkového počtu je 71 % komunistů. Tak např. téměř celá jedna čtvrtina z nich je ve funkci první rok a zřejmě se tato situace nějak podstatně nezmění ani v dalším období. Tuto otázku řešíme zatím tak, že připravujeme nejméně zkušené mladé důstojníky ve speciálních čtrnáctidenních kursech. Mimo to jsme vydali vzorové plány pro útvarovou seminární přípravu vedoucích PŠM. Ukázalo se nám, že právě nedostatek metodických zkušeností vážně narušuje už samotné plánování ideově teoretické přípravy a tak snižuje účinnost vlastního provádění PŠM.

Musíme brát také v úvahu, že většina vojáků základní služby nemá zkušenosti s návyky z politického studia. Vstřípit jim takové návyky, naučit je metodice sebevzdělávání považujeme za náš nejbližší úkol. Proto se také zavádí v nejlepších skupinách tzv. lekčně seminární metoda jako jedna ze zkušeností ideově politické výchovy v Sovětské armádě. Touto metodou chceme dosáhnout daleko aktivnější účasti vojáků na školení, zpracování písemné přípravy, která podstatným způsobem podněcuje vlastní aktivitu a vystupování na seminářích politického školení. Dali jsme si za úkol zvládnout tuto metodu v podmínkách naší armády do XV. sjezdu KSČ.

Při aplikaci výsledků červencového pléna na ideově výchovnou práci v armádě jsme také posoudili některé projevy formálnosti v PŠM. Jak nám potvrdilo několik kontrol a prověrek u útvarů, dochází někde k nesouladu mezi slovním zdůrazňováním významu komunistické výchovy a konkrétním životem v jednotkách. To se pak dále projevuje v rozporech mezi slovy a činy jednotlivých vojáků. Konkrétně např. v tom, že na otázku o agresivité současného imperialismu dostaneme správnou odpověď, ale když se blíže podíváme na chování vojáka, na jeho vztah k plnění vojenských povinností, zjišťujeme porušování bdělosti a norem kázně, projevy falešného kamarádství apod. Potřebujeme proto ideově politickou výchovu ještě více přimknout k aktuálním problémům života jednotek, usilovat o prosazení jednoty teorie a praxe v každém útvaru, v každém vojenském kolektivu.

Stejně tak se ukázalo, že zvýšeným nárokům na formování socialistického přesvědčení dosud neodpovídá práce s revolučními a bojovými tradicemi strany, našeho lidu a armády. Málo využíváme také příkladů novodobého hrdinství, které vyvěrá z obětavého úsilí pracujících Československa při realizaci úkolů XIV. sjezdu strany.

Významného pokroku bylo dosaženo v oblasti ideové výchovy, organizované v rámci Socialistického svazu mládeže. Ta dnes ovlivňuje téměř 80 % všech vojáků základní služby. Jednou z forem jsou kroužky revolučních a bojových tradic, které vhodně doplňují vojenskovlasteneckou a internacionální výchovu mladých vojáků. Již dnes v 500 kroužcích několik tisíc svazáků připravujeme na kampaň k 30. výročí Slovenského národního povstání a bojů na Dukle. Organizujeme také soutěž „Svoboda přišla z východu“, jejímž vyvrcholem má být získání čtenářského odznaku.

Chceme, aby zejména naši mladí vojáci studiem takových děl, jako je kniha soudruha Husáka „Svědectví o Slovenském národním povstání“, kniha presidenta Svobody „Z Buzuluku do Prahy“, kniha maršála Grečka „Přes Karpaty“, jakož i i nejnovější literatura, která k těmto výročím vychází, dostali představu, jakou cenu má naše socialistická současnost, kolik úsilí komunistů, dalších pozitivních vlastenců bylo vynaloženo v revolučních bojích. Aby věděli, kdo byl naším nepřítelem a kdo byl naším přítelem a spolubojovníkem v dobách nejtěžších. Hlavní politická správa ČSLA podporou této činnosti usiluje o to, aby

slavný odkaz revolučních událostí v životě našich národů byl úzce spojován s plněním bojových a výcvikových úkolů.

Jsmo si vědomi, že činnost Socialistického svazu mládeže v armádě má ještě celou řadu problémů, zejména pokud jde o vliv na neorganizovanou mládež. Tak třeba jedna třetina těchto mladých lidí dosahuje v PŠM jen vyhovujících výsledků a 5 procent z nich dokonce nevyhovujících. Pozornost SSM k této části mládeže se musí podstatně zkvalitnit. Přesto vidíme pozitivní přínos svazáků v celé této oblasti výchovné práce. Tak např. po červencovém plénu ÚV KSČ se zvýšil počet výtečně hodnocených členů SSM o 20 %, což je největší přírůstek za posledních pět let. Celkem 85,5 % členů SSM dosahuje v politickém školení výtečných a dobrých výsledků. Při plukovních a praporečních výbo-
rech bylo letos založeno 740 leninských kroužků, které připravují nejvyspělejší své členy k politické práci mezi mládeží.

Svazácké organizace mají významný podíl na masovém zapojení vojenské mládeže do socialistické soutěže. Na výzvu motostřeleckého pluku Jana Švermy k rozvoji iniciativy a aktivity ve výcvikovém roce 1973—1974 odpovídalo svými závazky přes 600 jednotek, vojenských škol a zařízení. Pro ilustraci uvedu, že jenom v jednotkách vojenského letectva a PVOS více než 10 000 vojáků usiluje o titul „vzorný voják“, přes 14 000 příslušníků si prohlubuje svou specializaci, další stovky vojáků si zvyšují svou třídnost, usilují o zastupitelnost nebo se uplatňují v hlídkách hospodárnosti. Je zvlášť potěšitelné, že 6400 mladých vojáků uvedených útvarů letectva a PVOS se zavázalo k dosažení výtečných výsledků v marxisticko-leninské přípravě a v politickém školení mužstva a poddůstojníků.

Z červencového pléna ÚV KSČ vyplynulo pro stranickopolitickou práci v armádě postupovat tak, aby veškerá činnost velitelů a politických pracovníků směřovala především ke konkrétní práci a živému styku s vojáky. V praxi bylo mnohokrát ověřeno, že to je nejschůdnější cesta, jak překonávat těžkosti vojenské služby, jak v neformálních besedách, v politickém školení, na přednáškách a informacích seznamovat vojáky s idejemi naší strany, s otázkami marxisticko-leninského přístupu k problémům vnitřní i zahraniční politiky. Jsme si také vědomi toho, že výchovná práce zejména s mladými lidmi je mimořádně náročnou činností, která nejen že nikdy nekončí, ale naopak vyžaduje řešit ji ve stále vyšší a náročnější kvalitativní poloze. Dali jsme si v této souvislosti za úkol více pronikat k některým podstatným problémům života mladých vojáků, abychom včas postihli celou řadu příčin a z nich plynoucích důsledků, které pak ve svém komplexu ovlivňují chování, jednání a myšlení vojáka.

Na dokreslení uvedu jeden příklad. Reprezentativní sociologický výzkum, který uskutečnilo naše pracoviště sociálně politických výzkumů, ukázal, že kritickým obdobím, kdy dochází k největším změnám v názorech vojáků, ke změnám v postojích k vojenské službě, stejně jako ke změnám politických postojů vojáků, je právě půl roku po nástupu do vojenské základní služby. Statisticky bylo dokázáno, že se intenzívně mění celá jedna čtvrtina zkoumaných postojů vojáků. V dalších obdobích k takovým změnám dochází jen v 8 % zkoumaných případů.

Toto zjištění nás poučilo o nutnosti soustředit pozornost v ideově politické práci mezi novými vojáky nejen na krátkou dobu po nástupu, ale připravit se na systematické působení zejména v kritických šesti měsících. V tomto směru

jsme také podnikli celou řadu praktických opatření v naší řídicí a ideově politické práci.

Dobrou radou i poučením jsou pro nás slova soudruha Husáka, která pronesl v závěrečném slově na červencovém plénu ÚV KSČ: „Hotové recepty nemáme. Co si se dá převzít z minulosti, co bylo pozitivní. Ale vývoj jde dále, je třeba, aby se strana i společnost těmito otázkami zabývaly. Nám nejde jen o to dostat mladé lidi do organizací. Ale jde o to, získat je, přesvědčit rozumem i srdcem pro rozvoj socialistického zřízení.“

Hledáme cesty, jak zvýšit účinnost a vliv politického školení na upevňování kolektivů jednotek, na výraznější ovlivňování vojenské kázně a režimu života vojsk. Kontroly, které jsme provedli v letošním výcvikovém roce, nám potvrdily, že je stále vysoké procento potrestaných vojáků. Tak např. u jednoho svazku v loňském roce uložili velitelé každému vojákovi průměrně téměř dva tresty. Celou tuto problematiku velmi kriticky posuzovaly i letošní lednové a únorové členské schůze základních organizací KSČ. Před všemi veliteli, politickými orgány, celou armádní stranickou organizací stojí nyní naléhavý úkol dosáhnout dalšího významného pokroku v účinnosti stranickopolitické a ideově výchovné práce při upevňování politickomorálního stavu a kázně vojsk. Především musíme zkvalitnit práci s mladými veliteli, znát podrobně jejich starosti a problémy, abychom jim pak mohli účinněji pomáhat.

Ukazuje se rovněž, že cesta ke zkvalitnění PŠM vede přes diferencovaný přístup ke každému jednotlivci. Zkušenosti z posledních dvou let nám ukázaly, se značné dozdily v aktivitě a výsledcích na PŠM nejsou ani tak v rozdílu ve vzdělání, ale především ve stupni zájmu o politické dění, o politické problémy. Mnohé závisí na kvalitě a teoretické připravenosti propagandistického aktivu.

Plně si uvědomujeme náročné úkoly, které pro nás vyplývají ze závěrů XIV. sjezdu KSČ, jakož i z jejich konkretizace na říjnovém a červencovém plénu ústředního výboru strany. Vynaložíme veškeré úsilí k tomu, aby se Československá lidová armáda stala školou socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu, aby příslušníci mladé generace, kteří slouží v jejích řadách, bylo politicky, morálně a fyzicky zocelení, aby se učili kázní a organizovanosti. Z tohoto hlediska vždy budeme přistupovat k problémům politické výchovy mladé generace, usměrňovat obsah a řešit její účinnost.

Uplatnění marxisticko-leninské teorie ozbrojeného povstání ve Slovenském národním povstání

Letos vzpomínáme třicátého výročí slavného Slovenského národního povstání, nejsvětější kapitoly a výrazného mezníku novodobých slovenských dějin, události klíčového významu v dějinách československého revolučního a komunistického hnutí i československého státu. Třicet let uplynulo od památného podzimu 1944, kdy se rozhořely na Slovensku plameny ozbrojeného zápasu s hitlerovskými okupanty a jejich domácí klerofašistickými pomahači, kdy se slovenský lid v čele s komunistickou stranou rozhodl energicky skoncovat s luďáckou alternativou národního vývoje, kdy se v boji za národní a sociální zájmy uvědoměle připojili k progresivním světovým silám, představovaným hlavně Sovětským svazem, aby vnesl svůj vklad k porážce hitlerovského Německa a odpovídající měrou přispěl ke splnění programu Komunistické strany Československa v období národně osvobozeneckého zápasu, ke vzniku nového společného státu Čechů a Slováků, lidově demokratického Československa.

Slovenské národní povstání se stalo nevysychajícím pramenem zkušeností a revolučních bojových tradic. Proto dodnes poutá pozornost a hluboký zájem politiků, vojáků, vědců-historiků, filosofů, sociologů i umělců. Jeho odkaz je vskutku mnohostranný. Všimněme si jeho jedné,

nicméně velmi podstatné stránky, problému aplikace marxisticko-leninské teorie ozbrojeného povstání v podmínkách druhé světové války, zápasu proti světovému fašismu a československého národně osvobozeneckého hnutí v jeho závěrečné a vrcholné etapě.

V roce 1943 — v roce základního přelomu v průběhu druhé světové války — došlo i k základnímu obratu v průběhu národně osvobozeneckého hnutí na Slovensku. Porážka hitlerovských vojsk u Stalingradu a Kurska, vítězný postup Sovětské armády na západ, blíže k hranicím Československa, byly určujícími vnějšími faktory významných vnitřních přeměn na Slovensku. Ve stále větší části lidu narůstaly prosovětské sympatie a přesvědčení o tom, že svoboda přijde z východu. Prudce stoupaly protiněmecké nálady. Prohlubovalo se poznání o protinárodním a protilidovém charakteru luďáckého státu. V režimistických kruzích na různých místech a stupních se šířila pasivita a alibismus, Trhlina mezi širokými vrstvami lidu a vládoucí garniturou se rozšiřovala. Krize luďáckého režimu, na kterou mocně zapůsobila nespravedlivá protisovětská válka, se dále zosťila.

Myšlenkový vývoj slovenské společnosti probíhal nebyvale zrychleným tempem. Lidé si začali zřetelněji, více než

kdykoli předtím, uvědomovat, že prohlubující se rozklad klerofašistického režimu je vlastně odrazem krize buržoazní společnosti vůbec. A tak kritika fašistického slovenského státu se postupně stále více stávala kritikou podstaty, samých základů daného společenského zřízení, a tento myšlenkový pohyb, ovlivňovaný cílevědomě činností ilegální KS, vytvářel přirozeně předpoklady a podmínky pro hledání pokrokového, revolučního východiska z krize.

Dynamický vývoj v roce 1943 skutečně nastoloval celou řadu naléhavých úkolů před protifašistický odboj. Všeobecně můžeme říci, že přicházel moment, kdy hnutí postupně dospívalo k myšlence o nezbytnosti ozbrojeného celonárodního protifašistického povstání jako východiska z krizové situace. Řečeno slovy V. I. Lenina přicházel okamžik, kdy povstání „dozrává nejen jako idea v myslích a programech revolucionářů, ale též jako nevyhnutelný praktický, přirozený další krok samého hnutí“, či jinak, když kritika zbraněmi přichází jako „nutný, nevyhnutelný nástupce, dědic, vykonavatel a dovršitel zbraní kritiky“. Tak vznikaly též i nové možnosti pro rozvíjení ozbrojeného boje.

Za této situace, začátkem srpna 1943, z pověření moskevského vedení KSČ přišel na Slovensko osvědčený politický pracovník a revolucionář K. Šmidke. V krátké době vytvořil spolu s G. Husákem a L. Novomeským V. ilegální vedení KSS. Novému vedení připadla historická úloha uskutečnit v duchu národně osvoboditelské linie moskevského vedení KSČ v rovněž programové, taktické a organizační obrát, pro který vytvářely podmínky vítězství Sovětské armády a narůstání revoluční situace na Slovensku a všestranné rozvíjení protifašistického boje, zejména jeho ozbrojených forem. Připadl mu úkol připravit a vést celonárodní povstání, které by co nejvíce přispělo k porážce německého a luďáckého fašismu, pomohlo silou ozbrojeného povstaleckého lidu, především dělnické třídy a rolnictva, uskutečnit program KSČ pro období národně osvoboditelského zápasu, program svobody a obnovy Československé republiky na zásadách lidové demokracie.

Úspěchy v řešení politických otázek, sjednocování stranických organizací na základě nového politického programu strany, rozmach jejich aktivity, sjednocení velké části protifašistických sil a vytvoření ústředního odbojového orgánu — Slovenské národní rady na zásadách Vánoční dohody z prosince 1943, vznik Vo-

jenského ústředí jako orgánu SNR a v podstatě úspěšné překonávání snah londýnské benešovské emigrace a jejich exponentů na Slovensku o hegemonii v odboji i kolísání buržoazních partnerů v SNR, vytvářely další politické podmínky pro formování revoluční armády a přípravu vojenského plánu povstání.

Základní otázky přípravy a vedení celonárodního ozbrojeného protifašistického povstání, jakožto „násilného, revolučního svržení fašistického panství ze země“, Klement Gottwald, rozpracoválo moskevské vedení KSČ již v letech 1942 a 1943. Ve své koncepci vycházelo nejen z nejnovějších zkušeností a poznatků soudobého partyzánského hnutí a národně osvoboditelské války proti fašistickým okupantům, ale i z teoretického odkazu klasiků marxismu-leninismu, zejména pak z díla V. I. Lenina. Vycházelo ze základních tezí marxisticko-leninské teorie ozbrojeného povstání, z toho, že se na určitém stupni hnutí stávají ozbrojené formy hlavními, rozhodujícími pro dosažení politických cílů. Vycházelo dále z Leninovy myšlenky o nemožnosti „učit revoluci“, ale o možnosti a nutnosti „určit ozbrojené povstání“, z myšlenky o rozhodující úloze komunistické strany v ozbrojeném povstání, která má, opět podle Lenina, zaměřit „všechno úsilí na to, abychom dosáhli sjednocení a společného vystoupení dělníků, rolníků... vojáků v aktivním ozbrojeném boji“. Vodičkem mu byly závěry klasiků marxismu-leninismu o povstání jako umění a revoluční válce, kterou je třeba jako každou válku vést podle zásady „když válka, tak po vojensky“ (V. I. Lenin), dále Leninova teze o revoluční armádě povstání, kterou je třeba mít nevyhnutelně proto, „že velké dějinné otázky se mohou řešit jedině silou a organizací síly v dnešním boji je vojenská organizace“.

Moskevské vedení KSČ vycházelo v duchu směrnic exekutivy komunistické internacionály z klasické koncepce povstání. Předpokládalo se, že vzejde z partyzánské války, anebo že partyzánská válka přeroste v ozbrojené povstání. Směrnice EK1 z 5. ledna 1943, které z Moskvy přinesl K. Šmidke, se staly východiskem také pro činnost V. ilegálního vedení KSS. Orientovaly KSS na všestranné vystupňování ozbrojeného zápasu v souvislosti s postupem Sovětské armády. Hodnotily partyzánské hnutí jako politický a třídně nejvyspělejší, straně nejbližší ozbrojenou sílu. Poukazyvaly také na význam armády pro povstání, i když tradičně počítaly s jejím rozkladem a přechodem k partyzánům.

V. ilegální vedení KSS vycházelo z koncepcí lidového, revolučního celonárodního vystoupení, ve kterém bude třeba dosáhnout a zabezpečit vedoucí úlohu dělnické třídy v čele se stranou. Partyzánské oddíly, připravované a vedené stranou, měly sehrát významnou roli při důsledném řešení protifašistických úkolů v ozbrojeném zápase i dalších třídních a politických zájmů dělnické třídy a komunistické strany, a to jak proti hegemonistickým snahám londýnské odbojové buržoazie, tak občanských odbojových kruhů na Slovensku. Proto také příprava partyzánského hnutí nešla přes Slovenskou národní radu, ale přes stranické organizace.

Nový přístup k povstání se projevil v otázkách armády. Vedení KSS i zde vycházelo z Leninových tezí o významu armády pro povstání a z některých jeho závěrů o podmínkách a předpokladech přechodu vojska na stranu revolučního lidu. Vůdčí myšlenkou tu byl zejména Leninův závěr, který učinil na základě zkušeností z ruské revoluce 1905, že totiž — „nestane-li se revoluce masovou a nezachví-li vojsko samé, nemůže být ani řeči o vážném boji“.

Vývoj slovenské armády v roce 1943 svědčil o tom, že mezi mužstvem i nižšími důstojníky působily silné protifašistické a protiludácké nálady, které přecházely do otevřených protivládních akcí. Také mezi vyššími důstojníky byly protifašistické, převážně na buržoazní odboj orientované skupiny. Krizový stav ve slovenské armádě ukazoval na možnost získat ji jako celek, anebo alespoň její podstatnou část, pro celonárodní povstání, na možnost přeměnit slovenskou armádu „z nástroje fašistického režimu v nástroj národně osvobozenického boje“ (G. Husák).

Vedení KSS si ovšem nedělalo iluze o politické orientaci části důstojnického sboru. Vědělo též, jak v londýnských emigračních kruzích vyrůstaly plány vojenského převratu na Slovensku a vědělo také o jejich velkém zájmu o slovenské vojsko a hlavně o odbojové důstojnické skupiny. Vedení KSS však počítalo s vlivem revolučního pohybu, s působením strany prostřednictvím Slovenské národní rady i místních organizací. Navíc také partyzánské oddíly měly zabezpečit úkoly, spojené s bojem o vojsko, s paralyzováním důsledků buržoazní orientace některých částí slovenských důstojníků. Dokonce pro případ, že by armádní velení selhalo, počítalo vedení KSS s vlastním plánem povstání, ve kterém by roli ozbrojené povstalecké složky beze zbytku převzali par-

tyzáni. Vedení KSS přikázalo všem svým organizacím, aby hledaly cestu k vojákům a důstojníkům. „Byl úmysl vybudovat širokou síť stranických skupin v armádě,“ napsal ve své zprávě z 5. února 1945 C. Husák, přičemž však současně dodal, že se tento plán nepodařilo zcela uskutečnit.

Osud povstání závisel na mnoha faktorech — vnitřních, ale i vnějších. Určujícím byl zejména vztah mezi povstáním a frontou. A z tohoto hlediska bylo rozhodující, zda se povstání spojí s osvobozenickou Sovětskou armádou, která se rychlými tempy přibližovala k hranicím Československa. To ostatně byl obecný rys takřka všech protihitlerovských povstání v Evropě, neboť jejich vítězství či porážka závisela na tom, zda a jak rychle proniknou spojenecká vojska na povstalecké území.

Již K. Marx a B. Engels v roce 1852 charakterizovali povstání jako „počet s velmi neurčitými veličinami“, při čemž zvláště zdůraznili, že „síly protivníkovy mají všechny výhody organizace, disciplíny a tradiční autority“. Z toho pak oba klasikové učinili jednoznačný a velmi závazný závěr, že totiž — nemohou-li povstalci postavit proti nepřátelským vojskům „silnou převahu“, pak musí počítat s porážkou a zničením. Klíč k řešení této rovnice o mnoha neznámých viděl B. Engels — zhruba o 40 let později — v tom, že povstání, chce-li zvítězit, bude muset nezbytně nepřátelskou armádu rozložit anebo alespoň politicky dezorientovat.

V. I. Lenin, jak jsme již uvedli v jiné souvislosti, dospěl na základě zkušenosti z ruské revoluce 1905 v dané otázce dále, když kategoricky požadoval, aby povstání získalo armádu na stranu revoluce.

Za druhé světové války byly podmínky, v nichž se připravovalo a probíhalo protifašistické povstání, poněkud odlišné. Uvedl jsem již, že hlavním protivníkem povstaleckých sil byla hitlerovská okupační vojenská a bezpečnostní mašinerie. A zde se nabízí otázka: Za prvé, měli povstalci dostatek sil, aby porazili dobře organizovanou, vyzbrojenou a zkušeného nepřítel? A za druhé, bylo možno v podmínkách okupované země získat alespoň výraznou část nacistické ozbrojené síly na stranu povstání, bylo v silách povstalců tyto síly alespoň rozložit či politicky dezorientovat? Není jisté nutno tento problém hlouběji rozebírat, neboť odpověď přinesla sama praxe protifašistických povstání v letech druhé světové války. Potvrzuje závěr, který jsem již naznačil, že totiž povstalci nebyli zpravidla s to po delší dobu — bez přímé po-

moci zvenčít — odolávat nepřátelskému protiútoku.

Poněkud jinak (i když konec konců podobně) stála tato otázka v satelitních zemích, tj. tam, kde existovaly národní armády. A to je právě případ Slovenska. Tam byl protivníkem hnutí odporu, připravujícího povstání, nejen německý nacismus se svým potlačovatelským aparátem, ale — a to bezprostředně — domácí fašistický režim, opírající se více, ale v závěru války zpravidla méně, o vlastní bezpečnostní aparát a armádu. Sama slovenská skutečnost dokazuje, že v zemích tohoto typu existovaly možnosti získat vlastní ozbrojené síly na stranu odboje a povstání. Avšak vnitřní fašistický režim, ztratil-li oporu ve vlastní armádě, mohl se v okamžiku krajního nebezpečí ještě opřít o vnější sílu, tj. mohutnou německou armádu, která v zájmu udržení hitlerovského panství v každém případě tvrdě zakročila proti povstání. A tak dospíváme k konci konců v podstatě k těmž poměrům sil jako v okupovaných zemích. Povstání — v našem případě slovenské protifašistické povstání — se nakonec střetlo s vojenskou okupační mocí nacistického Německa a vítězství či porážka povstání — stejně jako v okupovaných zemích — bylo závislé na výsledku střetnutí obou těchto sil. V podstatě můžeme tedy říci, že střet s vojenskou okupační mocí nacistického Německa se v tomto případě stal hlavní frontou vojenskopolitického střetu. Je třeba ovšem poznamenat a zdůraznit, že i za těchto podmínek mělo získání armády vlastního satelitního fašistického režimu pro povstání svůj zásadní význam.

Jestliže jsme došli k závěru, že rozložit německé fašistické ozbrojené síly, a tím méně je získat pro povstání, nebylo možné, pak logicky vzniká otázka, za jakých podmínek tedy mohlo mít povstání naději na vítězství?

Povstání proti německému i domácímu fašismu — a máme-li na mysli slovenské povstání — mohlo zvítězit je za rozhodující pomoci a účasti Sovětské armády. Koordinace povstání s postupem Sovětské armády a její přímá pomoc ve smyslu jejího spojení s povstaleckými silami byla tedy základní podmínkou úspěchu a vítězství povstání. Tento závěr je přirozený a logický, neboť v podmínkách druhé světové války protifašistický odboj a povstání v kterékoli okupované zemi nemohlo být izolovanou záležitostí, ale jen organickou součástí protifašistického zápasu, který vedly gigantické síly v čele se Sovětským svazem.

Proto také celková koncepce povstání na Slovensku musela vycházet z postulá-

tu o rozhodující úloze SSSR v boji za svobodu slovenského národa. A je třeba říci, že právě na něm stavěla KSČ od začátku celý svůj program čs. protifašistického odboje. Proto také KSČ připravovala celonárodní povstání na Slovensku jako lidovou akci, co nejtěsněji spojenou s postupem Sovětské armády. Základní teze marxisticko-leninského učení o povstání jako umění, o nevyhnutelnosti dosáhnout silné převahy nad protivníkem, o potřebě překvapivé činnosti a rozhodného postupu, se mohly v podmínkách roku 1944 prosazovat jedině v souvislosti s rozhodující úlohou Sovětské armády, v přímé součinnosti její osvobozené mise se silami povstání. Na tomto základě požadovala strana zpracovat konkrétní vojenský plán a vyvinula velké úsilí, aby se celý postup koordinoval se Sovětskou armádou. V optimální variantě mělo povstání začít po dohodě se sovětskou stranou. Seznámit sovětské vedení KSČ a sovětské orgány s plánem povstání a dohodnout potřebnou koordinaci měla mise K. Šmídkeho.

Právě skutečnost, že celonárodní slovenské povstání bylo namířeno nejen proti domácímu klerofašistickému režimu, ale i proti německému nacismu, který byl skutečným pánem země, mobilizovala do protifašistické povstalecké fronty široké vrstvy slovenského národa a to od dělníka, rolníka, příslušníka inteligence až po demokratickou část buržoazie. Byla to ovšem jednota historicky podmíněná, rozporná, která s blížícím se koncem války a perspektivou poválečného uspořádání osvobozeného státu přistupovala z rozdílných třídních pozic k povstání jako k nespornému revolučnímu vyústění národně osvobozenického a protifašistického hnutí. To vše tvoří součást celé složité soustavy vnitřních faktorů, s nimiž povstání, respektive jeho subjekty musely počítat. Není úkolem tuto závažnou problematiku na tomto místě podrobněji rozebírat, je však třeba v této souvislosti připomenout, že otázka vnitřní jednoty povstaleckých sil, její rozpornosti a historické podmíněnosti silně ovlivňovala vojenskou, ozbrojenou stránku Slovenského národního povstání, a to jak v jeho přípravné fázi, tak v jeho průběhu.

V slovenských podmínkách nabýval zvláštní ostrosti vztah mezi oficiální slovenskou povstaleckou frontou, reprezentovanou Slovenskou národní radou, a československou londýnskou vládou, která byla oficiální představitelkou Československé republiky na mezinárodním fóru. V tomto smyslu byla tato vláda též oficiálním partnerem vlády Sovětského sva-

zu. Tato skutečnost pak — zejména vzhledem k existenci československo-sovětské smlouvy z prosince 1943 — hrála v tomto období velkou roli, neboť jí byla podřízena i otázka pomoci Sovětského svazu povstání vůbec a koordinace povstání s postupem Sovětské armády zvlášť.

Postup V. ilegálního vedení KSS a jeho koncepce celonárodního povstání schválilo moskevské vedení KSČ 23. června 1944 po jednání s K. Šmídkem. Žel, v době, kdy koncepce vznikla, kdy se měnila v konkrétní plány a činy stranických organizací, revolučních národních výborů, Slovenské národní rady i protifašistických sil armády, moskevské vedení KSČ nemělo o ní žádné zprávy. Programová a taktická jednotka, dosažená v srpnu při jednáních s moskevským vedením KSČ, se už nemohla dostatečně uplatnit jako praktický prvek příprav povstání pro zásah nacistických okupačních vojsk.

Slovenské národní povstání nezačalo — ze známých příčin — podle optimální varianty plánu, ale jako odpověď na vstup nacistických okupačních vojsk. Přesto se plamen povstání mocně rozhořel. Povstání v krátké době obsáhlo více než 30 okresů s rozlohou asi 20 000 km² a přibližně s 1 miliónem 700 tisíci obyvatel. Z ilegality vyšly stranické organizace. Na území obnovené ČSR se ujímaly moci revoluční národní výbory. Po odražení dalších pokusů benešovských kruhů převzít vedení povstání se legalizovala Slovenská národní rada jako vrcholný orgán revoluční moci na Slovensku. Za rozhodujícího vlivu KSS začala uplatňovat a uskutečňovat program celonárodního povstání. Od prvních výstřelů vojáků žilinské posádky proti nastupujícím německým okupantům 29. srpna se na různých místech a s různou intenzitou a výsledky rozhořela revoluční válka, která nabyla rázu frontových bojů.

Začátek povstání a dramatický vývoj prvních dní vyzdvihly do středu pozornosti vojenské otázky. O osudu povstání, rozvíjející se národní a demokratické revoluci se rozhodovalo především na povstaleckých frontách. Mobilizace politických, mravních a materiálních sil a prostředků lidu a revoluční armády, partyzánů a povstalecké armády, dominovala v celé činnosti KSS a orgánů revoluční moci. „Z mírového stavu německého vykořisťování jsme přešli do období boje, do období německého útoku proti slovenské svobodě“, psal G. Husák z pověření vedení strany v Pravdě 13. září 1944. „Musí se proto přebudovat celý náš život pro potřeby fronty a obrany. Vojákům a partyzánům, kteří jsou v boji, v první řadě

patří naše starost, naše láska a úcta“. Přitom se musel zabezpečovat normální životní rytmus osvobozeného území.

K podpoře ozbrojeného boje směřovala v podstatě všechna opatření, kterými se začal realizovat program povstání: ustavení Slovenské národní rady jako nejvyššího orgánu, revolučních národních výborů jako orgánů a základních buněk politického systému revoluční moci svazku dělníků, rolníků a ostatních demokratických sil na půdě osvobozené ČSR, rozbití mocenského aparátu klerofašistického režimu a jeho dalších politických organizací, ozbrojení pracujícího lidu též ve formě milic, postátnění školství i kroky k demokratizaci v oblasti hospodářské a sociální. Mimořádně závažnými byly výsledky úsilí KSS o hegemonii dělnické třídy v povstání, o upevnění svazku s pracujícím rolnictvem, jednoty hybných sil revoluce a jejich orgánů. Součástí této úlohy a předpokladem úspěchu byl zápas s hegemonistickými snahami čs. londýnské emigrace a jejich slovenskými exponentů a s kolísáním ostatních nekomunistických odbojových představitelů. Zápas o charakter revoluční moci, o politický charakter a výsledky povstání vytvářel rámec a předpoklady řešení specifických problémů ozbrojeného boje.

Základním úkolem „energické vojenské iniciativy revoluční moci“ (B. Engels) bylo vytvořit revoluční armádu, která by odpovídala charakteru povstání a nové revoluční moci a která by svými morálně politickými a bojovými hodnotami dokázala odolávat náporu okupačních vojsk, ubránit „ostrov svobody“ a základní cíle povstání.

Ve výstavbě revoluční armády povstání měly klíčový význam z morálně politického a třídního hlediska partyzánské jednotky. Vytvářely se z nejuvedomějších elementů a působily pod přímým vedením strany. Mnohým velilí sovětské důstojníci. Bezprostředně je ovlivňoval revoluční lid a revoluční národní výbory. Otevření frontových bojů po takřka celém obvodu osvobozeného území kladlo nové požadavky také na partyzánské složky. Až do vypuknutí povstání neměly partyzánské jednotky jednotné vedení. Potřeba centrálně řídit operace na povstaleckých frontách i partyzány v týlu vyžadovala ústřední orgán. Proto 16. září vznikl Hlavní štáb partyzánských oddílů v čele s předsedou KSS a SNR K. Šmídkem. Od začátku října pracoval ve štábu zkušený sovětský partyzánský organizátor plk. A. N. Asmolv. Nařízením Slovenské národní rady z 12. září se vytvořila Rada na obra-

nu Slovenska. Jejím předsedou se stal hlavní velitel povstalecké armády, členy tří zástupci armády, dva zástupci partyzánů a dva zástupci SNR. Tak se začaly řešit problémy jednotného vedení ozbrojených sil povstání — partyzánů a armády.

Společně velmi složitých a náročných úkolů vystavla v souvislosti s výstavbou armády. Armáda, kterou měla Slovenská národní rada k dispozici na začátku povstání, tvořila po selhání vojenských jednotek západního Slovenska, obou východních divizí, po ztrátě Liptova a Oravy, jen malou část původně předpokládaných počtů (asi 17 000 místo předpokládaných téměř 100 000 osob). Doplňovala se z dobrovolníků, místními mobilizacemi i mobilizací SNR, takže postupně vzrostla na téměř 60 000 vojáků. Spolu s kvantitativním růstem a materiálním zabezpečováním bylo třeba řešit mnoho závažných otázek politické a bojové kvality armády. Šlo především o to, rozvíjet v podmínkách povstání proces přeměny bývalé slovenské armády, která byla nástrojem klerofašistického státu, v armádu lidovou a revoluční. Na tempo, rozsahu a hloubce tohoto procesu do značné míry závisely výsledky bojů na povstaleckých frontách a další průběh Slovenského národního povstání.

Z dějin formování revolučních armád, z dějin výstavby Sovětské armády víme, že z pouhého odporu k vykořisťovatelskému režimu, k nespravedlivé válce nevyrostá automaticky odhodlání bojovat proti tomuto režimu na straně revoluce. Počáteční politické uvědomění ještě neznamená, že vojsko pochopilo celý politický program a všechny cíle revoluce, že je připraveno ze své a že je odhodláno nasazovat za ně život. Jistě, sama revoluce neobvykle ovlivňuje politické dospívání, politické uvědomování revoluční armády. Po převzetí moci na ni působí uskutečňování programu, který vyjadřuje zájmy a potřeby sociálních sil ve vojenských stejnokrojích, jakož i celá ideologická a organizátorská práce revoluční moci. Proto bylo například pro osud povstání neobvykle důležité, jak se vyřeší postavení Slovenské národní rady, jakou podobu dostane již za povstání slovenská národní otázka, ale i to, jak se přistoupí k rolnické otázce.

V důstojnickém sboru povstalecké armády se (z mnoha příčin) nejsilněji projevovaly vlivy buržoazních složek odboje. Politicky šlo o náklady silně orientované na Londýn, na obnovu v podstatě staré ČSR a staré československé armády. Náklady na povstání a na úlohu strany v něm se blížily a ve velké části odbojových

špiček důstojníků se ztotožnily s plány londýnského ministerstva národní obrany. Situaci ztěžovala též objektivní skutečnost, že povstalecká armáda se stala částí armády Československé republiky, uznané spojenci v čele se Sovětským svazem, že podle ústavy byl prezident Beneš jejím vrchním velitelem a že podléhala přímo Ingrovu Hlavnímu velitelství čs. branné moci v Londýně.

Proti těmto a dalším činitelům působily v důstojnickém sboru protichůdné faktory a vlivy, výsledky uvědomovacího procesu v letech druhé světové války, například též na základě zkušeností ze styku se sovětskou skutečností, vlivy odboje, mezi nimi především komunistického, vliv samotného povstání, které silou velké historické události oduševňovalo a strhávalo i kolísavé a nerozhodné, zkrátka, jak to výstižně napsal V. I. Lenin, nutilo je, „aby se stali občany“. V střetání a zápolení těchto i dalších protikladných vlivů a tendencí se formoval politický profil povstaleckého důstojníka.

Za těchto podmínek, ke kterým musíme připojit neustálý tlak hitlerovských okupačních jednotek, obavy o existenci i nedůvěru v životaschopnost povstání, vlivy luďácké protipovstalecké propagandy i různých nepřátelských živlů na osvozeném území, rozvíjela KSS zápas o armádu, za její přeměnu v armádu revoluční a povstaleckou.

Základním úkolem a předpokladem úspěchu bylo posilovat politický vliv KSS, především prostřednictvím Slovenské národní rady, na velitelství 1. čs. armády na Slovensku a rozvíjet politickou práci mezi jejími příslušníky. Posilovat vliv strany a revoluce vyžadovalo ovšem paralyzovat negativní zásady londýnského MNO a vlivy domácích buržoazních jednotek na velení. Důležitost takového postupu podtrhoval fakt, že v podmínkách, kdy čs. emigrantská buržoazie neměla silnější opory v slovenských politických odbojových kruzích, koncentrovaly její hegemonské snahy o to víc na špičky důstojnického sboru, na velení povstalecké armády.

Avšak hlavní bylo rozvinout pozitivní program revolučních přeměn, uvědomovací a politickovychovnou činnost. „Slovenská armáda“, napsal G. Husák v článku o slovenském vojákovi v Pravdě z 13. září 1944, „která byla utvořena jako armáda fašistického spojení, je mrtva. Stojí tu dnes nová armáda, armáda národně osvobodenecká, která je však jen ve stadiu zrodu. Má nové jméno, ale musí mít především nového ducha — ducha vlastenec-

kého, demokraticko-lidového, slovenského a bojového". V takovém smyslu se rozvíjela celá politickovýchovná práce. Aby mohla být systematická, naléhalo vedení strany na zřízení instituce osvětových důstojníků a na to, aby se rozšířily jejich počty a aby tato instituce fungovala.

Strana prosazovala na půdě Slovenské národní rady mnoho významných opatření, která podporovala proces revoluční přeměny armády. K nim patřily především závěry z tajného zasedání SNR 23. září 1944. Kromě posílení politického vlivu na vojenské vedení a politické práce v armádě, šlo v nich o prověrku a očistu důstojnického a poddůstojnického sboru armády, o to, aby se povyšovali a dosazovali na zodpovědná velitelská místa schopní důstojníci bez ohledu na věk a hodnost, o to, aby se armáda posílila mobilizací, větší péčí o její materiální potřeby, o zabezpečení rodinných příslušníků, důstojníků a vojáků, atd. Ostrá kritika a postupná realizace závěrů, ač s průtahy a těžkostmi, přece jen vedly k jistému zlepšení vedení. Avšak vlivy buržoazních složek odboje se nepodařilo překonat.

Takto protikladně se vyvíjela povstalecká armáda během celé své dvouměsíční existence. Proces její přeměny v armádu lidovou, revoluční, nebyl dokončen. Významněji se pokročilo v mase vojáků, která byla dosti levicově orientována, s velkými sympatiemi ke komunistické straně. Částečných úspěchů bylo dosaženo jako výsledků působení objektivních podmínek druhé světové války, vítězství Sovětské armády, odboje, vlivu Slovenského národního povstání, částečně i změnami v důstojnickém sboru příchodem záložních důstojníků a pod vlivem politickovýchovné práce strany a dalších orgánů povstání.

Zásadní otázkou v dialektice vztahu mezi revolučním hnutím a ozbrojeným zápasem bylo pojetí ozbrojeného boje za Slovenského národního povstání jako součásti svého protifašistického zápasu, jehož hlavní silou byl Sovětský svaz a jeho armáda. KSS chápala stejně jako moskevské vedení KSČ, že základní podmínkou vítězného povstání je všestranná pomoc Sovětského svazu a jeho splnutí s osvobozenou misí Sovětské armády. Ukázal jsem, že stranická koncepce SNP vycházela právě z této promísy. V povstání se plně potvrdila.

Formy sovětské pomoci bojujícímu slovenskému lidu byly mnohostranné. Od neobyčejně silného morálního vlivu vítězství Sovětské armády a jejího postupu k hranicím Slovenska, přes kádrovou a

materiální podporu, přesun 1. čs. stíhacího leteckého pluku a 2. čs. paradesantní brigády, které vznikly za pomoci Sovětské armády, na povstalecké území, až po pomoc nejzávažnější — zahájení východokarpatské operace 1. a 4. ukrajinského frontu dne 8. září 1944.

Tvrdé, vyčerpávající boje vojsk 38. armády gen. K. Moskalenka a našeho 1. čs. armádního sboru pod velením dnešního presidenta ČSSR gen. L. Svobody, vojsk 1. gardové armády, které velel dnešní ministr obrany SSSR maršál A. Grečko, nejenže morálně posílily slovenské povstalece, ale tím, že na sebe poutaly část hitlerovských vojsk, vytvářely základní situaci, za které povstání mohlo vést v obklíčení obětiplný dvouměsíční zápas na povstaleckých frontách.

Již ve dnech 8.—13. září 1944 odvedl sovětský útok v Karpatech z prostoru Popradu, Telgártu, Prešova a Galtovců na 12 500 německých vojáků včetně velkého množství tanků a dělostřelectva. I v dalším období poutal přes osm divizí, které německým fašistům na Slovensku citelně chyběly. Nemenší význam měla operace pro bojovou morálku povstalců. Již příslib sovětské vlády, že zahájí operaci na pomoc Slovenskému národnímu povstání, který přinesl K. Šmidke po svém návratu z Moskvy na Slovensko, měl obrovský ohlas na celém osvobozeném území a posílil odhodlání i optimismus povstaleckých bojovníků v jejich těžkém a nerovném zápase s nepřítelem. Od 8. září 1944 pak celé povstalecké Slovensko sledovalo s obdivem obětavý boj sovětských a československých vojáků o přístupy na československé hranice.

Přesto, že se přes velké úsilí, hrdinství a statečnost Sovětské armády a 1. čs. armádního sboru nepodařilo podle původního záměru dosáhnout spojení s povstaleckým územím na středním Slovensku, měla východokarpatská operace pro Slovenské národní povstání základní význam. Umožnila totiž slovenskému lidu udržet osvobozené území po celé dva měsíce a prožít tak nesmírně důležité období svobody, které předznamenalo celý další lidově demokratický vývoj osvobozené Československé republiky.

I z vojenského hlediska se v Slovenském národním povstání potvrdila teze, že jakékoliv ozbrojené protifašistické povstání v podmínkách druhé světové války mohlo uspět jedině za přímé pomoci zvnějšku, v případě Slovenska pak za pomoci Sovětské armády, která byla rozhodující silou, jež mohla paralyzovat převahu německofašistických vojsk.

Závěrem můžeme shrnout:

Vedení KSS vycházelo podle intencí moskevského vedení KSČ a Exekutivy komunistické internacionály ze základních tezí marxisticko-leninské teorie ozbrojeného povstání. Opíralo povstání o nejprogressivnější sílu, o politickou jednotu a aktivitu dělnické třídy v zápase za demokratické úkoly, za porážku fašismu, za obnovení národní a státní svobody. V hegemonii dělnické třídy vidělo základní předpoklad nejen důsledného vyřešení úkolů národní a demokratické revoluce, ale i jejího přerůstání do vyšší, socialistické etapy. Vedoucí úlohu dělnické třídy probojovávalo proti snahám buržoazie dostat se do čela odboje. Povstání připravilo jako lidovou, revoluční akci, v nejtěsnějším spojení s rozmachem masového protifašistického hnutí. Přitom správně pochopilo souvislosti mezi domácím revolučním pohybem a světovým protifašistickým zápasem, jehož hlavní tíhu nesl Sovětský svaz.

Povstalecké vedení KSS vycházelo ze základních myšlenek klasiků marxismu-leninismu o povstání jako umění. Nezaohrávalo si s povstáním, ale starostlivě je připravovalo z politických i vojenských aspektů a projevilo pevné odhodlání, řečeno slovy K. Marxe a B. Engelse, „vzít na sebe všechny důsledky hry“. V úvahách o jednom z hlavních předpokladů úspěchu povstání, o poměru sil mezi revolucí a hitlerovci s jejich luďáckými přísluhovači, vycházelo stranické vedení z optimálních domácích možností (partyzáni a povstalecká armáda) a z toho, že potřebné převahy nad protivníkem je možné dosáhnout jedině spojením vnitřních a vnějších revolučních sil, revoluční armády povstání se Sovětskou armádou.

Historie Slovenského národního povstání nás nepřitahovala a nepřitahuje náhodou. Revoluce, tyto „křížovky dějin“ anebo též „svátky dějin“, vždy stály

ve středu zájmu marxisticko-leninského myšlení. Nešlo a nejde jen o úctu k lidu jako rozhodujícímu činiteli revolučních převratů a obdiv k vedoucím osobnostem, ačkoli tento emotivní prvek je vždy přítomný. Ani o Slovenském národním povstání se nedá přemýšlet bez pocitů hluboké úcty a vděčnosti k jeho organizátorům K. Šmidkemu, G. Husákovi, L. Novomeskému, J. Švermovi a dalším, právě tak, jako k tisícům a desetitiscům dělníků, rolníků, příslušníků pracující inteligence, komunistů i nekomunistů, partyzánů, povstaleckých vojáků a důstojníků, kteří nesli tíhu obětíplného zápasu. Navždy zůstane v našich srdcích zapsána vděčnost za pomoc sovětských lidí.

Dějiny revolucí studujeme především proto, že nám pomáhají chápat směr a smysl národního, třídního a sociálního vývoje, že názorně ukazují, které společenské třídy a jejich politické, ekonomické, ideologické a mravní systémy dohrály svou roli a musí odejít ze scény, které a s čím přicházejí. Studujeme je proto, že jsou spolehlivými kritérii historické legitimacy tříd, které mají nárok vést osudy národů a států, že dokazují historickou oprávněnost a nevyhnutelnost nástupu dělnické třídy do čela světového vývoje i našich národů. Dějiny revoluce nám ukazují složitý mechanismus odchodu starého a nástupu nového, ale objasňují i zdroje pevných konstant ideologického, politického a mravního života toho, co se v revoluci rodí a rozvíjí, napájené její energií. Pro tyto a další důvody Slovenské národní povstání, tato ouvertura československé národní a demokratické i socialistické revoluce, je a natrvalo zůstane vzrušující látkou našeho vědeckého zájmu, jedním ze základních kritérií správnosti naší dnešní cesty, zdrojem hrdosti na slavnou historii našich národů i československého revolučního a komunistického hnutí.

Upevňování bojové družby s armádami Varšavské smlouvy

Pro současné vývojové procesy v zemích socialistické soustavy je charakteristickým rysem postupný přechod k vyšší fázi vzájemné spolupráce — od koordinace akcí k socialistické integraci, zvláště v ekonomické oblasti. Úměrně s tím roste i význam ideově politických souvislostí celého problému. Ideologické plénum ÚV KSČ v říjnu roku 1972 dospělo v této otázce k závěru, že „socialistickou integraci nemůžeme chápat jen jako záležitost národohospodářského plánování. Jde o složitý a mnohostranný proces, který zasahuje všechny oblasti společenského života. Je životně nezbytný pro každou jednotlivou zemi i pro celé socialistické společenství. Naše ideologická fronta musí věnovat prvořadou pozornost správnému objasnění a dalšímu rozpracování otázek ekonomického, ideologického a obranného aspektu socialistické integrace“. Význam takového závěru zdůrazňují i současné mezinárodní podmínky existence socialismu, ve kterých dochází k dalšímu zosťování ideologického třídního boje mezi socialismem a kapitalismem. Soudobí antikomunisté se snaží stavět do protikladu zákonitý proces sjednocování a sblížování socialistických států a národních zájmy socialistických zemí i v oblasti vojenské spolupráce, i když je naprosto zřejmé, že čím silnější je socialistické společenství, tím spolehlivější jsou záruky bezpečnosti každého socialistického státu, celé soustavy i mezinárodního míru.

Dosavadní zkušenosti komunistických a dělnických stran socialistických zemí jsou v tomto směru bohaté a představují základnu, o kterou je možné se opírat v procesu dalšího upevňování internacionální spolupráce armád Varšavské smlouvy. Zároveň je však třeba neustále přihlížet ke konkrétním mezinárodním podmínkám, především k vojenskopolitické situaci v Evropě i v ostatních oblastech světa, jakož i k aktuálním potřebám obrany socialistického společenství, aby oba tyto rozhodující faktory působily v souladu s požadavkem větší jednoty a semknutosti zemí Varšavské smlouvy a trvale zajišťovaly vysokou obranyschopnost jejich armád.

Dosavadní bilance internacionální vojenské spolupráce členských států Varšavské smlouvy je úspěšná. Organizace Varšavské smlouvy se osvědčila jako rozhodující nástroj odvrácení imperialistické agrese v Evropě a díky její existenci byly vytvořeny základní předpoklady pro mírovou budovatelskou práci lidu socialistických zemí.

Zásadní význam zde měla likvidace bezprostředního vojenského ohrožení evropských socialistických zemí ze strany agresivního Severoatlantického paktu, které mělo svůj hlavní zdroj v remilitarizaci Německé spolkové republiky a agresivních plánů mezinárodního imperialismu po celé poválečné období. Vytvořením vojenského poměru sil výhodného pro členské státy Varšavské smlouvy jak v oblasti

jaderných, tak i konvenčních prostředků vedení ozbrojeného zápasu, byla objektivně omezena snaha USA a zvláště Německé spolkové republiky o „jaderné vydráždění“ socialistických zemí. Jak konstatoval XXIV. sjezd KSSS, mohou si země Varšavské smlouvy ke svým politickým aktivitám nesporně připsat skutečnost, že nedošlo k realizaci plánů NATO, jejichž cílem bylo získat pro západoněmecké militaristy přístup k jaderným zbraním. Zemím Varšavské smlouvy se podařilo dosáhnout tohoto cíle také proto, že vytrvale podporovaly mírovou politiku Německé demokratické republiky a nepřipustily řešení německé otázky způsobem, který by byl v rozporu se zájmy evropské bezpečnosti.

Význam internacionální obrany socialismu byl ověřen také při obraně socialistických vymožeností v řadě dalších socialistických zemí východní Evropy. Pozornosti si zasluhuje energický postoj členských států Varšavské smlouvy v období kontrarevoluce v Maďarské lidové republice, kdy se mezinárodní imperialismus pokusil o realizaci tehdejší strategie „osvobozování“ evropských socialistických zemí. Internacionální pomoc Sovětského svazu maďarskému lidu a všestranná podpora ostatních socialistických zemí v boji proti kontrarevoluci poučily imperialistickou reakci a třídně nepřátelské síly uvnitř země o tom, že socialistický společenský řád v této zemi je nedotknutelný. Ani pokus a „tichou kontrarevoluci“ v socialistickém Československu v krizových letech 1968–1969 proto nutně nemohl pro antikomunistické a antisocialistické síly skončit jinak, než nezdarem. Internacionální obrana socialismu byla potvrzena jako základní záruka proti ohrožení základů socialismu třídně nepřátelskými silami.

Vojenská spolupráce socialistických zemí se v poválečné době ukázala být důležitým faktorem donucení imperialismu k omezení zbrojení, jak ukazuje uzavření řady mezinárodních odzbrojovacích dohod. Připomeňme zejména moskevskou dohodu z roku 1963 o částečném zastavení pokusů s nukleárními zbraněmi, která byla historicky první dohodou v oblasti jaderných zbraní a znamenala počátek úspěšné etapy dílčích odzbrojovacích opatření na mnohostranném základě, jejímž vyvrcholením byla smlouva o nešíření jaderných zbraní a smlouva o demilitarizaci dna moří a oceánů a jejich podzemí v letech 1970 až 1972. Rozhodující zásluhu na tomto příznivém vývoji má Sovětský svaz, který byl iniciátorem těchto odzbrojovacích dohod a který navíc dosáhl v průběhu dvoustranných jednání s USA dalších mimořádně významných dohod v oblasti jaderného

odzbrojení, především pokud jde o záruky proti rozpoutání jaderné války. Nebezpečí vzniku světové nukleární války se tím ve srovnání s minulostí zmenšilo. Výhodný poměr sil ve strategických vztazích mezi socialismem a kapitalismem umožnil socialistickým zemím vyvinout iniciativu i v oblasti konvenčních zbraní a výzbroje v Evropě, jak je patrné z toho, že probíhá jednání ve Vídni.

Dosažením současného vojenského poměru sil na evropském kontinentě se vytvořily objektivní předpoklady k realizaci programu upevnění míru v Evropě, jehož záměrem je mezinárodně právními prostředky zajistit nedotknutelnost existujících hranic evropských socialistických zemí a uznat principy mírového soužití zemí s rozdílným společenským zřízením za základ vztahů mezi evropskými státy. Když si připomeneme, že požadavek na vytvoření systému kolektivní bezpečnosti v Evropě byl formulován již při podpisu Varšavské smlouvy v roce 1955, je zřejmé, že svoláním celoevropské konference o bezpečnosti a spolupráci podařilo se členským státům Varšavské smlouvy v důsledku principiálně prosazované politiky mírového soužití dosáhnout důležitého úspěchu na této cestě.

Význam internacionální obrany socialismu se však neprojevil jen v Evropě. Aktivní a důsledná podpora a pomoc SSSR a ostatních zemí Varšavské smlouvy byla rozhodujícím faktorem úspěšného uhájení revolučních vymožeností pracujícího lidu Korejské lidové demokratické republiky, Kubánské republiky a Vietnamské demokratické republiky. Stejně významný vliv má postoj socialistických zemí k spravedlivému boji arabského lidu proti izraelské agresi a iniciativa, kterou vyvinul Sovětský svaz k vyřešení situace v jiho-východní Asii návrhem na vytvoření systému kolektivní bezpečnosti. Mohli bychom jmenovat mnoho dalších příkladů z poválečné historie mezinárodních vztahů, ale již to, co jsem uvedl, ukazuje, že dosáhnout těchto úspěchů by nebylo možné, kdyby síly imperialistické reakce a militarismu nenarážely na stále silnější odpor socialistických zemí a ostatních protimperialistických sil současného světa.

Zároveň se však ukázalo, že imperialistické síly byly v důsledku prosazení pozitivních tendencí v mezinárodním vývoji sice zatlačeny, ale nikoliv zneškodněny. Komunistické a dělnické strany zemí Varšavské smlouvy proto vycházejí z toho, že existuje nebezpečí rozpoutání světové války imperialismem. Na úspěchy socialismu a zmírňování mezinárodního napětí odpovídá mezinárodní imperialismus

mus vždy novými pokusy o zvrát takového vývoje, snaží se přizpůsobit měnící se situaci ve světě a hledá stále nové možnosti k oslabení světové socialistické soustavy a mezinárodního revolučního hnutí. Potvrzují se tím známá slova V. I. Lenina o postoji imperialistické buržoazie ke světovému revolučnímu hnutí: „Na naší revoluci se lépe než na kterékoli jiné potvrdil zákon, že síla revoluce, síla náporu, energie, odhodlanost a triumf jejího vítězství stupňují zároveň sílu odporu u buržoazie. Čím více vítězíme, tím více se kapitalističtí vykořisťovatelé učí, jak se sjednotit, a přecházejí tím k rozhodnějším útokům.“¹⁾

Z toho vyplývá i pro současnou situaci jednoznačný závěr: udržení pozitivních tendencí ve vývoji mezinárodních vztahů a upevnění stability mezinárodního míru je přímo závislé na schopnosti socialistických zemí čelit imperialistické agresi ve všech jejích formách. K tomu však pouze koordinace společných akcí socialistických států nestačí. Objektivně nutný je přechod k vyššímu stupni internacionálního sjednocení celé socialistické soustavy, což se bezprostředně dotýká i vojenské spolupráce. Konkrétně jde o to, aby se zvyšovala obranyschopnost socialismu v kvalitativním smyslu, na základě dalšího prohloubení internacionální spolupráce zemí Varšavské smlouvy a při plném využití možností, které přináší současná věda a technika.

Základním předpokladem dosažení takového cíle je rozvoj všestranné spolupráce zemí Varšavské smlouvy na zásadách socialistického internacionálního.

V politické oblasti jde především o důsledné uplatňování obecných zákonitostí výstavby socialistické společnosti s ohledem na specifické podmínky života každého socialistického státu, jak zdůraznil ve vystoupení s. Brežněv na XXIV. sjezdu KSSS: „... Kdybychom nevyházeli ze všeobecných zákonitostí, kdybychom nepřihlíželi ke konkrétní historické specifičnosti každé země, nebylo by možné budovat socialismus. Bez respektování obou těchto faktorů není ani možné správně rozvíjet vztahy mezi socialistickými státy.“ To v současné době představuje hlavní obsah procesu dalšího prohlubování politických vztahů mezi komunistickými stranami a vládami zemí Varšavské smlouvy. Význam politické jednoty a semknutosti zemí socialistického společenství zdůrazňují v současné době mezinárodní i vnitřní podmínky výstavby a obrany socialismu. Její nezbytnost je vyvolána mírovými potřeba-

mi a také tím, že výstavba socialismu staví před komunistické a dělnické strany a všechny pracující stále nové a složitější úkoly, jejichž řešení je bez bratrské pomoci ostatních socialistických zemí nemyslitelné.

Základní materiální podmínkou přechodu k vyššímu stupni internacionálního sjednocení bratrských zemí je realizace programu dalšího prohlubování a zdokonalování spolupráce a rozvoje socialistické ekonomické integrace, který byl přijat na XXV. zasedání RVHP v roce 1971. Členské státy RVHP vycházejí z toho, že splnění tohoto programu je životně důležitým předpokladem k dosažení trvalého růstu ekonomické síly světové socialistické soustavy a upevnění národního hospodářství každého socialistického státu. V tomto smyslu napomáhá rozvoj ekonomické a vědeckotechnické spolupráce zemí RVHP také k prohloubení jednoty celé soustavy a dosažení převahy nad kapitalismem v rozhodující síle lidské činnosti. Za daného stavu ekonomické vyspělosti socialistických zemí je hlavní úsilí orientováno na překonání historicky vzniklých rozdílů a postupné sblížení a vyrovnávání jejich ekonomického rozvoje. Tak se vytvářejí výrobní síly, které přesahují národní rámec a mají internacionální charakter. Tyto procesy nepochybně napomáhají k upevnění obranyschopnosti socialistismu.

V poslední době vystupuje do popředí stále naléhavější potřeba ideologické spolupráce zemí Varšavské smlouvy. Komunistické a dělnické strany stojí v této oblasti před úkolem zintenzivnit ideologickou práci s cílem formovat nového, socialistického člověka v duchu marxismu-leninismu a v nekompromisní boji s přežitky minulosti. Velká pozornost musí být v této souvislosti věnována komunistické výchově mladé generace, jak ukázalo červené plénum ÚV KSČ v roce 1973. Stále významnějším úkolem se stává boj se soudobým antikomunismem, revizionismem a proti všem ostatním formám soudobé buržoazní a maloměstácké ideologie. V souladu se závěry ideologického pléna ÚV KSČ z října 1972 vystupuje do popředí naší ideologické práce problematika socialistického životního stylu, sociálních důsledků vědeckotechnické revoluce, výchova k socialistickému vlastenectví a proletářskému internacionálnímu, otázky dalšího rozvoje socialistické demokracie, problematika společenské angažovanosti kultury a umění, třídní výklad a pochození současného vývoje mezinárodních vztahů a další otázky. V boji proti různým formám nepřátelské ideologie se sou-

¹⁾ V. I. Lenin, Spisy, sv. 30, Praha 1955, str. 456

střeďuje pozornost komunistických a dělnických stran na všestrannou kritiku antikomunismu, pravicového a „levicového“ revizionismu a oportunismu. Z nich se zvláště důraz klade na boj proti sociálně demokratickému reformismu, maoismu a sionismu uvnitř mezinárodního komunistického a dělnického hnutí. Uvážíme-li, že existuje obrovský propagandistický aparát pro šíření různých forem soudobé buržoazní a maloburžoazní ideologie, který je určen především k ideologické diverzi proti socialistickým zemím, jakož i známé plány imperialistických strategií na dlouhodobou „vnitřní erozi“ socialismu, má současně úsilí o ideologickou integraci zemí Varšavské smlouvy mimořádný význam pro vítězství marxismu-leninismu v ideologickém boji obou rozdílných společenských soustav.

Rozvoj politické, ekonomické a ideologické spolupráce zemí socialistického společenství na zásadách socialistického internacionalismu je základem pro další upevnění vojenské spolupráce zemí Varšavské smlouvy. Společná obrana socialistických vymožeností ve svazku států Varšavské smlouvy je za současně mezinárodní situace stále rozhodující zárukou zajištění mírových podmínek výstavby socialismu v každé zemi a nástrojem sjednocování obranného úsilí celé soustavy. Vzhledem k charakteru současné vojensko-politické situace ve světě a tendencím jejího dalšího vývoje je i v tomto případě základním úkolem dosažení vyššího stupně internacionálního sjednocení zemí Varšavské smlouvy a jejich armád. XIV. sjezd KSČ vytyčil v tomto směru úkol maximálně přispívat k soustavnému upevňování Varšavské smlouvy.

Ve výstavbě socialistických armád to předpokládá přednostně vycházet z požadavků společné obrany socialismu, s ohledem na možnosti a úkoly každé bratrské armády v systému společné obrany. Mimo důsledného uplatňování leninských principů ve výstavbě a řízení ozbrojených sil socialistického typu, které jsou východiskem vojenské politiky komunistických stran, nabývá na významu využívání všech možností vědeckotechnického rozvoje. V duchu závěrů XIV. sjezdu KSČ a plén ÚV KSČ jde tedy o to, aby se ve výstavbě ČSLA a formování jejího velitelského sboru důsledně uplatňovala třídní politická hlediska, využívalo se poznatků marxisticko-leninské vojenské vědy a zkušeností bratrských socialistických zemí. To je cesta, po které je nutné jít při dalším zvyšování bojové síly ČSLA, a která odpovídá potřebám dalšího sjednocování obranného úsilí zemí Varšavské smlouvy. Rozhod-

ující význam má uplatňování sovětských zkušeností ve výcviku a výchově vojsk ve všech armádách Varšavské smlouvy, vzhledem k jejich internacionálnímu charakteru. Nesporně v tom je jedna ze základních rezerv pro zvýšení obranyschopnosti socialismu.

Možnosti dalšího prohlubování vojenské spolupráce zemí Varšavské smlouvy poskytují společné součinnosti akce, jakož i další zdokonalování vojenské organizace Varšavské smlouvy. Mimořádný vojenský a politický význam mají společná cvičení a manévry, které prověřují praktickou připravenost každé armády i celé koalice k vedení vítězného boje s imperialistickým nepřítelem v podmínkách soudobé války. Důležité místo v prohlubování internacionálních svazků armád Varšavské smlouvy mají vojenské orgány, jejichž činnost se v posledních letech dále zdokonalila. Na základě usnesení budapeštské porady Politického poradního výboru z roku 1969 byl vytvořen Výbor ministrů obrany, který se zabývá vypracováním koordinovaných doporučení a návrhů v otázkách upevňování obranyschopnosti spojeneckých zemí a zvyšováním bojové připravenosti jejich armád. Zvýšila se dále úloha Spojeného velení při řízení a koordinaci činnosti spojených ozbrojených sil. Vzrostl význam činnosti Vojenské rady a rozšířily se funkce štábu a dalších orgánů řízení, v nichž pracují představitelé všech bratrských armád. Hlavní velitel spojených ozbrojených sil, maršál SSSR I. I. Jakubovskij, v této souvislosti napsal: „Je třeba zdůraznit, že práce vojenských orgánů řízení organizace Varšavské smlouvy probíhá v ovzduší plného vzájemného porozumění a bratrského přátelství, což je jeden z názorných příkladů socialistického internacionalismu v oblasti vojenské spolupráce.“²⁾

Varšavská smlouva umožňuje rozvíjení vojenské spolupráce také v ostatních oblastech: vojenskoteoretické, vojenskotechnické a v přípravě kvalifikovaných vojenských kádřů. Zde je na místě znovu zdůraznit rozhodující roli, kterou při zabezpečování těchto předpokladů vzájemné spolupráce bratrských zemí má Sovětský svaz a jeho armáda. V posledních letech se prosazují i nové možnosti pro upevňování našeho svazku také na poli sportovním, kulturním a v dalších oblastech. To všechno svědčí o stále nových možnostech upevňování vojenské spolupráce našich armád.

Vzhledem k tomu, že neustále roste mezinárodní vliv Sovětského svazu a ostat-

²⁾ Dojové přátelství, Naše vojsko 1971, s. 54

ních zemí Varšavské smlouvy, v důsledku toho i perspektivy mírového řešení mezinárodních problémů, roste i význam koordinace zahraniční politiky v boji za vytvoření trvalých základů míru a bezpečnosti v Evropě. Organizace Varšavské smlouvy je hlavním střediskem koordinace zahraničně politických akcí členských států, jak konstatoval XXIV. sjezd KSSS. Společný postup států Varšavské smlouvy se ukázal jako nezbytný v minulosti a je nutnou podmínkou dalšího upevnění míru v Evropě i dnes. O tom se můžeme přesvědčit, když si připomeneme současně probíhající jednání celoevropské konference o bezpečnosti a spolupráci v Ženevě a také průběh jednání o snížení ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě, které se koná ve Vídni. Jestliže se představitelé západních států snaží postavit socialistické státy před víceméně společná stanoviska ve všech hlavních bodech jednání a tímto způsobem vyvíjet diplomatický nátlak, nelze takové taktice čelit jinak, než společným postupem zemí Varšavské smlouvy. Nejde však jen o tyto okolnosti. Zahraniční politika socialistických zemí, která je ve vztahu ke kapitalistickým zemím postavena na leninské zásadě mírového soužití zemí s rozdílným společenským zřízením, je politikou třídního boje s imperialismem a v tomto směru vyjadřuje jednotu jejich národních a internacionálních zájmů. Právě v tomto bodě se imperialistické státy snaží rozbít jednotu socialistických zemí, když žádají „ideologické ústupky“ z naší strany a označují je za „předpoklad“ mírového soužití. To je však v zásadním

rozporu s podstatou politiky mírového soužití a pro socialistické státy naprosto nepřijatelný výklad vztahů mezi státy dvou rozdílných společenských soustav. Vždyť mezinárodní praxe nezvratně prokázala, že to byla a je právě důsledně třídní a internacionální zahraniční politika socialistických zemí, která nutí imperialistické státy k jednání o principech mírového soužití. Dokud nebude porážka imperialismu úplná a definitivní, ani tomu jinak být nemůže. S leninskou politikou mírového soužití, kterou prosazují socialistické státy, je proto plně slučitelný boj proti imperialistické agresi a proti imperialistickému vměšování do vnitřních záležitostí socialistických zemí, jakož i nesmiřitelný ideologický boj, protože jen v tomto případě je reálně možné uhájit a dále upevňovat světový mír. Aktivní mírová politika socialismu a vysoká obranyschopnost zemí Varšavské smlouvy jsou základními nástroji obrany socialismu a mezinárodního míru. To vyplývá ze zákonitostí vývoje třídně rozděleného světa.

Varšavská smlouva je z tohoto hlediska jedním z nejdůležitějších nástrojů prohlubování internacionální jednoty zemí socialistického společenství na základě mnohostranné politické a vojenské spolupráce. Stále rostoucí jednotu a semknutost zemí Varšavské smlouvy je zárukou bezpečnosti socialistické soustavy a předpokladem dalšího upevnění evropského i světového míru. To jsou historicky ověřená fakta, jejichž platnost potvrzuje současný vývoj vztahů mezi socialistickými a kapitalistickými státy.

Vzdušný výsadek při ničení jaderných prostředků

Vedení operací za složitých podmínek si bezprostředně vynucuje přijímat jednoduchá, avšak vysoce účinná opatření. Jedním z takových opatření je i způsob aktivního ničení jaderných prostředků nepřítele.

Rozhodující úlohu při ničení těchto prostředků má zejména raketové vojsko a letectvo, dále i tankové a motostřelecké jednotky a i klasické dělostřelectvo. Přesto nemůžeme opomíjet vzdušné výsadky.

Určité negativní názory na bojové použití vzdušných výsadek ovlivňovaly nejen malé možnosti z hlediska jejich dopravy na cíl, ale i časové možnosti a rychlosti zásahu proti zjištěným objektům. S tím se úzce spojovala i celková efektivnost a účelnost. Použití rakety nebo úderu letectva je několikanásobně rychlejší a i hospodárnější.

V článku nechci posuzovat oprávněnost dřívějších názorů, ale poukážu na některé zásady bojového použití vzdušných výsadek při ničení jaderných prostředků nepřítele a na optimální variantu.

V předpise Vševojsk-1-1 článek 379 je uvedeno: „...v týlu nepřítele může vzdušný výsadek ničit nepřátelské prostředky hromadného ničení...“. Z toho vyplývá, že tyto prostředky nepřítele bude ničit kombinovaný, padákový nebo vrtulníkový výsadek.

Konkrétní vysazení jednotlivých druhů vzdušného výsadku bude záviset na celkové situaci na frontě, síle a organizační struktuře vzdušných výsadek, skutečném počtu dopravního letectva, možnostech ostatních druhů vojsk, které vysazení budou zabezpečovat, předpokládaných časových možnostech, jako i na materiálně technickém, týlovém a zdravotnickém zabezpečení.

Kombinovaný výsadek bude zpravidla plnit bojový úkol s cílem zničit, vyřadit nebo ochromit prostředky jaderného napadení nepřítele většího rozsahu a důležité objekty a zařízení těchto prostředků dislokované na větším prostoru.

K účinnému zničení prostředků jaderného napadení nepřítele používáme nejen kombinovaného výsadku, ale za předpokladu vytvoření výhodných podmínek v týlu nepřítele, pouze přistávacího výsadku.

V závislosti na charakteristických podmínkách, tj. na druhu a typu jaderného prostředku nepřítele, zámyslu a jeho předpokládané činnosti, důležitosti, významu a celkové rozloze prostoru (soustředění, rozmístění, vyčkávacího nebo prostoru technického, palebného postavení), předpokládané síle jednotek určených k ochraně jaderných prostředků, skutečné hloubce rozmístění v nepřátelském týlu a dále vysazení, můžeme použít kombinovaný výsadek v hodnotě pluku nebo i svazku.

Padákový výsadek vzhledem k možnosti vzdušné přepravy různé bojové techniky a jejímu vysazení padákovým způsobem je schopen ničit operačně taktické a i taktické prostředky jaderného napadení s důrazem na řízené střely PERSHING-1A, SERGEANT a PLUTON, letouny nosiče F 104 STARFIGHTER, F 105 D, F, PHANTOM-II nebo i jiné rozmístěné na předem určených operačních nebo záložních letištích. Dále může ničit i taktické prostředky, jako řízené střely LANCE anebo dělostřelecké rakety HONEST JOHN.

Organizační struktura padákových výsadků ve větší míře zabezpečuje vedení boje formou **soustředěné činnosti**. K tomu u jaderných prostředků nepřítele bereme v úvahu i existenci obdobných charakteristických podmínek, jako jsem uvedl u kombinovaného výsadku.

Potom ke zničení operačně taktických jaderných prostředků nepřítele by bylo zapotřebí hodnoty zesíleného výsadečového pluku, nebo dokonce výsadečové brigády.

Vrtulníkový výsadek podle skutečné hloubky rozmístění nepřátelských jaderných prostředků může ničit hlavní prvky velení a jednotlivé baterie řízených střel typu LANCE nebo dělostřeleckých raket HONEST JOHN.

Předpokládám, že víceúčelové dělostřelectvo taktického dosahu nebude používat k bojové podpoře vojsk nepřítele pouze konvenční munici, ale počítám s tím, že 10–20 % těchto prostředků bude vyčleněno k používání jaderné munice.

Na tomto základě bude hlavní pozornost vrtulníkového výsadku zaměřena při bojovém použití k ničení víceúčelového dělostřelectva s důrazem na samohybné houfnice ráže 203,2 mm, 155 mm a samohybné kanóny ráže 175 mm.

K ničení taktických prostředků jaderného napadení nepřítele můžeme použít jednotku až do hodnoty zesíleného motostřeleckého praporu.

Přesto je nutné vzít v úvahu, že k ničení operačně taktických a taktických jaderných prostředků nepřítele nebude mít vzdušný výsadek v uvedených hodnotách ve většině případů vytvořeny reálné podmínky. Proto k zabezpečení aktivního ničení těchto prostředků nepřítele bude výhodnější nejen vyčlenit, ale i předem připravit menší jednotky, které budou schopny podle potřeby vést boj samostatně a i formou diverzní činnosti.

Podle skutečné situace v týlu nepřítele, velikosti prostředku jaderného napadení a vlastních možností můžeme předpokládat bojové použití vzdušného výsadku v těchto základních variantách:

- při zjištění přítomnosti jaderného prostředku nepřítele v určitém místě;
- při rozmístění jaderného prostředku nepřítele na větším prostoru;
- při současném plnění jiného bojového úkolu nebo po jeho splnění;
- při zjištění jaderných prostředků pro jejich zničení jinými prostředky.

Jednotlivé varianty ničení jaderných prostředků nepřítele mohou vzdušné výsadky plnit před zahájením útočné činnosti, během útočné činnosti nebo i v obranných operacích.

V první variantě je požadavek, aby vzdušný výsadek byl v minimální době vysazen přímo do stanoveného prostoru.

Za předpokladu, že velitel vzdušného výsadku po obdržení bojového úkolu se v krátké době rozhodne, stanoví konkrétní úkoly podřízeným jednotkám, organizuje součinnost s důrazem na bojovou činnost bezprostředně po vysazení a při ničení jednotlivých zařízení a objektů, proběhne naložení a nasednutí, vzdušná přeprava a vysazení jednotek, můžeme počítat s celkovou dobou více než 6 až 8 hodin. Za tuto dobu nepřítel prostředek buď použije, nebo jej přesune do jiného prostoru.

K tomu, aby vzdušný výsadek byl schopen se připravit, přeletět a zničit jaderný prostředek v co nejkratší době po jeho zjištění, musíme uskutečnit tato opatření:

- padákový výsadek doplnit na 100% počty osob, bojové techniky, životně důležitého materiálu a soustředit v blízkosti odletových letišť;

- všichni příslušníci vzdušného výsadku musí dokonale zvládnout zásady ničení jaderných prostředků různým způsobem;

- z počtu jednotek vzdušného výsadku vytvořit samostatné skupiny, které podle předpokládaného úkolu vybavit ženijní municí a speciální výzbrojí a výstrojí;

- materiál a výzbroj pro každou skupinu mít předem zkompletován a připraven k bezprostřednímu použití;

- uvnitř každé samostatné skupiny předem uskutečnit základní organizaci součinnosti s důrazem na destrukční součinnost ženijních specialistů, způsob ochrany, zajištění a jednotlivé prvky bojové sestavy;

- určitý počet samostatných skupin určovat do jednotlivých stupňů pohotovosti se schopností bezprostředně přejít k plnění bojového úkolu;

- podle počtu těchto skupin a stupně pohotovosti vyčlenit potřebný počet dopravních výsadekových letounů nebo vrtulníků.

V případě bojového vysazení vzdušného výsadku k ničení jaderných prostředků nepřítele se velitelům vydávají pouze mapy prostoru vysazení s označením předpokládaného objektu a údaje pro rádiové spojení.

Součinnostní signály a identifikační znamení musí znát předem všichni příslušníci a dodatečně je neměnit. Jednotky vzdušného výsadku, které jsou předurčeny k ničení jaderných zbraní, zaujímají vyčkávací prostor co nejbližší k linii fronty, abychoť celkový čas snížili na minimum.

Za těchto předpokladů a v závislosti na hloubce vysazení se celková doba (od zjištění jaderného prostředku nepřítele do jeho zničení) může zkrátit na 60—90'. Přitom tato doba není konečná. V případě, že část vzdušných výsadků zejména padákových bude organizačně začleněna nebo přidělena vševojskovému svazu, můžeme tuto dobu ještě snížit. K tomu je nutné soustředit dopravní výsadekové letectvo, které na stanovený signál zabezpečí vzdušnou přepravu a vysazení.

Vzhledem k tomu, že jaderné prostředky typu např. PERSHING, SERGEANT, LANCE v technickém postavení budou několik hodin ve vyčkávacích a pohotovostních postaveních 1—2 hodiny, mohou vzdušné výsadky tyto prostředky úspěšně zničit.

Požadavek bezprostředního ničení jaderných prostředků nepřítele je zdůrazněn v článku 32, předpise Vševojsk-1-1, který stanoví: „Úspěch v soudobém boji není myslitelný bez včasného a spolehlivého zničení a umlčení nepřátelských prostředků jaderného napadení. Tyto prostředky se musí ničit okamžitě po jejich zjištění...“ Toto ustanovení má platnost nejen pro útočnou operaci za oboustranného použití jaderných zbraní, ale i za podmínek vedení boje, kdy tyto zbraně dočasně nebudou používány. Proto je nutné, aby i vzdušný výsadek byl k této bojové činnosti připraven.

Další varianta vychází z předpokladu, že není přesně známe rozmístění jaderného prostředku nepřítele a také nelze stanovit zámysl a konkrétní prostor jeho příští činnosti.

Jedním ze způsobů ničení prostředků jaderného napadení nepřítele je bojová činnost vzdušného výsadku na velkém prostoru, která je dostatečně složitá.

Na základě zpráv průzkumu a jiných prostředků velitele, který vzdušný výsadek vyslal, vlastního vzdušného průzkumu, charakteristických a demaskujících znaků můžeme stanovit pravděpodobné rozmístění jaderných prostředků nepřítele.

Požadavkem je tyto prostředky co nejdříve vyhledat, upřesnit a potom bezprostředně zničit. Přitom nezapomínejme, že dostatečná pohyblivost prostředků jaderného napadení umožní jim i při vysazení vzdušného výsadku manévr do jiného prostoru. Proto i konkrétní zprávy o možné dislokaci jaderných prostředků mohou být k době vysazení nepřesné a zastaralé.

Má-li vzdušný výsadek účinně vyřadit a zničit jaderné prostředky nepřítele bojem na velkém prostoru, je třeba:

- vzdušné výsadky, určené k ničení jaderných prostředků nepřítele, připravit podle první varianty;

- prostor vysazení a bojové činnosti rozdělit do zájmových pásem o šířce 2—5 km a hloubce 8—10 i více km;

- pro každé zájmové pásmo úkolovat dvě samostatné skupiny i za podmínky, kdy do zájmového pásma bude vysazena pouze jedna samostatná skupina;

- výsadek, který je rozdělen do samostatných skupin, přepravit jedním koloběhem;

- aby dopravní výsadekové letectvo zabezpečilo vysazení na jednotlivé doskokové plochy v zájmových pásmech;

- samostatné skupiny vysazovat na jednu doskokovou plochu, která bude zpravidla na okraji zájmového pásma. Za situace souběžného vysazení dvou samostatných skupin se doskokové plochy určují buď na vnějším okraji, anebo uprostřed zájmového pásma.

V prvním případě příslušníci vzdušného výsadku postupují vyhrazeným prostorem proti sobě a na předem určené čáře dochází k sloučení.

V dalším, při vysazení uprostřed zájmového pásma, se vzdušný výsadek od sebe vzdaluje v nařízeném směru postupu.

Narazí-li během postupu na objekty nepřítele, tyto bezprostředně ničí **samostatně** nebo v součinnosti s další samostatnou skupinou.

Při vysazení více samostatných skupin, které plní bojové úkoly v různých prostorech a přitom v úzké součinnosti navzájem, se celková doba na zjištění a zničení jaderných prostředků nepřítele podstatně zkrátí.

Ničení těchto prostředků nepřítele aktivní bojovou činností samostatných skupin na velkém prostoru považují za optimální a efektivní. Dokonale nahra-

zuje dosavadní způsob ničení prostředků jaderného napadení nepřítele soustředěnou činností.

Z uvedených zásad vyplývá, že vzdušný výsadek bude ničit jaderné prostředky za různých podmínek. Zejména za situace, kdy nepřítel ve snaze utajit přítomnost těchto prostředků bude s nimi různě manévrovat, přesouvat a zaujímat jednotlivé prostory (vyčkávací, bojového rozmístění, hlavní, záložní, technické anebo palebné postavení).

Můžeme přijmout závěr, že vzdušný výsadek bude jaderné prostředky ničit v několika fázích jejich činnosti zejména při:

- vykládání ve vyčkávacích stanicích;
- přesunu do jednotlivých prostorů;
- zaujímání nebo opuštění jednotlivých prostorů;
- činnosti v jednotlivých prostorech.

Vykládání jaderných prostředků může probíhat zejména v noci a za silného střežení jednotkami ochrany a vojenské policie v několika zajišťovacích zónách. Zničit jaderný prostředek nepřítele na vykládací stanici může vzdušný výsadek za předpokladu, že bude vysazovat samostatné skupiny na několik doskokových ploch, které budou voleny oboustranně v objektu nepřítele. Aktivním pronikáním početně menší jednotky z několika směrů může dosáhnout objektu a jej ničit (diverzi). V případě, že nebude moci proniknout do bezprostřední blízkosti jaderného prostředku nepřítele, může využít k jeho narušení nebo zničení palby PTRS.

Při přesunu bude vzdušný výsadek ničit prostředky jaderného napadení nejčastěji formou léček, přepadů a nástrah na směru jejich postupu. K tomuto způsobu boje může použít početně menší jednotky, prakticky samostatné skupiny, popř. podskupiny, které mohou vést diverzi v určitém prostoru buď samostatně nebo v několika prostorech současně nebo v časové návaznosti. Nevýhodou je, že by vzdušný výsadek měl znát s určitým časovým předstihem osu přesunu. Pak před jaderným prostředkem nepřítele mohou být vyslány i makety, tj. klamné jaderné prostředky.

Musíme počítat s tím, že budou-li působit vzdušné výsadky v týlu nepřítele, může nepřítel také intenzivněji vést i klamnou činnost všeho druhu. Tím může dojít k předčasnému prozrazení přítomnosti vzdušného výsadku co do prostoru, ale z hlediska nepřítele k možnosti manévru jaderným prostředkem na jinou osu. Proto bude výhodné organizovat přepad najednou na několika souběžných směrech.

Při zaujímání nebo opuštění jednotlivých prostorů dochází zpravidla k určité dezorganizaci a chaosu při rozmístování jednotlivých prostředků a tím i menším možnostem organizace přímého zajištění. V této době diverzní činnost vedená početně menšími skupinami z několika směrů a s využitím momentu překvapení bude mít maximální efekt.

Nevýhodou je, že vzdušný výsadek může být u předpokládaných prostorů i delší dobu v pasivitě. Proto je nutné sladit časově i prostorově bojovou činnost samostatných skupin, které budou vyčleněny k ničení prostředků jaderného napadení nepřítele za přesunu a dalších skupin, které vytvoří léčky u prostoru v době jeho zaujímání. Tím docílíme, že jaderné prostředky nepřítele budou ničeny na velkém prostoru. To nepříteli podstatně ztíží nebo dokonce znemožní manévr v určité části prostoru vlastního týlu.

Při ničení jaderných prostředků v jednotlivých prostorech bude vzdušný výsadek zpravidla rozčleněn do menších samostatných skupin nebo podskupin

k vedení souběžného úderu formou přepadu, léček, diverzní činnosti anebo jejich kombinací včetně přepadů palbou a s využitím účinků PTRS. Za tohoto předpokladu se celkové možnosti ničení jaderných prostředků nepřítele početně menšími a samostatnými skupinami podstatně zvyšují.

Třetí varianta ničení jaderných prostředků nepřítele je v souladu s článkem 413 předpisu Vševojsk-1-1, který uvádí: „... nepřátelských prostředků hromadného ničení se zmocňují nebo je ničí speciálně vyčleněné útvary (jednotky), jakož i výsadek v průběhu plnění jiných úkolů. Průzkum a ničení prostředků hromadného ničení je třeba organizovat při každém vysazení vzdušného výsadku do týlu nepřítele...“. Z toho vyplývá, že při stanovení bojového úkolu vzdušnému výsadku např. ovládnutí určitého prostoru, zabránění zničení mostu nebo destrukci letiště je současně zadán úkol — částí sil být neustále připraven vyhledávat a ničit jaderné prostředky nepřítele. Pak velitel vzdušného výsadku musí podle charakteru úkolu a vlastních možností předem vyčlenit 1–3 samostatné skupiny, které začlení buď do samostatného odřadu, vševojskové zálohy, nebo je ponechává v sestavě jednotek, které bojují na hlavním směru.

Při bojovém zasazení kterékoliv samostatné skupiny k ničení jaderných prostředků velitel vzdušného výsadku je povinen určit další jednotku, která v průběhu boje může být použita s obdobným úkolem.

Čtvrtá varianta ničení jaderných prostředků nepřítele může nastat v případě, kdy vzdušný výsadek po předchozím vedení boje a určitém procentu ztrát nemá reálnou možnost účinně zničit nově zjištěné prostředky jaderného napadení nepřítele.

V takovém případě velitel výsadku rádiem předá nadřízenému veliteli hlášení, ve kterém zpravidla uvede:

- druh prostředku jaderného napadení nepřítele,
- souřadnice cílů s jejich pravděpodobným vyhodnocením, např. zda jde o technické postavení, vyčkávací postavení apod.
- dobu zjištění cíle,
- dobu pohotovosti a prostor, který vzdušný výsadek zaujme před úderu prostředky nadřízeného velitele.

Síla a složení vzdušného výsadku k ničení jaderných prostředků nepřítele se bude určovat podle druhu jaderného prostředku nepřítele, charakteru objektu, systému ochrany, konfigurace terénu a hloubky rozmístění v týlu nepřítele.

Jednotlivé prostředky jaderného napadení nepřítele mají počty osob — viz **tabulka 1**.

Současně počítáme s tím, že podle celkové situace a důležitosti jaderných prostředků budou k přímé ochraně vyčleněny mechanizované jednotky nejmenší v síle roty, jednotky vojenské policie a ostatní jednotky druhů vojsk.

V souladu s přijatými koncepcemi armád NATO o vedení omezených válek dochází k neustálému zvyšování bojových možností zejména zaváděním víceúčelového dělostřelectva.

Vezmeme-li v úvahu, že současné svazky NSR mají 4 odpalovací zařízení HONEST JOHN, 6 samohybných houfnic 203,2 mm a 66 hlavní víceúčelového dělostřelectva a kromě toho mohou být posíleny 12–14–20 jadernými úderu, dostaneme celkovou hodnotu 86–106 prostředků. Za předpokladu, že 20 % víceúčelového dělostřelectva bude používat jadernou municii, tak u jedné divize můžeme kalkulovat s hodnotou 29–43 různých prostředků jaderného napadení nepřítele.

Tabulka 1

Poř. číslo	Prostředek	Začleněn v jednotkách	Hodnota	Počet		Rozloha v km ²
				osob	O. Z. nebo hlav-ní	
1	PERSHING-1A	USA	oddíl	1680	36	48—64
2	SERGEANT	USA	oddíl	382	22	450—600
3		NSR	oddíl	600	4	225—300
4	PLUTON	FR	pluk	507	4	240—320
5	LANCE	USA	oddíl	462	6	125 i více
6	HONEST JOHN	USA	samost. oddíl	356	6	125—130
7		NSR	oddíl	245	4	90—110
8	Sh houfnice 203,2 mm	NSR	oddíl	578	12 ks	5—6
9	Sh H 203,2 a K 175 mm	NSR	smíšený	500	6+12 ks	5—8
10	Houfnice 155 mm	NSR	oddíl	545	18 ks	4

Z toho vyplývá, že ke zničení jaderných prostředků jedné divize by byla zapotřebí minimálně hodnota jednoho výsadkového pluku. Přitom plošná rozloha těchto prostředků nepříteli nezabezpečuje provést jejich zničení formou soustředěné bojové činnosti. K tomu ani není přizpůsobena organizační struktura vzdušných výsadků.

Na základě uvedených počtů a pravděpodobného množství prostředků jaderného napadení nepříteli můžeme učinit závěr, že nejúspěšnějším a vysoce efektivním způsobem aktivního ničení těchto prostředků bude použití samostatných skupin od vzdušného výsadku.

Samostatná skupina složená z potřebných odborností bude v prvním pořadí ničit velitelská stanoviště, střelecké ústředny baterií s úkolem narušit systém velení a řízení, spojení s podřízenými stupni a tím i zabránit odpálení raket.

Na základě deorganizace ničit speciální zařízení a bojovou techniku, která bezprostředně zabezpečuje použití raket s důrazem na palebné, pohotovostní, vyčkávací nebo technické postavení.

Zpravidla samostatné skupiny u **řízených střel** budou ničit pozemní naváděcí zařízení, radiolokátory, speciální vozidla, speciální nádrže s pohonnými hmotami jako kapalný kyslík, peroxid vodíku, tuhé pohonné hmoty a vlastní odpalovací zařízení s důrazem na náměrné zařízení a ničení podvozků u vozidel.

U neřízených dělostřeleckých raket ničit odpalovací zařízení s důrazem na vodící lišty, náměr a odměrové zařízení, motorovou část rakety, její stabilizační plochy, kontrolní a přezkušovací přístroje jakož i dopravní prostředky.

Rozsah ničení jaderných prostředků nepřítele bude záviset na výbroji samostatné skupiny a celkovém množství trhavin. V krajním případě bude stačit i poškodit nejdůležitější části palbou pěchotních zbraní, ručními granáty, úderem těžkého předmětu, bodákem, využitím hořlavín ke spálení apod. Tyto způsoby ničení nemůžeme opomíjet.

Bojová sestava samostatné skupiny bude zpravidla členěna do několika podskupin. Uvedu variantu složení podskupin a jejich bojové činnosti:

— **Přepadová podskupina** zesílena protitankovými zbraněmi, ženisty a chemickými průzkumníky ničí živou sílu na přístupech a jednotlivá ohniska odporu. K tomu využívá manévru, překvapivých ztečí a likviduje obsluhu prostředků, jednotlivá zařízení podle určeného rozsahu. Proniká energicky do mezer a přepadem ničí jádro prostředků. Ženisté ničí speciální zařízení. Chemický průzkum neustále zjišťuje příznaky napadení radioaktivními nebo chemickými látkami.

— **Zajišťovací podskupina** zesílena protitankovými zbraněmi obsazuje důležité místa zejména přístupové cesty, aby nepřítel neměl možnost přisunout posily, nebo odsunout důležitou bojovou techniku. K ničení nepřítele využívá palby z bezprostřední blízkosti, vytváří léčky a k zastavení postupu závaly, zřizované pomocí trhavin.

— **Destrukční podskupina** je složena z ženistů-specialistů a určitého počtu výsadkářů, kteří kromě pomocných prací přímo zabezpečují činnost ženistů. Postup za přepadovou podskupinou přímo řídí velitel samostatné skupiny. Destrukční podskupina ničí jednotlivé prvky podle nařízeného rozsahu. Podle situace je možné vytvořit i více destrukčních podskupin nebo rozdělit podskupinu do dvojic.

— **Záloha** v síle 3—5 příslušníků, jedné protitankové zbraně, ženisty a chemika je připravena k vytvoření některé podskupiny nebo přímo k destrukcím. Navíc může plnit úkol odtarasovací podskupiny.

Dále v samostatné skupině můžeme vyčlenit:

— **odtarasovací podskupinu** při bojové činnosti v prostoru, kde nepřítel použil různých nástrah a minových zátarasů. Podle situace a potřeby je tento úkol připravena plnit záloha;

— **speciální podskupinu** v síle 1+13 i více vytváříme jen pro případ, kdy předpokládáme demontáž jaderné munice.

Za předpokladu, že k ničení jaderných prostředků nepřítele budou vysazeny samostatné skupiny k bojové činnosti na velkém prostoru, můžeme přijmout závěr, že silné narušení bojeschopnosti jednoho oddílu HONEST JOHN způsobí 1—2 samostatné skupiny (zničit VS, střelecké ústředny baterie) a jeho vyřazení 3—4 samostatné skupiny (zničit i technické postavení baterie).

Samostatná skupina svou palebnou a ničivou silou je prakticky schopna úplně zničit nebo vážně poškodit celkové zařízení jednoho prostředku jaderného napadení. Kromě základní výbroje může mít každý příslušník několik magnetických náložek 200—400g a plastickou trhavinu v celkové hodnotě 3—5 kg včetně potřebného počtu rozbušek, rozněcovačů a bleskovice. V podskupinách navíc 15—25 kg trhavin s potřebným počtem rozněcovačů, přidělení ženisté 30—60 kg a při využití speciálních zásobníků 100 kg trhavin s rozněcovači. Samostatná skupina může mít celkem 200—250 kg vysoce brizantních plastických trhavin.

Místo vysazení samostatné skupiny bude bezprostředně ovlivněno skutečným rozmístěním prostředků jaderného napadení nepřítele — viz základní varianty.

Bude-li přesně známa bojová sestava jaderného prostředku co do síly, prostoru a času, budeme jednotlivé samostatné skupiny vysazovat **přímo na objekt**. Prakticky to znamená, že současně budeme ničit velitelské stanoviště, řídicí ústředny, palebná postavení a ostatní speciální techniku.

V případě, že prostředek jaderného napadení nepřítele bude muset samostatná skupina zjistit, určíme místo vysazení na základě detailního vyhodnocení terénu zájmového pásma. Požadavek je, aby místo vysazení zabezpečovalo skrytý manévr samostatné skupiny, rychlé vyhledání a zničení jaderného prostředku nepřítele.

Při stanovení místa vysazení přímo na objekt nebo mimo objekt musí být vzdušný výsadek připraven vést boj bezprostředně při přistávání a po přistání.

Samostatné skupiny budou vysazovány z minimální přízemní výšky a při použití padáků systému „KOTWICA“. Např. při vysazení z výšky 150 m/SOL bude výsadkář klesat na padáku pouze 21 až 23 vteřin. Při zabezpečení momentu překvapení nepřítel nebude schopen za tuto dobu zaktivizovat jednotky určené pro ochranu. Tímto způsobem můžeme dosáhnout, že příslušníci jednotlivých podskupin s materiálem budou vysazeni společně, prakticky na jednu po pěti osobách a rozptyl na doskokové ploše bude o šedesát až osmdesát procent menší než při dosavadním způsobu vysazení. To zabezpečí bezprostřední přechod k bojové činnosti ihned po seskoku. Odpadá zde zdlouhavé vyhledávání a shromažďování jednotlivých příslušníků, které je typické při vysazení větších vzdušných výsadek.

V závěru chci zdůraznit, že článek jen částečně vyčerpává rozsáhlou problematiku ničení jaderných prostředků nepřítele. Způsob bojové činnosti v týlu nepřítele bude velmi náročný zejména proti těmto prostředkům nepřítele.

Za předpokladu, že dojde k realizaci navrhovaných opatření, stane se ze vzdušného výsadku druh vojska, který bude schopen aktivně ničit jaderné prostředky nepřítele v různém terénu, denní, noční době a při jakýchkoliv povětrnostních podmínkách.

Samostatné skupiny jsou a právem budou patřit mezi efektivní a optimální varianty ničení jaderných prostředků nepřítele.

K POŽADAVKŮM NA VELENÍ VOJSKŮM

Základním požadavkem velení je **udržování neustálé pohotovosti vojsk** nejen v boji, ale již v míru. Velitelé a štáby musí zabezpečit, aby vojska byla vždy připravena zahájit bojovou činnost a zničit nepřítele.

Zkrátí se čas pro přijetí a uskutečnění rozhodnutí. Tento faktor se projevuje jednak jako nedostatek času na přípravu k bojové činnosti, jednak vystupuje ve formě zvýšené pravděpodobnosti rychlých a náhlých změn situace. Nejsložitější situace vzniká v průběhu bojové činnosti.

Polní řád v čl. 47 uvádí — „Velení vojskům musí být nepřetržitě, pevně a pružné“. Vzhledem k charakteristickým rysům soudobého boje můžeme tyto požadavky doplnit ještě o to, aby velení bylo operativní, utajené, plánové a cílevědomé.

Nepřetržitost velení má velký význam. Tkví mimo jiné ve schopnosti rychle se v případě potřeby rozhodovat a zabezpečit nepřetržitě spojení s vojsky, v neustálé znalosti a vyhodnocování situace a v možnosti řídit nepřetržitě bojovou činnost vojsk. Ještě ve druhé světové válce se velelo z rozvinutých míst velení a velitelé mohli zvláště na taktických stupních osobně pozorovat boj. V soudobém boji, kde se místa velení budou často přemisťovat, kdy mohou být vyřazeny nepřátelským jader-

ným úderem, kdy jsou reálné možnosti rušit spojení, je požadavek na nepřetržitost velení velmi náročný. Spojovací soustava musí zabezpečit velení za pohybu v podmínkách silného rušení i při vyřazení jednoho nebo dvou míst velení. Přitom ani po přerušení spojení nesmíme přerušit velení. Podřízení znají zámýsl nadřízeného a jsou povinni projevit rozumnou iniciativu a samostatnost, nečekat na rozkazy nadřízeného a pokračovat v plnění stanoveného úkolu. Současně pak všemi způsoby se snažit o obnovení spojení s nadřízenými. Nadřízený zase vyčleňuje podle potřeby operační skupinu ze svého štábu a tuto pověřuje velením podřízenému útvaru (jednotce). Dalším opatřením je neustálá informace mezi místy velení o situaci a úkolech.

Při použití jaderných zbraní mohou se vlastní vojska ocitnout v krajně napjaté situaci. Po jaderných úderech nepřítel budou zpravidla vystavena ještě hromadným útokům tanků, mechanizovaných vojsk a letectva. Přitom může dojít k zničení spojení a narušení organizovanosti vojsk. Vojska i orgány velení (včetně velitelé) mohou obdržet vysoké dávky ozáření. Tyto skutečnosti mohou přivodit fyzická, morální a psychická otřesení. Požadavek na pevnost velení má proto značný význam.

Pevnost velení záleží v důsledném a houževnatém uskutečňování rozhodnutí velitele k přesnému a úplnému splnění bojového úkolu. Pod pojmem pevnost vidím též schopnost udržet velení i v těžké situaci a předejít panice. Proto každý velitel musí být osobně statečný, psychicky odolný, musí mít silnou vůli a schopnost podstoupit úměrné riziko, správně a rychle uvažovat, umět organizovat vojska a mobilizovat je ke splnění bojového úkolu za jakékoliv situace. Musí být pro své podřízené vzorem. Pevnost velení je charakterizována tedy především osobními vlastnostmi velitele a příslušníků štábu. Pevné velení však neznamená, že se velitel vždy musí strnule držet dříve přijatého rozhodnutí. Podle vývoje konkrétní situace je povinen své rozhodnutí často upravit nebo přijmout nové, obnovit systém velení a popř. i změnit metody práce.

Proto velení musí být **pružné**. V podstatě tzn. umění velitele a štábu včas přizpůsobit velení změnám v situaci, aby mohl upravit dříve přijaté rozhodnutí nebo přijat nové, stanovit úkoly vojskům a upravit způsob součinnosti. Tento požadavek se netýká jen velitele a štábu, ale celého systému velení. Jedním z ukazatelů pružnosti velení je i schopnost předávat velení z jednoho místa velení na druhé a využívat všechny druhy a prostředky spojení.

Do popředí vystupuje i požadavek **operativnosti**. Podle Oper-2-1 operativnosti v práci se dosahuje:

- soustavným zvyšováním teoretických a praktických znalostí,
- včasným a srozumitelným ukládáním úkolů vykonavatelům, jejichž přesným plněním,
- výchovou důstojníků k vysoké štábní kultuře,
- dovednými a rychlými operačními a taktickými propočty a zpracováním co nejstručnějších a nejsrozumitelnějších bojových dokumentů,
- využitím nejúčinnějších způsobů práce, které zabezpečují organizaci bojové činnosti v krátké době,
- dovedným využitím výkonných prostředků pro mechanizaci a automatizaci velení.

Jak jsem již uvedl — jedním z rozhodujících kritérií velení je čas — schopnost velet v reálném čase. Velení musí zabezpečit, aby chom předešli nepříteli v úderu a v efektivním využití bojových možností vlastních vojsk. Velitel a štáb nemají právo zdržovat svou činností zahájení bojové činnosti nebo zastavovat vojska za situace,

kdy mohou úspěšně v činnosti pokračovat. Druhou stránkou operativnosti velení je jeho kvalita. Zkracování času nemůže jít na úkor kvality přijatého rozhodnutí. Všechna opatření jsou čím dál více podmíněna náročnými propočty. Velitel se nemohou rozhodovat jen na základě intuice. Např. špatný propočet vyvedení vojsk na čaru zasazení, chybné určení čáry bezpečnostní vzdálenosti může znamenat těžko napravitelné chyby. Povrchní rozhodnutí, úspěchanost a nedomyšlenost některých otázek nepovažujeme za operativnost velení. Operativnosti dosahujeme v podmínkách, kdy plánování probíhá souběžně, kdy úkoly podřízeným stanovíme včas a srozumitelně a kdy většinu času vyčleníme pro přípravu bojové činnosti podřízených. Zkušenosti ukazují, že vysoké operativnosti dosahujeme tam, kde trváme na vypracování náročných dokumentů. Proto boj za zkracování času se musí projevit v celé oblasti velení.

Nebývale vzrostl i požadavek a význam **utajení velení**. V podstatě jde o ochranu utajovaných skutečností — zvláště zámyslu, způsobu, doby zahájení a přípravy k bojové činnosti. Proto např. předpis „Štábní práce v poli“ uvádí, že „Obsah předběžných nařízení nesmí prozradit zámysl a dobu zahájení nastávající bojové činnosti“.

Utajeného velení dosahujeme dodržováním přísného režimu práce rádiových, radioreléových a linkových pořítek, využíváním techniky pro automatické utajení, pečlivým maskováním prostředků a míst velení a omezením počtu důstojníků, kteří jsou seznamováni se zámyslem velitele. Proto je nutné přesně vymezit funkční povinnosti a úkoly jednotlivých orgánů velení a zvýraznit význam vševojskového štábu v této otázce.

Plánovitost a cílevědomost vytváříme jednu z rozhodujících podmínek úspěchu v boji. Velení je v podstatě různorodá činnost. Plánovitost a cílevědomost velení vytváří potřebnou jednotu nejen v činnosti štábu, ale i v bojové činnosti vojsk. Průběh každého boje si můžeme představit jako postupný pohyb, rozvoj, jako přechod od jedné etapy boje k další. Účelné a cílevědomé plánování boje poskytuje vojskům jasné perspektivy další činnosti a vytváří podmínky pro jejich rozhodnou činnost.

Hlavními metodologickými stránkami tohoto požadavku jsou

- analýza a soustavné studium bojové situace,
- požadavek dialektické jednoty cílů a prostředků boje,

— podřízenost taktiky operačnímu umění,

— nešablonovitě jednání.

Studium a vyhodnocování situace, která je v podstatě rozporuplná, dynamická a často se mění, je nejzákladnějším prvkem plánovitosti a cílevědomosti. Prostudovat situaci znamená určit vliv každého jejího prvku jednotlivě a všech dohromady na splnění bojového úkolu a stanovit opatření k zamezení nebo zeslabení vlivu záporných faktorů. Údaje o bojové činnosti nebývají však úplné. Už zkušenosti z II. světové války ukázaly, že při vedení rychlé manévrové bojové činnosti nebyly vždy k dispozici přesné údaje o silách a prostředcích nepřítele. Plány jsou základem úspěšné bojové činnosti jen tehdy, vycházejí-li z objektivních zákonitostí boje, jsou-li tvůrčím odrazem principů a zásad boje, rozpracovaných v bojových řádech a předpisech a stále rozvíjených vojenskoteoretickou frontou.

Požadavek dialektické jednoty cílů a prostředků boje můžeme vyjádřit tím, že cíl boje, stanovený rozhodnutím, musí odpovídat silám a prostředkům, které máme k dispozici. K optimalizaci cíle a prostředků boje můžeme přistoupit ze dvou hledisek:

a) V nejvíce případech obdržíme bojový úkol, který v souladu se zámyslem nadřízeného určuje cíl daného boje. Pak velitel a štáb musí uvažovat tak, aby stanovený cíl splnil s co nejmenšími prostředky.

b) V boji se vyskytnou i opačné případy, kdy např. po hromadných úderech nepřítele na svazek (útvár) bude nutné se zbýlými prostředky dosáhnout alespoň zastavení postupu nepřítele na daném směru. Pak jde o to, jak s těmito prostředky dosáhnout maximálního cíle ve složitě situaci. Jde tedy o maximální cíle.

Bojová činnost nespočívá jen v postupném ničení nepřítele (taktické stupně), jak tomu bylo dříve. Operační stupeň velení pomáhá rozhodujícím způsobem při plnění taktických úkolů. Ovšem souhrn bojů taktických stupňů zůstává i nadále jedním z nejdůležitějších prostředků k dosažení cílů operace. Proto při plánování operací přihlížíme k taktickým možnostem. Na druhé straně plány boje musí vycházet z plánu operace. To vše pak zabezpečuje cílevědomou činnost orgánů velení i vojsk a vytváří důležitou podmínku pro správné využití sil a prostředků. Proto velitel a štáb musí důsledně vycházet ze zámyslu nadřízeného ilvetele pochopit způsob použití jeho prostředků na směru činnosti svazku (útváru) a úkoly sousedů.

Zvláštní význam má tvůrčí a nešablonovitě plánování, které vytváří předpoklady pro rozumnou iniciativu podřízených velitelů a štábů při plnění bojových úkolů. Tvůrčí činnost velitele a štábu je možná jen na základě hlubokých vědomostí a různých oblastí vědy, znalostí ustanovení řádů a předpisů a je plně podřízeno úkolům rozdrčení nepřítele. Rozvíjí se v podmínkách přísné centralizace velení. Tvůrčí činnost velitele a štábu se projevuje především v tom, že se v souladu se situací uplatňují principy a zásady řádů a předpisů. Ovšem bojová situace se neopakuje. Prakticky každé rozhodnutí musí být tvůrčí, i když při jeho tvorbě využijeme minulých zkušeností. Významnou úlohu v tvůrčím myšlení hraje intuice. Je to specifický způsob myšlení, který na základě nahromaděných zkušeností a vědomostí umožňuje v určité situaci uvědoměle nebo neuvědoměle se okamžitě rozhodnout.

Plnění tohoto požadavku v plánování a řízení boje vyžaduje hluboké znalosti z oblasti různých věd a úplné pochopení podstaty soudobého boje a místa taktiky v rámci vojenského umění. Plánovitosti a cílevědomosti se musíme učit.

Z hlediska všestranné přípravy velitele a příslušníka štábu má velký význam výchova takových vlastností jako je **předvídaní možného vývoje bojové situace**.

V každodenní praxi se setkáváme s předvídaním dvojího druhu — empirickým a vědeckým. Empirické předvídaní je založeno na zkušenostech velitele a štábu z procesu výchovy a výcviku a z boje (cvičení). Naproti tomu „vědecké předvídaní je takové předpovědění jevu nebo výskytu příští události, procesu a jevu, které je založeno na znalosti objektivních zákonů a na dialektickomaterialistické analýze skutečnost“ (metodologické problémy vojenské teorie a praxe). Předvídaní je tedy schopnost velitele a štábu včas předpokládat změny v situaci a pravděpodobný vývoj příští bojové činnosti. Nezbytnost předvídaní vyplývá z podstaty boje. Každá strana se snaží skýt svůj záměr, získat výhodu překvapení a zničit vojska protivníka. Proto je nutný hluboký rozbor situace a bojových možností vojsk za všech hledisek, abychom mohli reálně předvídat. Zvlášť významné místo v předvídaní velitele mají propočty, které vycházejí ze znalostí organizace a způsobů boje nepřítele a z hlubokého osvojení zásad taktiky a operačního umění.

Nejprve chci zdůraznit, že předvídaní vývoje boje má pravděpodobnostní charak-

ter. Je to podmíněno mnoha příčinami. Zpravidla nikdy nemá velitel a štáb k dispozici úplné podklady. Řada zpráv nemusí být hodnověrná a prověřená a v boji působí celá řada i nahodilých jevů, které však mohou mít v dané situaci i podstatný význam. Víme však na druhé straně, že velitel je povinen se rozhodovat i na základě neúplných zpráv. Míra neurčitosti v předvídání může tedy značně kolísat. Aby tato neurčitost byla minimální, musí velitel a štáb získat co nejvíce údajů o situaci. Přitom působí ještě časový faktor, který zapřičiňuje, že předvídat musíme v omezené době.

Při předvídání má velký význam správné pochopení smyslového a logického stupně poznání. Kdo se v poznání omezuje jen na dojmy a snižuje úlohu teorie a na druhé straně, kdo absolutizuje teorii, nemůže vědecky předvídat. Velitel a štáb musí proto ovládat dialektický způsob myšlení. Ale to samo o sobě by nestačilo. Předvídání vývoje boje není možné bez potřebných propočtů, dobře fungujícího

průzkumu, bez hlubokých znalostí techniky a taktiky vlastních vojsk i nepřítele.

Velitel a štáb nemůže však za všech okolností počítat s tím, že boj bude vždy probíhat podle připraveného plánu. Proto i v průběhu boje, kdy situace nabývá konkrétnější podobu, kdy i nepřítel musí odhalit svůj zámysl, použít své zálohy, má předvídání vývoje boje nezmenšený význam. Proto velitel a štáb musí být připraveni upřesnit bojové úkoly popř. upřesnit nebo přijmout i nové rozhodnutí.

Velkou pomoc v reálném a rychlém hodnocení situace popř. propočtů a předvídání průběhu boje může přinést dovedné využití soudobých prostředků velení a štábní práce.

Závěrem chci zdůraznit, že naplnění požadavků velení je přímo závislé na stupni připravenosti velitelů a štábů. Složitost této přípravy, její účelové zaměření a vysoké nároky na osobnost každého velitele a příslušníka štábu kladou vysoké požadavky nejen na obsah, ale i metody přípravy velitelů a štábů.

ÚKOLY PROTIRADIOELEKTRONICKÉ ČINNOSTI V LETECTVU

V článku rozebereme některé otázky protiradioelektronické činnosti letectva (palubní radiotechnické prostředky) při překonávání protivzdušné obrany (dále jen PVO) nepřítele.

Letectvo při plnění bojových úkolů bude překonávat členěnou, integrovanou a vysoce účinnou PVO nepřítele. Efektivnost systému PVO je dána jeho značnou hloubkou (první a druhé pásmo PLRS představuje 200 km), důslednou integrací všech sil a centralizací řízení a vysokou nesyteností radioelektronickými prostředky, které tvoří základ všech systémů řízení.

Mezi základní radioelektronické prostředky útvarů a jednotek PVO nepřítele patří radiolokační stanice pro zjišťování, rozpoznávání, zaměření a navedení zbraní, prostředky infratechniky, rádiové a radioreléové stanice, zařízení dálkového ovládní raket „vzduch—vzduch“ i „země—vzduch“ a prostředky výpočetní techniky.

Charakteristické vlastnosti radioelektronických prostředků, spolu s naprostou závislostí efektivního použití zbraní na spolehlivé funkci těchto prostředků je přičinou hledání stále nových zařízení vhodných k narušení jejich práce a tím i k ochraně letectva před účinky PVO nepřítele.

Letecké útvary a jednotky určené k vedení radioelektronického boje, především jeho základního prvku — tj. protiradioelektronické činnosti, jsou vybaveny speciálními palubními průzkumnými přijímači, prostředky k zaměření a analýze signálů rádiových a radiotechnických zařízení nepřítele, rušícími stanicemi a prostředky rádiového spojení. Tato zařízení jsou na tzv. letounech-rušících a mohou efektivně

působit proti všem radioelektronickým prostředkům systémů řízení PVO nepřítele. Některá dílčí protiradiotechnická zařízení mohou být i na bojových letounech, obvykle to jsou přídatná autonomní rušící zařízení, konstrukčně řešená jako podvěšené kontejnery.

☆

Práci libovolného systému řízení můžeme narušit, když znemožníme spolehlivou funkci jednoho ze tří základních prvků (průzkumu a velitelských stanovišť podřízených stupňů velení, velitelských stanovišť posuzovaného stupně nebo spojovacího systému). Systém řízení PVO nepřítele mohou rušit speciální letecké útvary a jednotky a též ničit (umlčovat palubními zbraněmi a pumami bojové letouny, respektive síly a prostředky pozemního vojska). Při radiotechnickém rušení nejsou nutné přesné údaje o poloze pozemních radioelektronických zařízení PVO nepřítele, naproti tomu však při jejich ničení (umlčování) palubními prostředky jsou přesné údaje nezbytné. Další nespornou předností speciálních rušících zařízení je jejich efektivnost a ekonomická výhodnost. Např. vybavením bojového letounu prostředky protiradioelektronické činnosti a jejich použitím spolu s protiraketovými a protistíhacími manévry snižujeme podle výsledků výzkumu pravděpodobnost zásahu letounu jednou raketou „vzduch—vzduch“ nebo „země—vzduch“ 2–3krát. Ekonomickou výhodnost vzhledem k prokazatelné efektivnosti dokazuje i cena speciální protiradioelektronické aparatury, která v současné době představuje přibližně 10 % ceny letounu.

Systém řízení PVO tvoří tři základní prvky:

— **průzkum** — tj. radiolokátory různých typů. Plní úkoly zjišťování, rozpoznávání, vyhodnocování a předávání údajů o vzdušných cílech;

— **velitelská stanoviště**, která zabezpečují vyhodnocení vzdušné situace a výběr nejvhodnějších prostředků k ničení vzdušných cílů;

— **spojovací systém** (rádiové a radio-reléové prostředky), který zabezpečuje řízení jednotek a útvarů PLRS a SL a předávání údajů průzkumu, hlášení atd. (z úkolů, které plní základní prvky systému řízení PVO, vyplývají i základní požadavky a způsoby protiradioelektronické činnosti letectva při překonávání PVO nepřítele).

Úspěch v protiradioelektronické činnosti můžeme dosáhnout především komplexním využitím všech prostředků pro vedení protiradioelektronické činnosti. Komplexnost se zajišťuje cílevědomým použitím stanic aktivního rušení, dipólových odrazečů a klamných cílů na správném místě a ve správném čase. Tento požadavek lze splnit umístěním soupravy prostředků protiradioelektronické činnosti na palubě letounu a zabezpečením jedno-
ného systému sběru informací a řízení.

Použitím palubních souprav pro vedení protiradioelektronické činnosti zabezpečíme individuální nebo skupinovou ochranu letounů bojové sestavy (nebo jejich kombinace).

Individuální ochranu uskutečňujeme soupravou pro vedení protiradioelektronické činnosti, která zabezpečí spolehlivou ochranu pouze toho letounu, na kterém je umístěna. Aby byla individuální ochrana efektivní, musí umožňovat aktivní i pasivní rušení radioelektronických prostředků řízení palby nepřítele (radiolokační stanice stíhačů, radiolokační stanice ozářené cíle PLRS, stílečkové radiolokátory PLD a samonaváděcí hlavice raket SL a PLRS). Další požadavkem na individuální ochranu je odvedení samonaváděcích hlavice raket od chráněného letounu na klamný cíl (radiolokační, infra nebo kombinovaný) nebo na oblak dipólových odrazečů.

Pojetí skupinové ochrany se vztahuje nejen k jednomu letounu, ale k celé bojové sestavě.

Skupinovou ochranu uskutečníme víceúčelovými soupravami pro vedení protiradioelektronické činnosti, které jsou na palubě speciálních letounů-rušičů zařazovaných do bojové sestavy letectva. Tyto prostředky zabezpečují aktivní i pasivní rušení systémů řízení sil PVO (radiolokač-

ních stanic, středisek a stanovišť řízení a uvědomování, stanovišť navedení a uvědomování, radiolokačních stanic zjišťování a navedení PLRS a jejich samonaváděcích hlavice a VKV řídicího spojení útvarů a jednotek). Dalším úkolem speciálních letounů-rušičů je zjišťování, analýza a zaměřování radioelektronických prostředků a předání údajů o jejich polohách na letouny úderných skupin (viz obr. 1).

☆

Charakter protiradioelektronické činnosti ovlivňuje způsob překonávání PVO nepřítele.

Při hromadném náletu na široké frontě do sestavy skupin začleňujeme letouny-rušiče (aktivního a pasivního rušení), které působí v celém pásmu činnosti letectva a zabezpečují úkoly skupinové ochrany.

Při překonávání PVO v určitém pásmu se snažíme co nejvíce důležitých radioelektronických prostředků systému řízení PVO nepřítele zničit a současně pronikání úderných skupin do hloubky zabezpečit jednotlivými letouny-rušiči skupinové ochrany.

Budou-li zónu PVO nepřítele překonávat jednotlivé letouny-nosiče jaderných zbraní, každého z nich budou zajišťovat tři až čtyři zabezpečovací letouny; z nich minimálně jeden bude letoun-rušič a ostatní dva až tři letouny budou mít za úkol ničit radioelektronické a palebné prostředky rozmístěné ve směru letu k cíli.

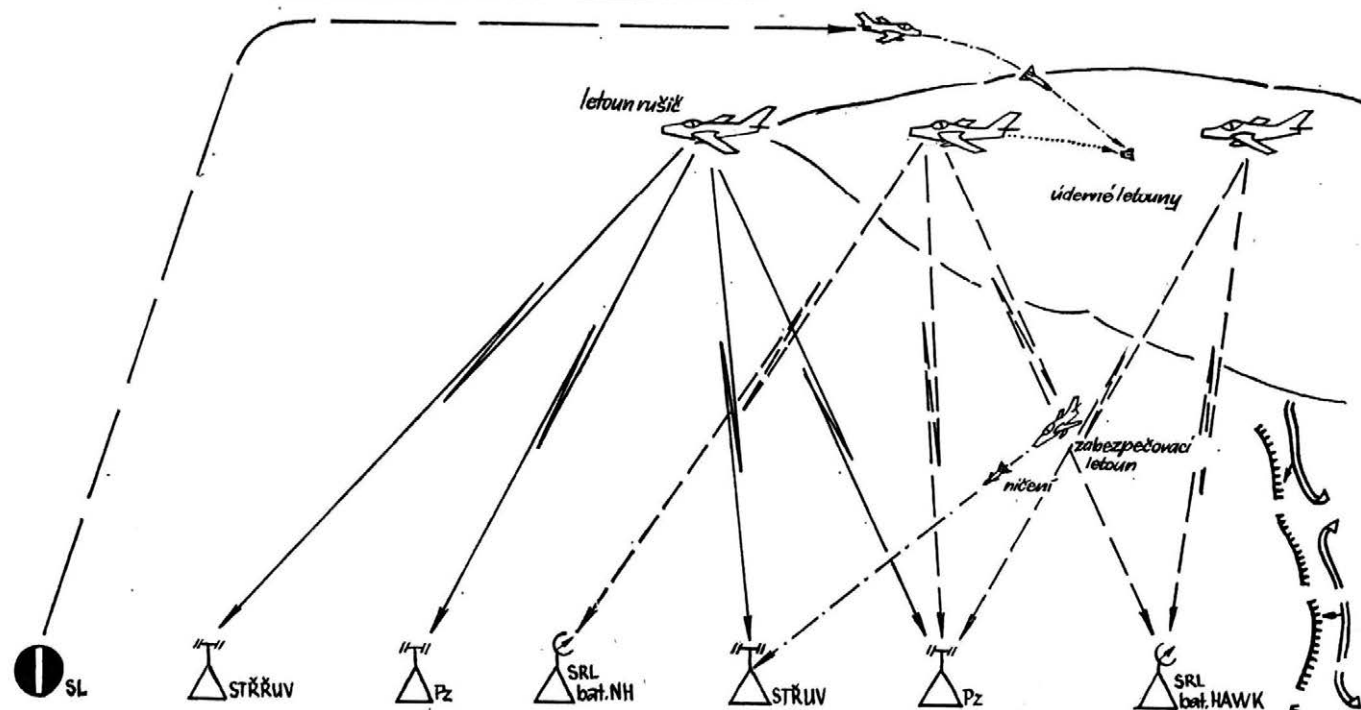
Letouny-rušiče můžeme dále použít k demonstrační činnosti s cílem rozměňovat úsilí stíhačů nepřítele. V tomto případě letouny-rušiče letí směrem k frontě samostatně (ne v bojové sestavě).

☆

K dalšímu zvyšování a efektivnosti protiradioelektronické činnosti zabezpečující ochranu letectva je nutný všestranný a nepřetržitý průzkum radioelektronických prostředků systému řízení PVO nepřítele, soustavné vyhodnocování, pečlivá analýza jeho slabých a silných míst na předpokládaných směrech činnosti letectva a výběr radioelektronických objektů k rušení a ničení.

Úspěšná protiradioelektronická činnost je možná pouze v podmínkách hromadného použití prostředků pro vedení protiradioelektronické činnosti, při sjednocení všech opatření boje s řízením nepřítele co do cíle, místa a času s ostatními druhy bojového zabezpečení letectva.

SKUPINOVÁ A INDIVIDUÁLNÍ OCHRANA

Legenda:

- - odvedení samonaváděcích hlavic raket
- - rušení prostředky skupinové ochrany
- - rušení prostředky individuální ochrany
- - ničení

Obr.1

AUTOMATIZOVANÝ INFORMAČNÍ SYSTÉM PVOS

V článku stručně rozeberu možnosti automatizace informačního toku, určení, rozdělení, jednotlivé oblasti, směry automatizace a nastíním možný postup výstavby automatizovaného informačního systému PVOS.

Automatizace informačního toku

Rozvoj výpočetní techniky umožňuje širokou automatizaci zejména u informačních a rozhodovacích procesů.

Cílem automatizace je vytvořit systém zajišťující efektivní využití potenciálních bojových možností všech podsystémů PVOS a tím dosáhnout maximální účinnosti systému PVOS jako celku.

Automatizaci informačního systému PVOS nemůžeme organizovat zautomatizováním dosavadní struktury pouhým nahrazením prvků „ručního“ zpracování informací, rozhodování a přenosu dat automatizačními prvky. Taková „automatizace“ by znamenala vytvoření složitějšího těžkopádného systému. Automatizaci musíme však vytvořit takový systém, který by slučoval jednotlivé prvky v účelné sestavě, které vylučují zbytečné vazby a které zabezpečují maximální efektivnost PVOS se zajištěním její vysoké spolehlivosti.

Rozebíráme-li otázky co automatizovat, musíme vycházet především z úkolů celého systému. Automatizovat pro automatizaci je neúčinné. Možnost automatizace informačního systému v PVOS je spojena s použitím počítačů. Vyplývá to ze skutečnosti, že moderní počítače nejen že

nám usnadňují práci, ale bez počítače bychom v minimálním čase nenašli optimální řešení při různých rozhodovacích procesech. Automatizovat musíme především ty procesy, které rozhodující měrou ovlivňují plnění hlavního úkolu PVOS, tj. ničení prostředků vzdušného napadení. Bude to v první řadě řízení bojové činnosti a zpracování informačního toku.

Automatizace těchto oblastí není v PVOS zcela nová. Právě tam jsme vyřešili již celou řadu problémů. Např. činnost protiletadlových raketových komplexů, navádění přepadových stíhacích letounů je do určité míry automatizováno, používáme automatizační soupravy sběru informací o vzdušné situaci i velení prostředků PVOS.

Automatizace řízení v PVOS je objektivním procesem, který se vyvíjí v souvislosti s rozvojem prostředků vzdušného napadení nepřítelů a prostředků PVO. Je jediným možným prostředkem dosažení rovnováhy mezi bojovými možnostmi jednotlivých zbraňových podsystémů a efektivností jejich řízení; viz schéma 1.

Nemůžeme automatizovat celý systém najednou ve všech částech. Automatizace

bude postupně narůstat v jednotlivých etapách, které budou ovlivněny zaváděním automatizační techniky (počítačů) do štábů a k vojskům. Možnosti výpočetní techniky musí odpovídat podmínkám vedení bojové činnosti. Automatizovaný systém založený na technice, která vylučuje vysokou odolnost proti úderům prostředků vzdušného napadení, spolehlivý přenos dat a autonomnost činnosti při vyřazení energetických zdrojů je laboratorní exemplář odsouzený k zániku několik okamžiků po zahájení bojové činnosti.

Na základě současných praktických zkušeností můžeme automatizaci v PVOS rozdělit do těchto oblastí:

- automatizace řízení radiolokačního průzkumu, uvědomování vojsk a navádění stíhacího letectva,
- automatizace procesu řízení bojové činnosti palebných a ostatních prostředků PVOS (PLRV, PLD, rušiče),
- algoritmizace a realizace komplexních úloh operativního řízení prostředků PVOS na počítačích,
- formalizace všech druhů bojových dokumentů,
- automatický nebo poloautomatický přenos informací od výkonných stupňů k vyhodnocovacím střediskům, zpracování informačního toku a informace zájemců v nutném rozsahu.

Automatizace informačního toku je objektivní nutnost a její realizaci vytvoříme předpoklady k odstranění rozporů mezi požadavky soudobého vojenství na velení vojskům a mezi současnými možnostmi velení.

Automatizovaný informační systém PVOS

by měl plnit tyto úkoly:

- plánování a organizace PVOS,
- operačně taktické řízení PVOS v průběhu plnění úkolů,
- řízení činnosti prostředků radiolokačního průzkumu a uvědomování,
- navádění stíhacího letectva,
- řízení bojové činnosti palebných prostředků PLRV,
- organizace součinnosti mezi stíhacím letectvem a palebnými prostředky PLRV,
- organizace součinnosti s ostatními systémy PVO a sousedními systémy PVOS,
- řízení leteckého provozu a informace vlastních prostředků o letech vlastního letectva,
- zabezpečení bojové činnosti,
- kontrola připravenosti vojsk k plnění úkolů.

V automatizovaném systému velení přebíráme strojům tu část práce velitelů a štábů, která má formální charakter.

Při automatizaci informačního toku nenahrazujeme velitele a štáby stroji, nýbrž přenášíme nejsložitější a nejobtížnější oblasti formální duševní práce na stroje. Stroje nevytvářejí rozhodnutí, nýbrž doporučují racionální řešení z kvantitativního hlediska.

Materiálním předpokladem realizace automatizovaného informačního toku je vybudování komplexů technických zařízení pro zavádění, předávání a zpracování informací, jejich dokumentaci a názorné zobrazování.

Samotným zavedením sebedokonalejší techniky do štábů nevyřešíme problém automatizace informačního toku. Neméně důležité je připravit velké množství programů činnosti pro strojové zpracování informací s využitím poznání objektivních zákonitostí boje a operace. Technika nám může dát to, co od ní očekáváme, ale nemůže nám říci, co od ní máme chtít. Žádný stroj nám nezpracuje nic, na co jsme nezpracovali program.

Při zpracování a hodnocení programů řešení dílčích i komplexních operačně taktických úloh má zvláštní význam operační výzkum, zejména pak objektivních metody, které umožňují vědecky předvídat výsledky operací bez zkušeností z podobných operací v minulosti.

Algoritmizace dílčích takticko-operačních úkolů by měla být v současné etapě vývoje nejdůležitějším úkolem výzkumné práce štábu svazu PVOS.

Automatizaci jednotlivých procesů při plnění úkolů PVOS bychom měli dosáhnout:

- zkrácení doby reakce systému automatizací sběru a zpracování informací, rozhodovacího procesu a přenosu výkonných povelů podřízeným, vytvoření optimálních podmínek pro velení bojové činnosti a zajištění těsné součinnosti účelovou centralizací řízení na jednotlivých stupních,
 - zvýšení efektivity boje s prostředky vzdušného napadení optimalizací rozhodovacích procesů při přípravě a v průběhu bojové činnosti,
 - zrychlení a zkvalitnění uvědomování vojsk a objektů obrany o možnostech a průběhu napadení vzdušným nepřítelem.
- Oblast materiálně technického zabezpečení PVOS můžeme z hlediska potřeby vytvoření automatizovaného systému rozdělit na:

DOSAŽENÍ ROVNOVÁHY PVOS

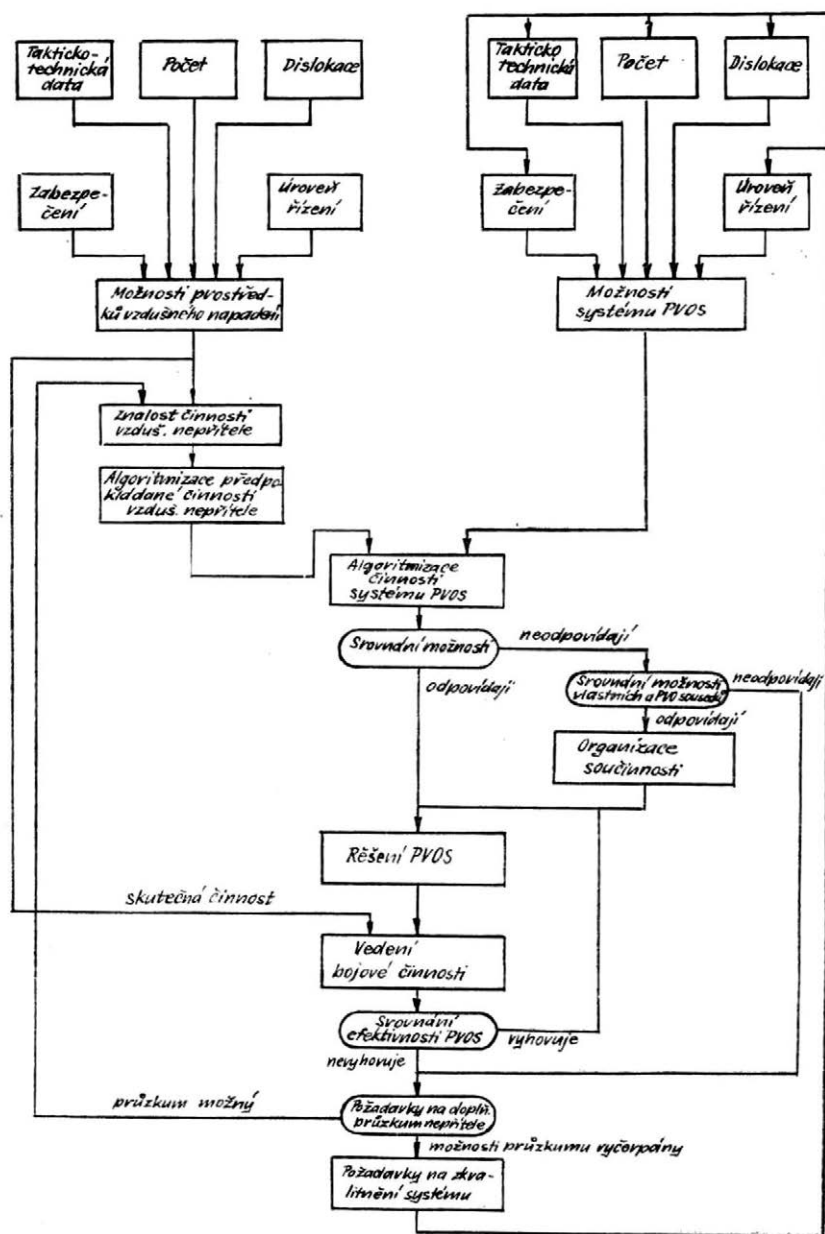

Schéma 1

— běžné vedení evidence osob, materiálu a bojové techniky, vedení statistiky a zpracování účtovacích dokladů,

— plánování spotřeby materiálu, dopravních prostředků atd.,

— zpracování požadavků na materiál a technické prostředky,

— realizaci materiálně technického zabezpečení (přísun materiálu i techniky a odvoz poškozené techniky a materiálu).

Vstupem do systému PVOS je úkol stanovený nadřazeným stupněm. Výstupem systému je realizace bojových možností. Prostředí, ve kterém systém pracuje, je dáno stupněm přípravy vojsk a techniky, úrovní všestranného zabezpečení bojové činnosti, podmínkami součinnosti, meteorologickou, radiační, pozemní situací, atd.

PVOS můžeme posuzovat jako velmi složitý informační systém. Úspěšné splnění náročných úkolů vyžaduje včasné získání informací rutinních, které jsou zapotřebí k řešení úloh operační povahy a jednak informací nezbytných k přímému řízení.

Zejména v této oblasti půjde o požadavek včasných a nanejvýš věrohodných informací, které využijeme v uzavřeném obvodu automatizovaného rozhodování nebo v otevřeném obvodu, kde do rozhodování vstupují lidé.

Při výstavbě automatizovaného informačního systému PVOS musíme nalézt správné proporce mezi uzavřenými a otevřenými obvody rozhodování, tj. účelně vyřešit komunikaci mezi člověkem a strojem.

S plně uzavřenými obvody počítáme při řešení palebných podsystémů, kdy musíme řešit úkoly, které pro svůj rozsah nebo požadavek rychlé reakce člověk neobsáhne, např. stanovení okamžiku odpálení rakety na cíl, navádění nadzvukových letounů atd. Zcela automatické budou obvody systémů, které řeší boj proti elektronickým zařízením.

V ostatních úlohách půjde o systémy s otevřenými rozhodovacími procesy.

Automatizovaný informační systém PVOS musí zajistit včasnou signalizaci stavu systému (bojová připravenost) a stavu systému vzdušného napadení (vyhodnocení průzkum vzdušného prostoru a prostředků napadení) a měl by být schopen buď sám zasáhnout do rozhodování, nebo dát podklady a doporučení pro příslušný stupeň řízení.

Trvalý informační masív a operační systém počítačů představují vnitřní (paměťovou) soustavu informací, se kterými vstupuje automatizovaný informační systém PVOS do zahájení protivzdušné obrany. Výstupní informační masív představuje sumu všech výsledků informačních a roz-

hodovacích procesů realizovaných v průběhu boje (tj. řídicích informací). Do základního informačního masívu vstupují všechny ostatní informace nezbytné pro realizaci informačních a rozhodovacích procesů velení vojskům (informace o vzdušném nepříteli, o zbraních hromadného ničení, o vlastních vojscích, o součinnostních vojscích, o podmínkách bojové činnosti).

Soubor informací, které bude mít systém PVOS k dispozici pro každý stupeň velení, bude tvořit datovou banku (banku dat); viz schéma 2.

PVOS je velmi složitý dynamický systém, který rozlišujeme do řady dílčích procesů a musíme najít všechny vazby mezi nimi, tj. rozpracovat řídicí a výkonné programy, které by připravily rozhodnutí velitelů, řídily sběr informací a přenos rozkazů (řídicích informací k podřízeným).

Půjde v podstatě o určitý rozhodovací proces, který můžeme rozdělit do tří fází:

a) **stanovení úkolů**, které nastává po vyhodnocení informací signalizujících odchylky skutečné situace od dosavadní (zjištění nových prostředků vzdušného napadení, změna objektů obrany, nové součinnostní prostředky atd.), nebo od žádoucího cíle (ve vzduchu je X nepostřelovaných cílů, bylo by nutné je postřelovat všechny),

b) **stanovení možných řešení**, předběžně volíme různé alternativy činnosti, které připadají v úvahu; zjišťujeme pravděpodobnost použití té či oné varianty; zjišťujeme nové informace, nedostačující-li ty, které jsou k dispozici pro rozpracování několika variant,

c) **optimalizace rozhodnutí**, na základě hodnotících kritérií zvolíme optimální variantu řešení, stanovíme posloupnost jednotlivých opatření nebo úkolů.

V rozhodovacím procesu PVOS v některých případech nemůžeme pro časovou tíseň zvolit tento typický postup a často musíme přistoupit k řešení bez optimalizace rozhodnutí. Ve většině případů rozhodovací proces omezíme určitými limitujícími faktory, které zcela vyloučí řadu variant; viz schéma 3.

Činnost systému PVOS můžeme funkčně rozdělit v podstatě do dvou částí:

— část plánování a operativní řízení,
— část bezprostředního řízení bojové činnosti.

Prvá oblast, ve které řešíme v podstatě všechny úlohy spojené s vytvořením jednotného automatizovaného informačního systému PVOS, představuje soubor programů řešících:

ČLENĚNÍ INFORMACÍ

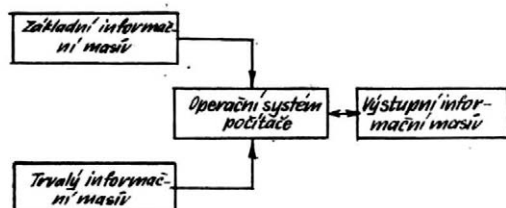

Schéma 2

ROZHODOVACÍ CYKLUS PVOS

Schéma 3

BLOKOVÉ SCHÉMA ROZHODOVACÍHO PROCESU V PVOS

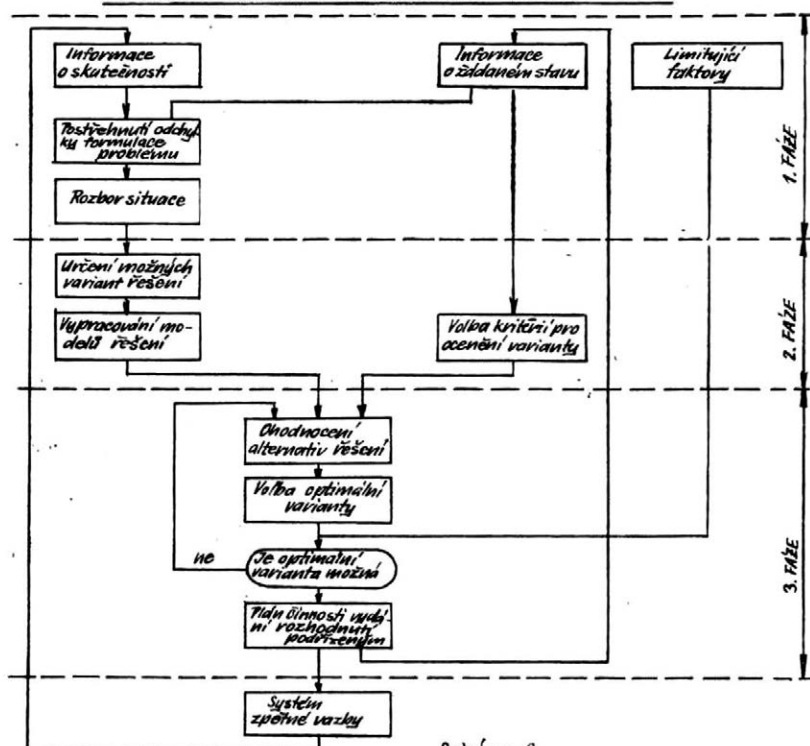

Schéma 3

— shromáždění a zpracování informací o vlastní situaci, situaci sousedů a nepříteli v podmínkách bojové činnosti,

— vyhodnocování objektu ochrany (dislokace, důležitost, včetně uskupení pozemních vojsk),

— výpočty bojových možností sil a prostředků PVOS,

— bojové možnosti nepříteli,

— vliv nepříteli na uskupení prostředků PVOS,

— racionální uskupení sil a prostředků PVOS,

— vliv součinnostních prostředků PVO na řešení PVOS,

— možné varianty manévru sil a prostředků PVOS po úderech nepříteli,

— rozbor bojové činnosti a zpracování různých hlášení.

Základním podkladem pro algoritmizaci operativního řízení je formulace metodiky práce štábů.

V průběhu řešení otázek PVOS můžeme předvídat tři typické varianty úloh PVOS:

— pro období řešení vlastní PVOS (prvotní plánování);

— pro období kvalitativních změn situace (obnovu systému PVOS);

— pro přijímání běžných rozhodnutí v průběhu boje.

Do druhé oblasti zahrnujeme bezprostřední řízení bojové činnosti, které tvoří tento soubor programů:

— zpracování výsledků radiolokačního průzkumu,

— shromažďování a zpracování informací o stavu vlastních vojsk (bojová pohotovost a rozmístění), indikace jejich činnosti,

— rozdělení úsilí mezi prostředky PVOS (mezi podsystémy), tj. volba prostředku, který má nejvýhodnější a nejúčinnější podmínky zásahu,

— řešení konkrétní součinnosti mezi prostředky PVOS a jinými systémy PVO,

— zpracování podmínek bojové činnosti.

Úkoly v oblasti operativního řízení můžeme algoritmizovat úplně nebo částečně v souladu s možnostmi výpočetní techniky. Stupeň algoritmizace v této oblasti můžeme podřídit kvalitě technizace systému, jelikož při řešení úloh můžeme zvolit nejen postup, ale i hloubku a dobu trvání rozpracování úkolu. Případná dílčí zjednodušení úkolu nebo jeho časové roztažení nemohou podstatně ovlivnit celkový výsledek.

V oblasti řízení bojové činnosti při odražení úderů prostředků vzdušného napadení je tomu naopak. Neodpovídá-li tedy výpočetní technika a přenosová technika požadavkům vyplývajícím z algoritmizace

bojové činnosti, pak tento rozpor nemůžeme řešit na účet algoritmizace. V této oblasti je algoritmizace jednoznačně nadřazena technizaci.

Kromě úkolů, které spadají do těchto dvou oblastí, plní automatizovaný informační systém PVOS ještě celou řadu jiných úkolů, např. zajištění bezpečnosti letu vlastního letectva jiného určení než PVOS. Tento problém můžeme řešit programy rozpracovanými již v míru pro úkoly řízení leteckého provozu.

Samostatný rozsáhlý soubor programů tvoří oblast všestranného zabezpečení bojové činnosti.

Všechny programy musí zabezpečit účelný a jednoduchý přenos rozkazů podřízeným a zpětnou vazbou rozpracování ucelené soustavy hlášení informací a činnosti podřízených.

Možná výstavba automatizovaného informačního systému PVOS musí vycházet z možností soudobé a perspektivní techniky a materiálních možností a musí navazovat na stávající strukturu PVOS.

Vstupem do automatizovaného informačního systému je úkol postavení PVOS. Výstupem je realizace bojových možností. Prostředí, ve kterém systém působí, je dáno stupněm přípravy vojsk a bojové techniky, úrovní zabezpečení bojové činnosti, úrovní materiálně technického a týlového zabezpečení.

Na stupni svazu PVOS po stanovení úkolu na základě informací uložených v bance dat, získáváme operačně taktické výpočty modelování boje. Po zhodnocení stavu vycvičenosti podřízených svazků a útvarů PVOS, úrovně a stavu materiálně technického zabezpečení a týlového zabezpečení, po zpracování podkladů ve štábu pro rozhodnutí velitele a optimalizace variant použití PVOS, vydáme svazkům PVOS rozhodnutí velitele k vedení bojové činnosti (o použití jednotlivých prostředků PVOS).

Souběžně na ÚVS svazu PVOS při sledování vzdušné situace a situace vlastních vojsk, při průběžném vyhodnocování výsledků bojové činnosti PVOS i po plnění součinnostních úkolů se sousedními svazy PVOS řídíme systém PVOS u svazků.

Informace z hlediska posuzování automatizovaného informačního systému PVOS chápeme jako údaje, které můžeme pro strojové zpracování účelně klíčovovat. Jsou to měřitelné hodnoty (čas, množství, pravděpodobnost atd.), které spolu s přirozenými kritérii (např. číslem předmětu) můžeme přesně definovat, ukládat a vyhledávat v paměti počítače.

Hlavním cílem informačního modelu automatizovaného informačního systému

PVOS by bylo, na základě maximálně přesných a včasných zpráv, objektivně hodnotit stav bojové pohotovosti vojsk, možnosti nepřítelů, možnosti vlastní a mít tak dostatečné podklady pro přijetí optimálního rozhodnutí.

Všechny části systému PVOS, bez ohledu na jejich úroveň a začlenění, přijímají a vydávají informace. V automatizovaném informačním systému PVOS dochází k mechanizovanému toku informací mezi jednotlivými částmi systému, který pozůstává ze:

- strojového sběru a přenosu dat (informací),
- strojového zpracování dat.

Prvotním zdrojem informací bude v automatizovaném informačním systému jednotka a v některých případech i jednotlivý bojový prostředek:

- jednotlivý bojový prostředek (např. radiolokátor, přepadový stíhací letoun, odpalovací zařízení PLRV),

- jednotky (např. RTH, RTU, piro, to, letka, navigační stanoviště, velitelské stanoviště).

Informace v automatizovaném informačním systému PVOS půjdou **po třech informačních směrech**:

a) O vzdušné situaci od radiolokátorů cestou automatizovaného vyhodnocovacího zařízení prvotní informace na automatiizační soupravu radiolokačního průzkumu divize PVOS. Tam bude po druhotném zpracování využita při rozhodovacím procesu a dále jako souhrnná informace ÚVS PVOS.

b) O stavu bojové pohotovosti, bojové činnosti a jejím výsledku, letech vlastních letounů atd. Informace se bude skládat z prvků automaticky snímaných a prvků zaváděných ručně z prvotního zdroje informace a může být upřesněna na stupni divize PVOS informacemi přicházejícími z druhých zdrojů zpráv. Bude využita při rozhodovacím procesu a dále jako souhrnná informace na ÚVS.

c) Ostatní informace (např. o počtech osob, bojové techniky, chemické, radiační a povětrnostní situaci, stavu materiálně

technického a týlového zabezpečení atd.) půjdou přes útvar, svazek na svaz, kde se zpracují na počítači.

Touto cestou půjdou i všechny informace potřebné k zajištění mírové činnosti. V počítači, jehož paměti slouží jako centrální banka, shromažďovaly se všechny údaje i z druhých oblastí (operačního plánování a řízení bojové činnosti). Velitel a náčelníci oddělení štábu svazu PVOS mohou podle stanoveného rozsahu působnosti kdykoliv vyžádat na tiskárně potřebnou informaci.

Výstavba automatizovaného informačního systému PVOS může se postupně uskutečňovat průběžně s řešením těchto úkolů:

- ujednacení celkové koncepce výstavby automatizovaného informačního systému,

- rozpracování jednotné soustavy operačně taktických dokumentů v PVOS,

- algoritmizace základních úloh v oblasti operačně taktického řízení, v mírovém i bojovém velení,

- vybudování spolehlivého dálkopisného přenosu informací ze stupně jednotka, útvar, svazek, svaz na výpočetní středisko,

- vyřešení poloautomatického přenosu informací v oblasti operačně taktických úloh, informací o stavu bojových prostředků, stavu útvarů a svazků a výsledcích bojové činnosti,

- vyřešení poloautomatického řízení bojové činnosti v jednotlivých zbraňových podsystemech,

- vyřešení postupného nahrazování poloautomatických způsobů řešení jednotlivých úloh a přenosů informací automatickým způsobem.

Automatizace informačního toku na stupni svaz PVOS je objektivní nutností. Využití dosavadních prostředků výpočetní, organizační a přenosové techniky, která je ve vybavení svazu PVOS, vytváří potřebné předpoklady pro rychlé a výrazné zlepšení informačního toku v PVOS a výstavbu automatizovaného informačního systému PVOS.

DĚLOSTŘELECTVO V BOJI S PROTITANKOVÝMI PROSTŘEDKY NEPŘÍTELE

Dlouhodobé úsilí vojenských odborníků a techniků při zkvalitňování protitankové obrany přináší již své výsledky. Zvýšení počtů, aplikace nejnovějších poznatků vědy a techniky, promyšlená taktika nasazení, přesná organizace součinnosti nejrůznějších prostředků pro boj s tanky, využívání zkušeností z ozbrojených střetnutí minulých let i současnosti, to jsou hlavní směry, kterými se ubírá PTO. Reaguje na vysoké počty a zdokonalování tanků a ostatní obrněné techniky v soudobých armádách. Objevují se zřejmě příznaky vyrovnání palebné a úderné síly tanků s palebnou silou protitankových prostředků a odolnosti obrany.

V článku uvádím některé možnosti, jak narušit systém PTO jednotek a útvarů pravděpodobného nepřítele vhodným použitím vlastního dělostřelectva v armádní útočné operaci, zejména při průlomu obrany.

Síly a prostředky nepřítele a z nich vyplývající možnosti ničení tanků v článku hodnotím v podmínkách, kdy vševojšková armáda organizuje průlom obrany motorizované (mechanizované) divize západoněmecké armády v pásmu 8 km šířkou, kde se brání nepřítelem v hodnotě nejméně dvou praporů s odpovídajícími brigádami a divizními prostředky.

Počty a možnosti protitankové obrany nepřítele

V uvažovaném pásmu průlomu se můžeme setkat s těmito hlavními PT prostředky (pro ničení dělostřelectvem):

- v četách s těžkými pancéřovkami typu CARL GUSTAV (každé družstvo po jedné pancéřovce) s účinným dostřelem 150–300 metrů a s průbojností pancíře 300 mm;

- v rotách motorizovaného praporu pouze s prostředky čet; v mechanizovaných rotách se 106 mm bezzákluzovými kanóny (3 kusy) na lehkých terénních vozidlech;

- v motorizovaných praporech se 6 naváděcími zařízeními protitankových řízených střel (PTRS) COBRA 810 v PT četě praporu, s délkou střelby od 400 metrů do 1600 metrů a průbojností 500 mm; zařízení jsou umístěna na lehkých terénních vozidlech, bez pancéřové ochrany; podle zpráv z tisku má být tato PTRS nahrazena nově vyvinutou střelou MILAN s účinným dostřelem 25 až 2000 metrů;

- v PT praporu motorizované brigády se 48 stíhačů tanků s PTK 90 mm (3 roty po 16 stíhačích) a 12 raketových stíhačích s naváděcími zařízeními PTRS SS-11 (v rotě 3 čety po 4 stíhačích); PTK 90 mm má účinný dostřel 1500 metrů, průbojnost

300 mm, PTRS SS-11 s účinnou střílbou od 500 do 3500 metrů, průbojnost 600 mm; oba prostředky jsou na totožném pásového podvozku s obrněnou korbou;

— v PT rotě mechanizované brigády se 16 stíhačů tanků s PTK 90 mm a 5 raketovými stíhači tanků s PTRS SS-11;

— v tankových jednotkách divize se středním tankem typu LEOPARD, vyzbrojeným kanónem 105 mm a dosahem účinné palby kolem 1500 metrů;

— v divizionu dělostřelectvu s bateriemi raketometů 110 mm LARS (v perspektivě i s bateriemi neřízených raket HONEST JOHN), pro které se vyvíjejí speciální PT kasetové střely, obsahující 5 a více PT min (typ MEDUZA, PANDORA, DRACHENSAT) a určené pro rychlé zaminování velkých ploch terénu (vývoj kaset není ještě ukončen).

Celkové počty PT prostředků v uvažovaném pásmu a jejich možnosti při ničení tanků viz tabulka 1.

Výsledek kalkulace možností a počtů hlavních PT prostředků obou divizí nenechává nikoho na pochybách, jak velká pozornost je věnována boji s tanky. Různorodost prostředků a jejich zařazení na odpovídající stupně velení nejsou náhodné. Vyplynuly zejména z pečlivého rozboru terénu předpokládaného prostoru zasažení. Podle západního odborného tisku se pouze 60 % středoevropského válečnického terénu pro masové nasazení tanků (30 % terénu pokrývá lesní porost, 7 % osady a jiné zástavby, 3 % vodní plochy, močály apod.). Terén podstatně ovlivňuje i pozorování tanků, které je předpokládám úspěšného vedení boje s nimi. Literatura však uvádí, že na vzdálenost 2–3 km lze zjistit a pozorovat tanky pouze z převýšených pozorovatelů, zatímco u zbraně s výškou ústí hlavně 1 m lze tank pozorovat do 500 m ve 40 % případů, od 500 do 1000 m ve 20 %, od 1 do 2 km ve 25 % a přes 2 km jen v 15 % případů. Proto se PTRS předpokládá použít zejména v přehledném terénu, PTK a raketové stíhače ve středně členitém a ruční PT prostředky v silně členitém (netankovém) terénu. Dalším závěrem z rozboru terénu je předpoklad, že do 500 m lze počítat s trvalým pozorováním jen u každého druhého tanku (pod 200 m ve 22 %, 200–300 m ve 13 % a 300–500 m ve 20 % případů) a proto se prosazuje v organizaci struktury kombinace PTK a PTRS.

Tyto hlavní údaje, zdůvodňující rozložení PT prostředků různé kvality a počtů na jednotlivých stupních velení, nijak nesnižují požadavek velení armády na dokonalý včasný obsluh, ve kterém na prvním

místě stojí požadavek zásahu první ranou, střelba v nočních podmínkách a při snížení viditelnosti.

Pokud jde o tanky, shodují se autoři odborných článků vesměs na tvrzení, že jejich použití v PTO nelze vylučovat, avšak je třeba vždy uvážit, že efektivnost jejich zasazení ve srovnání např. se stíhači tanků je podstatně nižší (cena tanku LEOPARD je kolem 1,86 mil. DM, stíhače asi 600 tis. DM). Rozhodne-li se tedy velitel použít tanky v PTO, pak se požaduje, aby to bylo v rozhodujících fázích boje až po zasazení stíhačů.

Za správné se považuje, aby použití PT prostředků a jejich organizace v PTO měly až do stupně rota charakter spíše statický, od praporu výše manévrový, pohyblivý. Shodná jsou i tvrzení v tom, že bez možnosti pohybu, manévru po bojišti v odpovídajícím rozsahu (dané stupněm velení), ztrácí každý PT prostředek značnou část své bojové hodnoty.

Protitankové prostředky nepřítele jako objekty palby dělostřelectva

Pancéřovky představují dnes vážnou úhrozu tankům při boji na malé vzdálenosti. Jsou pohotové, přesné i účinné a je jich velké množství. Jsou přímo na předním okraji v postavení četných ohnisek. Svým dosahem překrývají prostor bezprostředně před předním okrajem obrany až do vzdálenosti 150–300 metrů. Podle zásad organizace a budování pozicní obrany brání motorizované (mechanizované) čtyři opěrné body na ploše 100–150 m (šířka) $\times$ 50–100 m (hloubka). Opěrný bod čtyř je součástí rájony obrany čtyř (300 $\times$ 500 m), je přizpůsoben ke kruhové obraně a doplněn nejraznějšími ženíjnými záta-rasy.

Bezzákluzové kanóny 106 mm v mechanizovaných rotách mohou být rozmístěny jako jednotlivá palebná ohniska buď v četných opěrných bodech rotního rájony, nebo mezi nimi. Svá postavení volí 100–200 metrů za předním okrajem, takže účinným dostřelem překrývají hloubku 1100–1200 metrů. Také rotní rájón je přizpůsoben pro kruhovou obranu a zpevněn nejraznějšími záta-rasy. Je 1000–1500 m široký a 600–800 m hluboký. Na této ploše je třeba také hledat posilovou četou tanků (5 kusů). V rotním rájónu je tedy část protitankových prostředků v četných opěrných bodech, část bude představovat jednotlivá palebná ohniska.

Protitankové prostředky PT čtyř motorizovaného praporu se zpravidla rozmís-tují jako celek k dispozici veliteli praporu mezi provádkovými a druhosledovými

Tabulka počtů a možností protivníka v pásmu 8 km

Poř. číslo	Prostředek	Celkový počet		Možnost ničení jedním prostředkem	Celková možnost	
		mod	md		mod	md
1	Pancéřovky	6 rot po 4 čtách po 4 kusech = 96 kusů	6 rot po 3 čtách po 4 kusech = 76 kusů	0,3	29	22
2	106 mm bezzákluzové kanóny	—	6 rot po 3 kusech = 18 kusů	1,5	—	27
3	Naváděcí zařízení PTRS COBRA 810	2 prapory po 6 kusech = 12 kusů	—	3	36	—
4	Stíhače tanků PTK 90 mm	3 roty po 16 kusech = 48 kusů	ptr = 16 kusů	2	96	32
5	Raketové stíhače SS-11	3 čety po 4 kusech = 12 kusů	ptr = 5 kusů	3	36	15
6	Tanky střední	4 prvosledové roty po 5 kusech = 20 kusů		2	40	40
7	RM baterie 110 mm	2 baterie po 8 kusech = 2 baterijní salvy		salva baterie na tankovou rotu s 50% P zničení	10	10
8	Rakety HJ (LANCE)	skupinový úder 4 odpalovacích zařízení		2 údery na tr s 50% P zničení	10	10
		Celkové možnosti ničení tanků			257	156

rotami, kde jsou v pohotovosti k zasazení na nebezpečné tankové směry do prostoru prvoslédových rot, mezi četní opěrné body. Zde mají připravena protitanková palebná postavení — zpravidla 300—500 m za předním okrajem. Po obsazení takového postavení překrývají palbou svých PTRS prostor od předního kraje až do hloubky 1—1,5 km. Jde tedy o velmi výkonný, účinný a pohyblivý prvek praporního rajónu obrany (rozměry rajónu 2—3 km šířky a do 2 km hloubky). Palebné postavení protitankové čety může být až 700 m široké a do 100 m hluboké, vykávací prostor čety asi na 6—9 ha.

Vezmeme-li v úvahu údaje o rozmístění PT čety, zveřejněné v tisku, ukazuje se, že četa v palebném postavení nemůže být považována z hlediska jejího palebného umlčování za homogenní cíl. Hustota jednotlivých prvků takového cíle je velmi nízká a soustředěná palba na cíl takových rozměrů nebude efektivní. Správnější bude chápat tyto čety jako souhrn jednotlivých palebných ohnisek, představujících samostatné objekty naší palby (palbu povede zpravidla četa se spotřebou podle tab. 24 Pravidel střelby pozemního dělostřelectva). Vede k tomu i předpoklad rozestupů jednotlivých odpalovacích zařízení 100—150 i více metrů vedle sebe (v linii), úhlem vpřed, vzad, apod., tak aby byl palebné nejvhodnější pokryt nářezný směr, aby byla možná součinnost, pružné velení a nedošlo ke střelbě přes souseda.

Chceme-li znemožnit palbu celé nebo většiny PT čety, pak je vhodné použít zadýmování průčelí čety podle zásad Pravidel střelby pozemního dělostřelectva, čl. 207-210. Předpokladem jsou pochopitelně příznivé povětrnostní podmínky.

Brigádní PT prapor může být použit decentralizovaně až po čety stíhačů, které jsou pak zasazeny buď samostatně nebo v sestavách rotních rajónů, či po čety raketových stíhačů, které se zasazují v jedné nebo dvou liniích a to první linie za opěrnými body čet prvoslédových rot, druhá linie v prostoru opěrných bodů druholédové rot. Palebná postavení nebo opěrné body mohou být až 700 m široké a do 1000 m hluboké. Nevylučuje se případ, kdy PT prapor obdrží samostatný úkol vybudovat a bránit vlastní rajón obrany v prvním nebo druhém sledu motorizované brigády. Rotní rajóny obrany v něm pak mohou být až 1,5 km široké a 1 km hluboké, praporní rajón obrany má šířku 3—4 km, hloubku 6—8 km.

Dosah obou PT prostředků praporů před přední okraj je značný. U PTK 90 mm

můžeme počítat s hloubkou účinného dosahu kolem 1000 m, u PTRS SS-11 2—3 km.

Při umlčování nebo ničení PT prostředků PT praporu musíme uvažovat obdobně jako u PT čety praporu, avšak počet palebných ohnisek v četě bude nižší (u čety stíhačů tanků — 5, u čety raketových stíhačů — 4). Kromě toho jsou obsluhy chráněny pancéřováním vozidla. Tím se neobyčejně zvyšuje odolnost ohniska proti účinkům palby. Nejmenší jednotkou, která má být podle zveřejněných zásad použita při boji s tanky a při podpoře pěchoty, je četa. Pokud jsou zasazeny společně stíhače s raketovými stíhači, nezvzťuje se prostor rozmístění jednotky, neboť PTRS pouze doplňují palebné možnosti PTK o palbu na větší vzdálenosti.

Každý stíhač nebo raketový stíhač tedy představuje pro dělostřelectvo samostatný cíl typu tank v okopu, vyřazujeme jej v soulase se zásadami Pravidel střelby pozemního dělostřelectva palbou čety či baterie se spotřebou podle tab. 24.

Četu můžeme za vhodných podmínek vyřadit použitím dýmového střeliva.

PT rota mechanizované brigády se v obraně nejčastěji používá centralizovaně jako záloha velitele brigády. Rota připravuje na směrech útoku tanků několik PT postavení, na kterých buduje PT opěrné body čet, zesílené různými ženijními zátarasy. Rota brání rajón o šířce 2 km a hloubce 4 km (v rotě jsou stíhače tanků i raketové stíhače). Velitel brigády může posílit rotou (celou nebo částí) jeden z praporů prvního sledu, který se brání na nejnebezpečnějším směru.

Při umlčování (ničení) prostředků se budeme řídit obdobnými zásadami jako u prostředků PT praporu.

PT zbraň nepřítel (kromě raketových a raketometných baterií) ničíme také přímou střelbou děl i PTRS, neboť jde o prostředky, jejichž soubor s tankem probíhá v podmínkách, podpořujících přímému zamíření. Přímou střelbou dosahujeme vyřazení (zpravidla zničení) cíle rychle a ekonomicky, a zničíme-li cíl do zteče tanků (např. za dělostřelecké přípravy), pak takový způsob můžeme označit za optimální. Podmínkou je však včasné zjištění. Umožňuje-li situace přímou střelbu, pak musíme jí dát přednost před palbou ze zakrytých palebných postavení.

Když hodnotíme počty a kvalitu PT prostředků nepřítel v uvažovaném pásmu, dále zásady jejich použití, hloubkové dosahy jejich účinné palby i celkové možnosti v boji s útočícími tanky, můžeme udělat některé závěry:

Rozdělení PT objektů v pásmu průlomu mezi palebné prostředky umlčení (varianta)

Poř. čís.	PT prostředek (objekt)	Stupeň velení	Charakter cíle	Počty objektů (viz tab. 1)			Rozdělení objektů zjištěných do palebné přípravy			Poznámka
				Celkem	z toho		Dělostřelectvo		Let.	
					zjištěno do p. př.	zbývá	PS	zakryt. p. post.		
1	Pancéřovky	motor. (mech.) četa	zbraně družstva v četním opěrném bodě	24 (18) četních bodů	24 (18)	—	—	24 (18)	—	
2	106 mm BzK	mor (mr)	samostatné ohnisko část v četních opěrných bodech, část mimo	—(18) z toho asi 6 v četních opěrných bodech	—(10)	—(8)	—(4)	—(6)	—	
3	PTŘS COBRA 810	mopr	jednotlivá palebná ohniska	12(—)	6(—)	6(—)	—(—)	4(—)	2(—)	
4	Stíhače tanků PTK 90mm	ptpr (ptr)	roty ve vyčkávacím postavení; jednotlivá palebná ohniska	48(16)	32(11)	16(5)	10(6)	6(5)	16(—)	
5	Raketové stíhače SS-11			12(5)	8(5)	4 (—)	—	5(3)	3(2)	
6	Střední tanky	tč v mor (mr)	jednotlivá palebná ohniska	20(20)	10 (10)	10(10)	5 (5)	3(3)	2(2)	
7	RM baterie	divize	samohybné baterie	2(2)	1(1)	1(1)	—	1(1)	—	
8	baterie HJ		odpalovací zařízení	4(4)	2(2)	2(2)	—	1(1)	1(1)	
			Celkem	122(83)	83(57)	39(26)	15(15)	44(37)	24(5)	

Poznámka: V závorkách počty u md

— většinu těchto sil a prostředků soustřeďuje nepřítel do taktické hloubky; dosah účinné palby sahá od předního okraje až do hloubky 3 km; v případě průlomu taktické hloubky nedíseponují vyšší stupně velení samostatnými PT jednotkami nebo útvary; teprve v posledních letech usiluje nepřítel o výstavbu vrtulníkových jednotek takového určení;

— použití PT prostředků do stupně rotý má charakter statický, u praporu a brigády manévrový;

— má-li mít PTO podle soudobých názorů západních teoretiků úspěch, musí zahrnovat všechny organické prostředky jednotek, stíhače tanků (včetně raketových), tanky a v perspektivě i vzdušné prostředky (speciální jednotky na bojových vrtulnících);

— v aktivní PTO byla zesílena úloha dělostřelectva v zakrytých postaveních zavedením kasetových protitankových střel; obdobně je tomu u taktického letectva;

— organizační struktura i takticko-technické požadavky na PT zbraně odpo-

vídají závěrům z rozboru terénu možného válčiště;

— vedle zdokonalování bojové techniky věnuje se zvýšená pozornost i výcviku obsluh;

— zdůrazňuje se požadavek na možnost odpovídajícího manévru PT prostředku v průběhu boje;

— většina PT zbraní představuje z hlediska své palebné činnosti samostatné palebné ohnisko, pouze četní a část rotních prostředků můžeme zahrnout do četního operního bodu a spolu s ním je umlčovat.

Možnosti dělostřelectva při boji s protitankovými prostředky nepřítel

Jak vidíme — PTO nepřítel tvoří ucelený systém organizovaný jak na úrovni jednotlivých stupňů velení, tak i mezi nimi. Tento systém nemůžeme narušit náhodnými akcemi, byť i úspěšnými, ale cílevědomou a koordinovanou činností všech vhodných prostředků zejména palebných. V dalším rozeberu hlavně možnosti a činnost dělostřelectva.

Ničení protitankových prostředků do zahájení palebné přípravy

Ničení a umlčování PT zbraní nepřítel, zjištěných do zahájení palebné přípravy, patří k prvořadým úkolům dělostřelectva. Abychom mohli tento úkol úspěšně splnit, musí se se svými úkoly vyrovnat nejdříve průzkum při jejich zjišťování. Čím větší procento předpokládaných PT zbraní průzkum objeví, tím větší bude pravděpodobnost splnění vševojskového úkolu.

V tabulce 2 uvažují zhruba se 60—70 % úspěšností průzkumu. Podle zkušeností z Velké vlastenecké války se počítalo v podobných případech s 50—60 %. Určité zvýšení je důsledkem úvahy o jeho dnešních vyšších možnostech a to zejména při vzdušném průzkumu. Jisté však je, že malá náročnost na průzkum v tomto období bude mít neblahé důsledky na průběh boje pěchoty a tanků v hloubce.

Základem výpočtu možností, zaměření a rozdělení sil a prostředků průzkumu má být odhad očekávaných počtů i druhů PT zbraní v pásmu průlomu. Tento odhad se opírá zejména o znalost organizační struktury jednotek, útvarů a svazků nepřítel, zásad taktického použití PT jednotek i jednotlivých zbraní, jejich rozmístění v terénu, o znalost konkrétní situace nepřítel a terénu v pásmu průlomu, o zkušenosti z minulých bojů apod.

Za hlavní druh průzkumu PT prostředků považují pozorování z pozemních pozorovatelů všeho druhu, vzdušný průzkum z vrtulníků a průzkumných letounů a to nejen pozorováním, ale zejména fotografováním, dále radiolokační průzkum, popř. i zvukoměrný průzkum. Vedle nich nesmíme zanedbat žádný další vhodný a situaci odpovídající prostředek, neboť mnohdy i nepatrný příznak v souvislosti s jinými průzkumnými údaji může odhalit dobře zamaskovaný a ukrytý PT kanón, odpalovací zařízení, stíhač tanků apod. Dokazuje to řada zkušeností z poslední války, uváděných v odborné literatuře i beletrii.

Základním požadavkem na průzkum je zjištění PT zbraní do jejich projevení se palbou nebo manévrem. Jen tak uplatníme výhodu prvního výstřelu nebo zabráníme jejich použití proti útočícím tankům.

Velmi dobrých výsledků dosáhneme systematickým pozorováním z pozemních pozorovatelů. Při tom je třeba dodržovat několik základních pravidel, k nimž patří zejména:

— maximálně zmenšit plochu skrytých prostorů;

— pečlivě studovat terén jednak z hlediska jeho využití nepřítel, jednak z hlediska změny jeho reliéfu a pokrytosti;

- využívat pozorovacích přístrojů s velkým zvětšením;
- využívat pomoc sousedních pozorovatelů, průzkumníků a průzkumných prostředků jiných druhů vojsk;
- plánovat včasné přemístění pozorovatele.

Pozorovatelný rozmísťujeme s ohledem na úkoly průzkumu. Pásmo porovnávání určujeme s maximálním překrytím. Ihned po zaujetí pozorovatele zjišťujeme skryté prostory, které vynášíme do mapy a postupně zpracováváme celkový plán skrytých prostorů v oddíle a skupinách. Nepozorované úseky se snažíme zmenšit využitím pomocných (bočních a předsumutých) pozorovatelů. Prostory, které nemůžeme organickými prostředky pozorovat, ani jejich pozorování zabezpečit organizací, hlásíme nadřazenému.

Při pozorování je třeba pečlivě a trpělivě sledovat všechny i drobné terénní předměty, zachycovat jejich vzájemnou polohu, rozměry, tvar i barvu, abychom mohli v dalším sledovat každou změnu. Studium terénu můžeme stanovit nevhodné, méně vhodné nebo naopak vhodné úseky terénu pro rozmístění PT zbraní a podle toho na ně zaměřovat pozornost. Při tom bereme v úvahu organizační strukturu jednotek nepřítele, zásady použití PT zbraní a rozmísťování v terénu i v bojové sestavě, jakož i směr útoku vlastních tanků.

Nepřítel bude své prostředky pečlivě maskovat a ukrývat v ženíjně připravených objektech. Tím se pozorovatelné rozměry objektů a demaskující příznaky pro pozorovatele podstatně zmenší. Významnou pomocí bude použití optických přístrojů s velkým zvětšením a rozmístění pozorovatele blízko předního okraje. I tak je nutné tyto příznaky přesně znát. Půjde o zvláštnosti vnějšího tvaru i maskování, využívání terénu, charakter činnosti, obrysy při různém úhlu osvětlení, charakteristiku infračerveného záření apod.

V systému pozorování počítáme též s pomocí pozorovatelů sousedních jednotek a útvarů a to nejen dělostřeleckých, ale i vševojskových. Právě nezvyklý úhel pozorování od souseda může odhalit PT prostředek, z většího převýšení apod.

Již v této době je účelné připravovat se na přemísťování pozorovatele do vhodných prostorů v hloubce obrany nepřítele. Takovými prostory mohou být např. svahy dominujících výšin poblíž předpokládaných nebo zjištěných obranných (mezilehlých) postavení, břehy vodních toků apod.

Většinu zásad pro pozemní pozorování můžeme uplatnit i pro pozorování z vrtulníků.

Významné údaje může poskytnout letecké snímkování pásma průlomu. Také zde je předpokladem úspěchu pečlivost, trpělivost a systematickosti při vyhodnocování snímků, spolu se znalostí demaskujících příznaků PT zbraní. Letecké snímky budou pravděpodobně hlavním zdrojem zpráv o PT jednotkách, popř. raketo-
metných a raketových bateriích, rozmístěných v hloubce obrany.

PT zbraně, zjištěné do zahájení palebné přípravy, ničíme a umlčujeme v jejím průběhu. Je žádoucí maximálně využívat děl pro přímou střelbu. To je možné zejména při ničení bezzákluzových kanónů, stíhačů tanků a tanků, které vedou střelbu též přímým zaměřením. Pokud jde o PTRS, rozmístění jejich odpalovacích zařízení nemusí odpovídat podmínkám přímé střelby. Mohou být zcela v úkrytu, na odvráceném svahu, za vrcholem krytu apod. Tyto prostředky pak, stejně jako uvažované baterie, budeme umlčovat nebo ničit palbou ze zakrytých postavení.

Pancéřovky všechny neodhalíme a umlčujeme je současně s četními a opěrnými body. Avšak současnou praxí plánování a umlčování těchto opěrných bodů soustředěnou palbou dělostřeleckého oddílu nepovažujeme již za neúčelnější pro nízkou efektivnost palby. Od průzkumu proto požadujeme podrobnější odhalení rozmístění čtyř, abychom mohli umlčovat jednotlivá palebná ohniska a tím dosáhnout splnění úkolu s menší potřebou střel i hlavní.

Bezzákluzové kanóny 106 mm tvoří samostatná ohniska, a pokud jsou rozmístěny mimo četní opěrné body, ničíme je přímou střelbou v určeném období palebné přípravy.

Také tanky, posilující obranu roty, je neúčelnější ničit přímou střelbou. Výhodnost přímé střelby ukazuje průměrná spotřeba střel při ničení tanku v okopu, kdy např. dálku 5 km pro ráži 122 mm přímou střelbou počítáme 4–8 ran, ze zakrytého postavení 50 střel. Zatímco přímou střelbou může splnit úkol jedno dělo, ze zakrytého postavení četa až baterie.

Odpalovací zařízení COBRA 810 jako samostatná palebná ohniska je nutné umlčovat palbou ze zakrytých palebných postavení. Vzhledem k jejich dosahu musíme zahájit umlčování nejpозději do přiblížení tanků k této vzdálenosti a to může být v době Č-6-10, nejlépe však v prvním palebném přepadu. Pokud se podaří zjistit PT četnu ve vyčkávacím prostoru,

bude výhodné ji umlčovat jako celek na ploše, odpovídající ploše rajónu obrany četního, tj. asi 6 ha. Jde o palebný přepad při zahájení palebné přípravy, aby četa neměla možnost zaujmout některé z připravených PT postavení. Při použití dýmového střeliva vedeme palbu tak, aby dýmová clona se vytvářela před prostorem možného rozmístění operátorů.

Stíhače tanků PTK 90 mm i raketové stíhače SS-11 budeme zpravidla ničit jako samostatná palebná ohniska, při čemž stíhače tanků nejlépe přímou střelbou a raketové stíhače ze zakrytých postavení. Budou-li roty rozmístěny ještě ve vyčká-

vacích prostorech, pak použijeme soustředěnou palbu dělostřeleckých jednotek na plochu asi 10 ha s průměrnou potřebou 48 hlavních a spotřebou 1520 střel. Vzhledem k účinnému dosahu PTRS SS-11 je nutné zahájit jejich umlčování nejpozději v Č-18-20, nejlépe však již v prvním přepadu, přepad vyčkávacích prostorů se začátkem palebné přípravy.

Raketové a raketometné baterie představují charakteristický cíl pro palbu dělostřelectva a musíme je umlčovat již při zahájení palebné přípravy. Způsob umlčování i normy spotřeby udávají Pravidla střelby pozemního dělostřelectva.

Boj s protitankovými prostředky po skončení palebné přípravy

Po skončení palebné přípravy a s příchodem tanků na čáru zteče dosáhne palba PT zbraní nepříteli nejvyšší intenzity. Zasáhnou ruční PT zbraně, objeví se nové, dosud nezjištěné prostředky a obživnou objekty, které se nám nepodařilo umlčet nebo zničit v průběhu palebné přípravy. Větší část tíhy boje s nimi převezmou tanky a děla pro přímou střelbu. V zakrytých palebných postaveních však musí zůstat připravena část dělostřelectva v pohotovosti zahájit v nejkratší možné lhůtě podle požadavků útočících vojsk palbu na PT zbraně, které zjistil průzkum, nebo na ty, které zahájily palbu.

Cyklus vedení, tj. proces od zjištění cíle pro palbu k jeho umlčení, musí být co nejkratší. Předpokladem je těsná součinnost vševojskového velitele (velitele tankové jednotky) s velitelem podporující dělostřelecké jednotky, pohotové a neselhávající spojení jak v sítích podporovaných, tak i podporujících jednotek, pružný systém vyžadování palby a udávání cílů a rychlá práce velitelů i obsluh palebných jednotek. Dobu reakce na zjištění cíle mů-

že zkrátit i předvídatost dělostřeleckých velitelů při plánování paleb na možné prostory rozmístění PT jednotek.

S cílem znemožnit palbu PT zbraní z hloubky obrany plánujeme v některých případech podporu útočících vojsk způsobem dvojitých postupných soustředění palby (PSP). Princip spočívá v tom, že v době vedení palby na první čáru PSP umlčuje další část dělostřelectva jednotky nepříteli na následující čáře, popř. i na křídlech útočících vojsk. Způsob je náročnější na potřebu hlavních i střeliva a vyžaduje též pevnou organizaci velení dělostřelectvu. Vhodné je využívat i dýmové střelivo do prostorů možných pozorovatelů nebo palebných postavení PTRS.

Závěrem chci zdůraznit, že použití dělostřelectva při ničení a umlčování PT prostředků nepříteli, zejména po zkušenostech z bojů na Středním východě, zůstává i nadále velmi aktuální. Nahrzení palby dělostřelectva činností letectva se ukázalo vzhledem k zintenzivnění PVO pozemních vojsk jako málo efektivní.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ OBRANNÉ OPERACE ARMÁDY

Obrana jako druh bojové činnosti vznikla a rozvíjela se současně s útokem. Sovětská vojenská věda považuje za hlavní druh bojové činnosti útok, ale uznává plně i zákonitost obrany v taktickém, operačním ale i strategickém měřítku.

Obrana totiž umožňuje, při využití výhodných terénních podmínek a ženijní úpravy terénu, účinněji použít síly a prostředky ke zničení silnějšího nepřítele, k získání času a k vytvoření podmínek pro přechod k rozhodujícímu útoku.

Podle současných poznatků obranu v soudobé válce použijeme tam, kde:

- nejsou podmínky pro útok,
- je nutné vytvořit podmínky pro útok na jiném směru.

Nejčastěji budeme obranu používat při nedostatku sil a prostředků k útoku jako dočasný druh bojové činnosti.

Proto i rozkaz ministra národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA v letošním výcvikovém roce zaměřuje pozornost velitelů a štábů na přípravu a vedení obranných operací slovy: „Pozornost věnovat organizaci a vedení obranné operace. Učit vojska organizovat hlubokou a odolnou obranu a přechod z obranné do útočné činnosti.“

Tento úkol je rozpracován v organizačně metodické směrnici pro přípravu pozemního vojska, kde se ukládá „při organizaci a vedení obranného boje vytvářet situace k odražení nepřítele útočícího s převahou sil. Učit vojska dovednému využívání prostředků ženijního zabezpečení boje při budování obranných postavení, zákopů a úkrytů. Dovedně využívat vlastnosti terénu“.

V článku rozeberu plánování ženijního zabezpečení obranné operace, ženijní zabezpečení přípravy obranné operace a ženijní zabezpečení vedení obranné operace.

Podle sovětských pramenů vycházím z předpokladu, že obranná operace armády se může uskutečňovat v rámci útočné operace frontu (a to jak na jejím počátku, tak i při rozvíjení nebo zakončování operace), nebo je přímo součástí frontové obranné operace. Přitom přechod do obrany může probíhat jak v bezprostředním dotyku s nepřitelem, tak mimo dotyk s ním.

Dále je nutné armádní obrannou operaci plánovat jak v podmínkách použití jaderných zbraní, tak i bez jejich použití.

Plánování ženijního zabezpečení obranné operace

Cílem ženijního zabezpečení obranné operace je vytvořit příznivé podmínky k udržení pásma obrany, ke zničení útočného uskupení nepřitele a k vytvoření výhodných podmínek pro přechod do rozhodného útoku.

Tohoto cíle dosahujeme zvýšením ochrany živé síly a bojové techniky, zne-možněním manévru nepřitele a vytvořením vhodných podmínek pro manévr vlastních vojsk.

Stanovení úkolů ženijního zabezpečení, jejich obsah, rozsah a postup plnění závisí na podmínkách přechodu armády do obrany, na vlastnostech terénu, dostatku času a na ženijních silách a prostředcích. Nejsložitější podmínky při řešení úkolů ženijního zabezpečení vznikají při bojové činnosti s použitím jaderných zbraní. Ale i v operaci s použitím klasických prostředků, musíme při organizování obrany počítat s neustálým nebezpečím použití jaderných zbraní.

Velitel armády před přijetím rozhodnutí zpravidla vyslechne návrh náčelníka ženijního vojska k organizaci ženijního zabezpečení. V něm náčelník ženijního vojska zhodnotí stručně ženijní situaci, navrhne hlavní úkoly ženijního zabezpečení s potřebnými propočty a informací ukončí rozdělením a použitím ženijních sil a prostředků. Ve svém rozhodnutí pro obrannou operaci velitel armády spolu s jinými otázkami řeší průběh předního okraje, počet obranných pásem, hustotu zátarasů na hlavních tankových směrech, časové lhůty vybudování obrany a úkoly ženijního vojska s jeho uskupením.

Po přijetí rozhodnutí štáb vydává směrnice k ženijnímu zabezpečení obrany, ve které řeší zejména tyto otázky: charakter a lhůty vybudování pásem obrany a příčných postavení pro prvosledové divize i svazky v hloubce obrany, obranné rajóny druhosledových divizí, prostor bojového rozmístění raketového svazku, čáry rozvinutí vojsk k armádnímu protiúderu. V dalším pak stanoví pořadí zřizování ženijních zátarasů při přípravě i v průběhu obranné operace, hustoty, časové lhůty a stupně pohotovosti. Obdobně řeší otázky zřizování cest a přepravišť pro manévr vojsk, zejména pro zabezpečení armádního protiúderu.

NŽV na základě rozhodnutí velitele a směrnice pro ženijní zabezpečení zpracuje plán ženijního zabezpečení operace a řídí činnost organických i přidělených ženijních útvarů a svazků armády.

Svou činnost organizuje v úzké součinnosti s náčelníkem operačního oddělení, s náčelníky ostatních druhů vojsk i s náčelníkem týlu armády.

Plán ženijního zabezpečení operace armády se skládá z grafické části a z potřebných rozpočtů.

Grafickou část zpravidla řešíme na mapě 200 000. Obsahuje:

— hlavní úkoly ženijního zabezpečení a lhůty splnění těchto úkolů,

- plán použití ženijních sil a prostředků,
- předpokládané přesuny ženijních útvarů,
- údaje, charakterizující podmínky splnění úkolů ženijního zabezpečení.

V potřebných rozpočtech řeší:

- organizaci plnění jednotlivých hlavních úkolů ženijního zabezpečení,
- stav, uskupení a bojové použití ženijního vojska,
- materiálně technické zabezpečení včetně rozdělení ženijní munice.

Při nedostatku času zpracujeme mapu zátarasů, zřizovaných v pásmu obrany armády, ke které zpravidla uvedeme:

- místa a termíny zřízení zátarasů, stupeň pohotovosti zátarasů,
- síly a prostředky nutné pro jejich zřizování a udržování,
- pořadí ničení důležitých objektů operačního významu, na jaký rozkaz nebo signál a způsob soustředění roznětových hlídek.

Plán ženijního zabezpečení operace podepisuje náčelník štábu a NŽV armády a schvaluje velitel armády. Na základě tohoto plánu se zpracovávají a předávají vševojskovým svazkům nařízení pro ženijní zabezpečení a ženijním útvarům bojová nařízení. Před zpracováním čistopisu plánu ženijního zabezpečení operace vydáme ženijnímu útvaru předběžná nařízení.

Bojová sestava ženijního vojska zahrnuje organické a přidělené ženijní jednotky nebo útvary prvosledovým divizím; ženijní útvary, které plní armádní úkoly, pohyblivé odřady zatarasovací a ženijní zálohy.

Při tvoření uskupení ženijního vojska nejprve zesílujeme prvosledové divize ženijními útvary pro zřizování zátarasů, popř. pro budování vlastní obrany. Podle konkrétní situace můžeme prvosledovou divizi na hlavním směru zesílit až jedním ženijním praporem a potřebnou technikou pro opevňovací práce.

Hlavní úsilí při plnění armádních úkolů zpravidla zaměříme na:

- přípravu zatarasování v hloubce obrany (přípravu ničení komunikačních směrů a přípravu zóny zátarasů),
- zabezpečení armádního protiúderu s důrazem na přípravu cest a překrytí boků protiúderu,
- vybudování armádního pásma obrany,
- vybudování velitelských stanovišť armády,
- plnění opatření operačního maskování,
- zabezpečení likvidace následků nepřátelského jaderného napadení.

Pro vytvoření armádních POZ obvykle vyčleníme jeden ženijní prapor, který se podle počtu plánovaných čar rozvinutí a směrů činností případně rozděljuje. V záloze NŽV mohou být ženijní, pontonové, strojní i speciální ženijní útvary.

Je třeba vidět, že uskupení ženijního vojska armády se bude měnit podle vývinu situace, podle stanovených úkolů i podle počtu ženijních sil a prostředků.

Uskupení ženijního vojska armády mění se na základě rozhodnutí velitele armády. Vlastní manévry musí být snadný, dostatečně rychlý a nesmí vyžadovat obtížné přemísťování. Často jej uskutečníme nasazením ženijních záloh a jejich doplňováním jednotkami a útvary, které plánované úkoly splnily, nebo od svazků z vedlejšího směru útoku nepřítel.

Ženíjní zabezpečení přípravy obranné operace armády

Hlavní úkoly ženíjního zabezpečení přípravy obranné operace armády jsou:

- ženíjní vybudování obranného pásma prvosledových divizí,
- vybudování armádního pásma nebo pásem obrany, příčných postavení, čar rozvinutí vojsk k protiúderu a prostorů rozmístění vojsk v hloubce obrany armády,

- ženíjní vybudování obranných rajónů raketových a speciálních vojsk a prostorů rozvinování raketových technických útvarů armády,

- příprava zatarasování a ničení v operační hloubce,
- úprava a udržování cest pro manévr vojsk v operační hloubce,
- ženíjní vybudování prostorů rozmístění velitelských stanovišť.

Kromě těchto úkolů jak při přípravě, tak i v průběhu operace:

- organizujeme a vedeme ženíjní průzkum nepřítele a terénu,
- uskutečňujeme ženíjní opatření k maskování bojové činnosti v rámci operačního maskování,

- organizujeme zabezpečení vojsk vodou,
- organizujeme ženíjně materiálně technické zabezpečení útvarů a svazků armády.

Ženíjní opatření k ochraně vojsk a k likvidaci následků nepřátelského jaderného napadení probíhají nepřetržitě jak při přípravě, tak i v průběhu operace.

Ženíjní vybudování obranného pásma prvosledových divizí zahrnuje ženíjní průzkum nepřítele a terénu, vybudování jednotlivých obranných postavení, zřízení systému ženíjních zatarasů, úpravu a udržování cest, přeprav, zřízení vodních stanic a ženíjní maskování bojové činnosti.

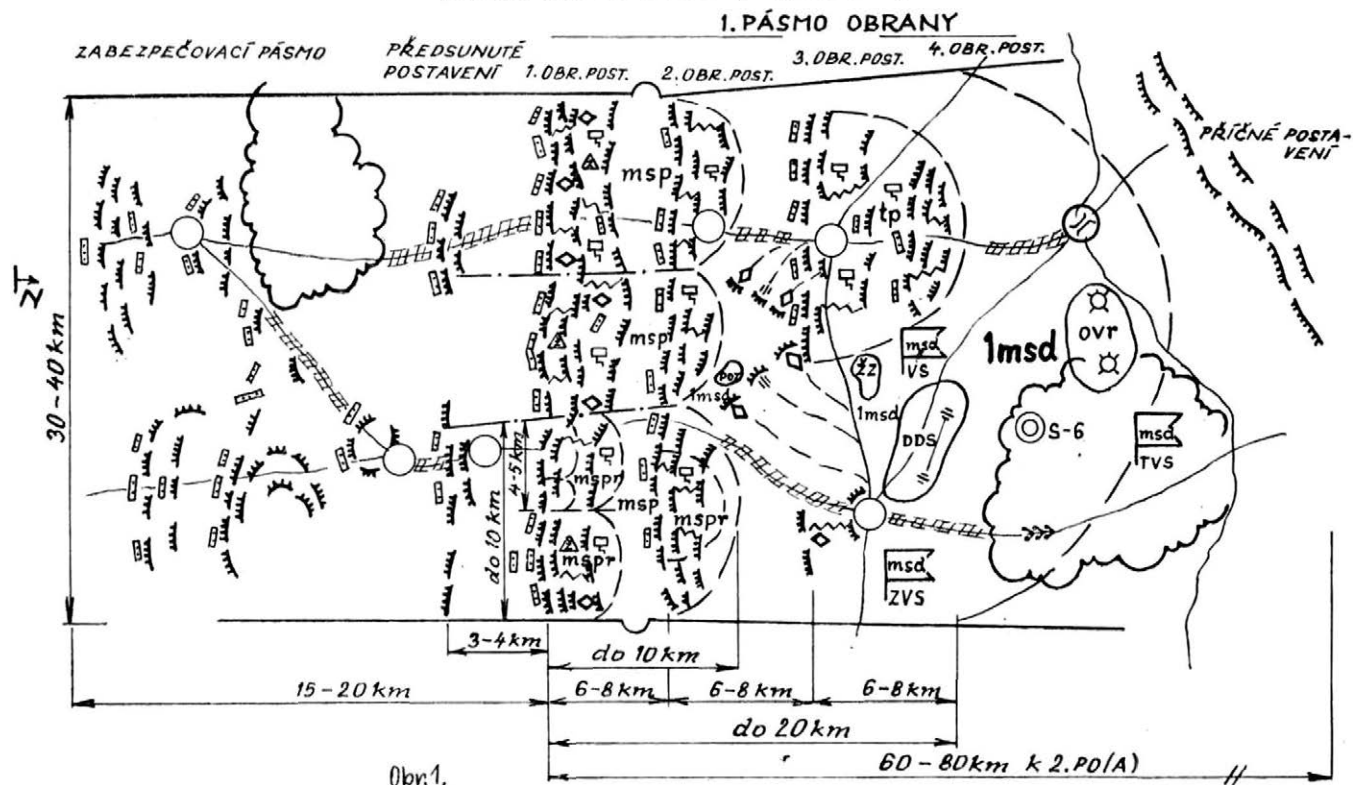
Pásma obrany prvosledových svazků budují nepřetržitě všechny útvary ve dne i v noci, s maximálním využitím mechanizačních prostředků, ženíjní techniky i místního materiálu. Systém budování vychází ze závěrů a vyhodnocení terénu, s přihlédnutím k systému paleb, v celé hloubce v takovém pořadí, které zajišťuje postupné zesilování obranných postavení a tím i zvyšování stupně ochrany živé síly a bojové techniky (**viz obr. 1**).

Nejprve hloubí okopy a úkryty pro všechny palebné prostředky, tanky, obrněné transportéry (BVP) a pro živou sílu, budují zařízení na velitelských pozorovacích stanovištích a obvazištích, připravují vodní stanice. Současně s tím hloubí zákopy, spojovací zákopy a úkryty pro techniku. Potom hloubí okopy pro družstva, záložní postavení pro tanky, OT, děla a ostatní palebné prostředky. Dále dobudovávají velitelská stanoviště a obvaziště, pokračují v hloubení zákopů a spojovacích zákopů a zdokonalují čáry rozvinutí protitěží a jednotlivé palebné čáry.

V dalším pořadí tyto objekty zdokonalují, budují palebné čáry rozvinutí druhých sledů, prostory pro rozmístění záloh, velitelská stanoviště a prostory pro týlové útvary a zařízení.

Dosažený stupeň ochrany vojsk před jadernými zbraněmi i jinými prostředky nepřátelského napadení je závislý zejména na čase, který mají vojska k dispozici, na úrovni mechanizace ženíjních prací a na druhu zeminy a jejího složení.

SCHÉMA PÁSMO OBRANY DIVIZE V 1. SLEDU (VARIANTA SE ZABEZPEČ. PÁSMEM)

Podle kalkulace můžeme vybudovat základní obranná opatření:

- u msd celkem za 4 dny, z toho práce 1. pořadí za 5—6 hodin,
- u td celkem za 3,5 dne, z toho práce 1. pořadí za 5—6 hodin,

ovšem jen za příznivých podmínek (maximální účast při budování, plné využití předepsané ženijní techniky, práce v letním období a v písčitohlinité nebo písčité půdě). Dojde-li ke změně těchto podmínek, je nutné celkovou dobu prodloužit příslušným opravným koeficientem.

Přitom je třeba vidět, že nejsložitější podmínky pro budování obrany budou v případě, kdy divize 1. sledu bude nucena přejít do obrany pod úderem a tlakem nepřítele. Zde bude záležet zejména na dovedném využití ochranných vlastností terénu, zkušenostech velitelů rot, praporů a prvosledových pluků a na mistrném skloubení palby s vlastním zakopáváním.

Ženijní zátarasy v 1. pásmu obrany zřizujeme s cílem:

- ztížit rozvinutí nepřítele a jeho zteč předního okraje,
- zdržet postup nepřítele do hloubky obrany a vytvořit příznivé podmínky k jeho zničení,
- odrazit nepřátelské protiúder a přikrýt boky vojsk připravených k protiúderu a zajistit jimi dosažené čáry.

Základ ženijních zátarasů tvoří výbušné zátarasy, z nich zejména protitanková minová pole, ničení komunikačních směrů a důležitých objektů. Protipěchotní minová pole zřizujeme zejména k zesílení protitankových zátarasů a k přehrazení přístupů k důležitým objektům v hloubce obrany.

Nevýbušné a kombinované zátarasy mohou dosáhnout většího rozsahu jen v případě, že vojska budou mít dostatek času na budování obrany.

Stupně pohotovosti výbušných zátarasů, pořadí a dobu aktivace objektů připravených k ničení v pásmu obrany divize určuje velitel divize. Výbušné zátarasy na 1. stupeň pohotovosti zřizujeme obvykle v zabezpečovacím pásmu a na předsunutém postavení, před postavením bojového zajištění, před předním okrajem, na 1. postavení, na odkrytých křídlech a v mezerách. Výbušné zátarasy s 2. stupněm pohotovosti zřizujeme převážně v hloubce obrany, ale také podle situace na cestách odchodu předsunutých odřadů a jednotek bojového zajištění.

Zatarasy zřizujeme podle jednotného plánu v souladu s vydaným rozhodnutím velitele, se systémem paleb, především protitankových, v souladu s plánem vlastních jaderných úderů a předpokládanými variantami činnosti vojsk. Současně je nutné důsledně přihlížet k vyhodnocení terénu, umísťovat zátarasy v komplexu s přirozenými překážkami a s přihlédnutím k předpokládané činnosti nepřítele.

Zatarasy zřizujeme s cílem znesnadnit činnost nepřítele, ale zároveň nesmí omezovat manévry a činnost vlastních vojsk. Zřizujeme je s důrazem na vyhodnocené hlavní tankové směry útoku nepřítele, přičemž počítáme i s možností rychlého manévru zátarasy nebo zesílením hustoty zátarasů na ohrožené směry.

Při zřizování zátarasů organizujeme náročnou součinnost ženijních útvarů se vševojskovými útvary, zejména při zatarasování před předním okrajem nebo v 1. postavení.

V hloubce obrany na důležitých směrech připravujeme uzly zátarasů. V pásmu obrany divize 1. sledu jich plánujeme zpravidla až 6.

Potřeba ženijní munice u divize 1. sledu může být tato: 12 000 až 15 000 PT min, 10 000 až 12 000 PP min a 6 až 9 tun trhavín.

Jestliže divize přechází do obrany v přímém dotyku s nepřítelem, začíná zatarasování upevněním zaujaté čáry, zřízením minových polí na všech přístupových cestách a teprve pak zřizujeme zátarasy před předním okrajem obrany. V dotyku s nepřítelem budeme minová pole zřizovat převážně v noci ručním způsobem, v hloubce 1. obranného postavení a bez přímého dotyku s nepřítelem i před předním okrajem můžeme je zřizovat i ve dne s využitím minových zatarasovačů (UMA nebo MUP).

Úprava cest v 1. pásmu obrany zahrnuje úpravu a údržbu plukovních a divizních cest při využití komunikační sítě. Nové cesty zřizujeme jen ve výjimečném případě např. pro vjezd a výjezd oddílů vojenských raket nebo pro některá týlová zařízení. Všechny cesty vytyčujeme pro den i pro noc.

Pořadí úpravy cest určuje velitel divize. Obvykle upravujeme po jedné cestě na každý prapor a pluk 1. sledu, jednu divizní cestu a cesty pro 2. sled na čáry rozvinutí nebo palebné čáry. V dalším pořadí rokádní cesty a záložní plukovní a divizní cesty.

Celková délka cest v pásmu obrany divize může v podmínkách středoevropského válčiště dosáhnout cca 200—300 km, z toho v 1. pořadí upravujeme asi 100 km.

Ženíjní vybudování armádního pásma obrany zahrnuje vybudování vlastního armádního pásma nebo pásem, příčných postavení a výchozích čar pro armádní protiúder, prostorů rozmístění vojsk v hloubce obrany a opatření operačního maskování.

Důraz klademe na vybudování pásma nebo prostorů obrany pro 2. sledové divize. Armádní pásmo obrany je vzdáleno od předního okraje obrany cca 60—80 km a jeho celková hloubka činí také asi 60—80 km. Obsahuje-li jen jedno pásmo obrany, je toto umístěno na jeho začátku a má hloubku do 20 km; obsahuje-li 2 pásma obrany, je přední okraj 2. pásma obrany vzdálen od předního okraje armádního pásma obrany do 40 km a jeho hloubka je rovněž do 20 km.

Celkovou rekognoskaci organizuje zvláštní skupina důstojníků štábu pod vedením zástupce velitele armády. V této by měli být zařazeni i zástupci náčelníků druhů vojsk a zástupci velitelů divizí a útvarů, které budou nasazeny při budování armádního pásma obrany.

Budování probíhá podle stejných zásad jako 1. pásmo obrany. Pokud jsou podle rozhodnutí velitele armády budovány záložní prostory obrany, požadujeme zpravidla vybudování jen prací 1. pořadí. Pro vybudování takového prostoru je vyčleňována asi $\frac{1}{3}$ sil. Např. záložní prostor pro divizi v rozsahu prací 1. pořadí připraví pluk, zesílený ženijní technikou za 24 hodin.

Příčná postavení budujeme v rozsahu obranného postavení jako v 1. pásmu obrany, některé práce však přesunujeme z 1. pořadí do 2. pořadí.

Vybudování čar pro armádní protiúder obsahuje zřízení okopů pro palebné prostředky předsunutých jednotek, přípravu palebných postavení dělostřelectva v prostoru bojového rozmístění a vybudování potřebných pozorovatelů pro velitele k řízení protiúderu. Tyto práce zabezpečují síly, které jsou určeny k protiúderu. Rovněž na čarách pro rozvinutí PTZ jsou připravovány okopy pro děla, bojová vozidla a velitelskopozorovací stanoviště.

Prostor bojového rozmístění si armádní raketová brigáda připravuje organickými silami a prostředky. Kromě hlavního prostoru si připravujeme záložní a klamný prostor bojového rozmístění. Budují je organické ženijní jednotky nebo i zvlášť vyčleněné jednotky s potřebnou ženijní technikou, zejména pro budování klamného prostoru.

Zatarasování a ničení v hloubce obrany má pro úspěch obranné operace velký význam a jeho zplánování a vlastní přípravě musíme věnovat náležitou pozornost.

Pro přípravu zátarasů probíhá rekognoskace pro ničení důležitých objektů a komunikačních směrů, pro zřízení zón zátarasů, dále čar rozvinutí nebo směrů zatarasování POZ armády a ostatních výbušných zátarasů.

Zatarasy připravujeme převážně na 2. stupeň pohotovosti.

Podle vyhodnocení předpokládaného zámyslu nepřítele na nejnebezpečnějších místech nebo směrech připravujeme uzly nebo zóny zátarasů.

Uzel zátarasů představuje komplet různých typů ženijních zátarasů, které se opírají o významný terénní objekt (křižovatku komunikačních směrů, významnou terénní překážku apod.) v nejvýhodnějším místě zadržení nepřítele při maximálním využití přirozených překážek.

Novým prvkem v obraně je zóna zátarasů, která nejčastěji probíhá před armádním pásmem obrany. Zóna má překrýt hlavní směr úderu nepřítele minimálně v rozsahu šířky útoku 2—3 divizí, to je asi šířka 35—40 km. Průměrná hloubka zóny dosahuje zpravidla 10—15 km i více a vychází ze zhodnocení charakteru terénu, komunikační sítě a přijatého zámyslu vedení obrany v prostoru zóny.

Možný příklad zóny zátarasů viz obr. 2. V pásmu armády zpravidla zřizujeme 1 až 2 zóny zátarasů podle počtu vyhodnocených směrů útoku nepřítele a ženijních sil a prostředků, které máme pro zatarasení k dispozici.

Výbušné zatarasy k ochraně velitelských stanovišť, důležitých skladů a k postavení raketových vojsk připravují zpravidla organické jednotky. Často budou používat i protipěchotní minová pole, nebo řízená protitanková minová pole se signálními minami.

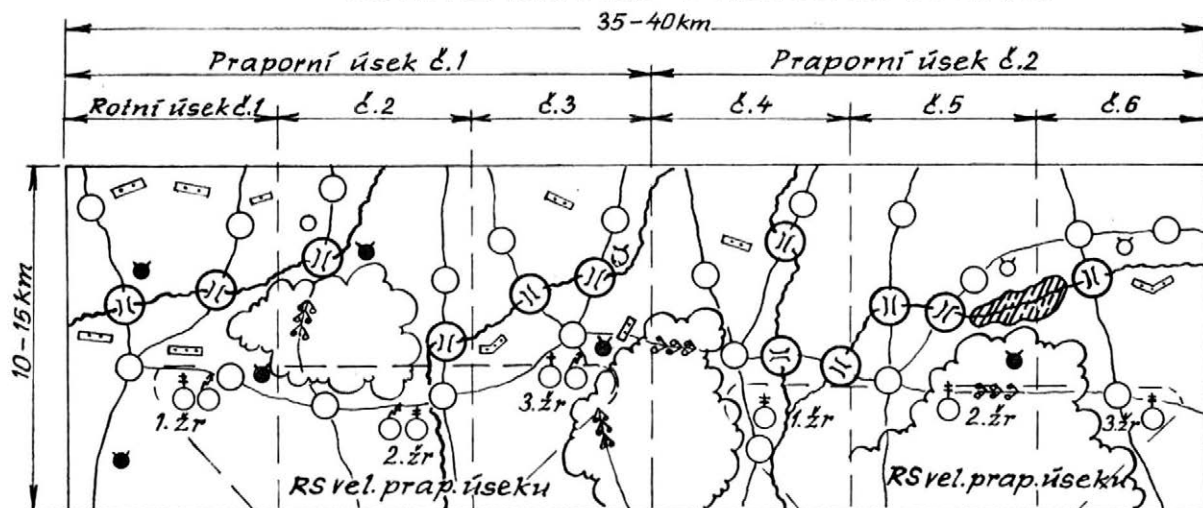
Vážnou otázkou je materiální zabezpečení všech úkolů zatarasování v hloubce obrany, zejména dostatečného počtu ženijní munice. Proto se na nejvýhodnějších místech v hloubce obrany pro plánované uzly zátarasů a pro připravované zóny zátarasů vytváří polní sklady ženijní munice tak, aby její rozvoz byl co nejjednodušší a tím se přispělo i k rychlému uvedení do zphotovnění plánovaných zátarasů v hloubce.

V rámci úpravy a údržby cest v hloubce obrany armády připravujeme 2—3 armádní postupné cesty od frontové rokády, 2—3 armádní rokády (zejména na čáře rozmístění divizí 2. sledu a hlavního prostoru bojového rozmístění) a cesty pro manévr a vyvedení divizí 2. sledu na čáry rozvinutí armádního protiúderu nebo do záložních prostorů obrany.

Ženijní vojsko odpovídá a tedy upravuje a udržuje pouze cesty pro manévr. Ostatní druhy cest upravuje a udržuje silniční vojsko.

V podmínkách střeoevropského válčiště může celková délka všech cest upravovaných v hloubce armádního pásma obrany činit 750—1100 km. Na ženijní vojsko z této normy připadá délka upravovaných nebo udržovaných cest cca 300 km.

ZÓNA ZÁTARASŮ V HLOUBCE OBRANY

POTŘEBA ZATAR. MATERIÁLU

16000 - 18000 ks PT min

20 - 30 tun TNT

KALKULAČNÍ NORMA

zónu připraví dva žpr

cca za 20-22 hod

RS vel. zóny zátarasů

LEGENDA

○ uzel zátarasů

● časovaná mina

○ fugas

▬▬▬ PT minové pole

→→→ strom. zásek

⊖ most připr. k ničení

▨ zatopený prostor

Obr. 2

Rad. směr k VSA

Ženíjní vybudování prostorů rozmístění velitelských stanovišť zahrnuje zřízení pracovních a odpočinkových úkrytů a okopů pro rozmístění technických prostředků velení, zřízení cest, vybudování a udržování vodních stanic a ženijní opatření k maskování.

Pro snadné velení a ke snížení možnosti zasažení velitelského stanoviště úderem nepřítelů bude zvláště v obraně účelné rozmístit jeho objekty v samostatných skupinách. Např. na VS armády můžeme objekty organizovat do 4 skupin, na TVŠ do 3 skupin a na ZVS do 2 skupin. Vzdálenost mezi skupinami závisí na členitosti terénu a jeho pokrytosti a může být až 3 km. Vzdálenost jednotlivých objektů ve skupinách má být minimálně 50 m.

Při současné mechanizaci a automatizaci štábních prací do míst velení začleňujeme větší množství technických a spojovacích prostředků, což představuje i rozsáhlý spojovací uzel se značně složitou a členitou sítí kabelů. Je třeba urychleně řešit jejich zapuštění pod úroveň terénu, aby byla jednak zabezpečena minimální ochrana před účinky tlakové vlny a světelného záření a i vlastní jejich zamaskování. Zatím však zkušenosti ze cvičení s vojsky ukazují, že se s touto úpravou nekalkuluje a příslušní funkcionáři se s tím ani nezabývají.

Místa velení po ženijní stránce na stupni armáda buduje rota zabezpečení míst velení.

Ženíjní zabezpečení vedení obranné operace

Hlavní úkoly ženijního zabezpečení vedení obranné operace armády jsou:

- ženijní zabezpečení vedení obranného boje divizí 1. sledu,
- dobudování armádního pásma obrany, příčných postavení a prostorů rozmístění vojsk v hloubce obrany armády,
- zřízení zátarasů a ničení v operační hloubce obrany na zjištěných směrech nepřátelského útoku,
- ženijní zabezpečení bojové činnosti raketových a speciálních útvarů a svazků armády,
- ženijní zabezpečení armádního protiúderu.

Ženíjní zabezpečení vedení obranného boje divize 1. sledu zahrnuje zdokonalení obranných postavení a rozvíjení systému ženijních zátarasů na zjištěných směrech nepřátelského útoku, obnovu cest pro manévr v případě jejich poškození a vlastní ženijní opatření k zabezpečení protiúderu.

Od počátku obranného boje zdokonalují jednotky 1. sledové divize vybudovanou obranu, kromě jednotek, které již přímo bojují s nepřítelem. Mimo dotyk s nepřítelem stále využijeme všechnu ženijní techniku a ženijní náčelník musí podle vývinu situace včas manévrovat s ženijní technikou a tak ji maximálně využít.

Budou-li některé jednotky nuceny vést boj v terénu, který nebyl ženijně upraven, je třeba zabezpečit, aby důsledně využívaly ochranných a maskovacích vlastností terénu a urychleně se zakopávaly. Mohou např. za 10–15 minut vybudovat okopy pro střelbu vleže, za 30 minut pro střelbu vleče a za 60 minut okopy pro střelbu vstoje. Tanky opatřené buldozéroým zařízením BTU mohou za 1 hodinu vyhloubit 2–3 okopy.

Výbušné zátarasy bude zesilovat postupně ženijní vojsko od zabezpečovacího pásma (je-li budováno) nebo od předního okraje obrany.

Podaří-li se nepříteli vklínit do naší obrany, POZ pluků a divize se vysunují na předem plánované nebo dodatečně určené čáry minování a zasáhnou v souladu s vývojem taktické situace. Po odražení nepřátelského útoku ihned obnovíme systém zátarasů, popř. přehradíme průchody, které zřídil nepřítel. Dále zřizujeme nebo zesilujeme zátarasy na směrech, kde předpokládáme nové útoky nepřítel.

Současně s tím opravujeme úseky cest, upravujeme nebo vytýčujeme objíždky poškozených úseků cest. Stále je třeba udržovat i vybudované vodní stanice.

Útvary a jednotky druhů vojsk obnovují poškozená obranná zařízení, maskování, popř. zdokonalují nově zaujatá a bráněná obranná postavení.

V prostorech, které napadl nepřítel jaderným úderem, organizujeme radiační průzkum a je-li to nutné, obnovu přeprav a mostů, zřizujeme průchody v závalech, objíždky poškozených cest a lokalizujeme a hasíme požáry.

Na plnění ženijních opatření k likvidaci následků nepřátelského jaderného napadení se podílejí útvary a jednotky všech druhů vojsk. Ženijní jednotky plní ty úkoly, které vyžadují použití ženijní techniky nebo zvláštní přípravu.

Obrana v hloubce, příčná postavení, čáry pro rozvinutí armádního protíúderu a prostorů rozmístění vojsk v hloubce obrany armády budujeme zároveň s dobudováním pásem obrany divizí 1. sledu.

Nelze vyloučit ani takovou variantu, kdy v průběhu obranného boje bude třeba na zjištěných směrech nepřátelského útoku vybudovat obranné čáry na takových úsecích, kde jsme je neplánovali. Zde je třeba ohodnotit urychleně nepřítel, odhadnout tempo jeho postupu a vydat rozkaz k dobudování obrany na takovém směru, aby vojska měla čas vybudovat práce 1. pořadí. Jinak budou nucena vést obranný boj v podmínkách pro ně nevýhodných.

Zde se uplatní dobrá organizace ženijního zabezpečení obrany, neboť v průběhu vedení obranného boje bude záležet na vhodném manévru s ženijní technikou k jejímu rychlému nasazení k dokončení budovaných obranných postavení na zjištěných směrech nepřátelského útoku.

Zřizování zátarasů a ničení v operační hloubce obrany probíhá podle plánu s upřesněním podle skutečného směru nepřátelského hlavního úderu.

Zřizování minových polí a přehrazování směrů možného postupu nepřítel zabezpečuje zejména POZ. V obraně vyniká i výhodnost organizovat POZ na vrtulnicích upravených pro zřizování minových polí ve vzduchu, neboť se zkracuje podstatně doba pro položení minového pole.

Vrtulníky můžeme použít i pro rychlou přepravu ženistů a ženijní munice k adjustaci objektů, připravených k ničení, nebo i pro manévr roznětových hlídek a jejich soustřeďování.

Důležité objekty ničíme na rozkaz velitelů divizí, v jejichž pásmech obrany jsou. Zvlášť důležité objekty operačního významu ničíme až na rozkaz velitele armády.

Ukazuje se potřeba řešit operační zátarasy jako celek jak pro stanovení způsobu a metod jejich zřizování, tak i postupu při jejich ničení i potřebné pravomoci jednotlivých velitelů při vydávání rozkazů k jejich zničení. Tato potřeba zvláště vyniká zde při řešení ženijního zabezpečení obranné operace.

Připravená zóna zátarasů se aktivuje na rozkaz velitele armády. Např. zřizujeme-li zónu zátarasů 40–45 km od předního okraje 1. pásma obrany,

budou mít vyčleněné ženijní jednotky a útvary na její zřízení při předpokladu průměrného tempa postupu nepřítele do 4,5 km/h celkem 9–10 hodin času. V kalkulacích počítáme s tím, že proběhla rekognoskace míst zřízení zátarasů, jsou zpracovány záznamy o zátarasu na všechny zátarasy v zóně a zatarasovací materiál je v polních skladech blízko zóny, nebo i přímo v zóně — pak je pro její uvedení do zpohotovosti nutno vyčlenit minimálně dva ženijní prapory ženijní brigády.

Pro snadné velení se zóna zátarasů rozděluje na praporeční a ty pak na rotní úseky — viz obr. 2. V rotním úseku pak ženijní četa zpravidla zřizuje a obsazuje jeden uzel zátarasů, po převedení zátarasů daného uzlu na 1. stupeň pohotovosti ponechává roznětové hlídky a četa přechází k druhému uzlu zátarasů v hloubce úseku nebo zřizuje další zátarasy.

Velitelem zóny zátarasů je zpravidla velitel armádní ženijní brigády, který v součinnosti s příslušným vševojskovým velitelem organizuje postup zatarasování tak, aby co nejvíce zadrželo nebo zpomalilo postup nepřítele. K řízení ženijních jednotek a součinnosti s vševojskovými jednotkami se určují signály, stanoví postup činnosti ženijních jednotek ve vztahu k taktické situaci, kde má právo vydat rozkaz k ničení objektů a místa soustředění roznětových hlídek pro zničení objektu a způsob jejich odsunu k plnění dalšího úkolu.

Při silném obsazení zóny vševojskovými jednotkami může být velitelem zóny vševojskový velitel, velitel ženijní brigády je pak jeho zástupcem.

V některých případech můžeme zátarasy v zóně připravit před zahájením obranné operace. Pak budou zátarasy v pohotovosti 2. stupně až do zahájení bojové činnosti v zóně.

Vážnost úkolu zatarasování nejlépe vyplyne z přehledu potřeb ženijní munice, kde podle hrubé kalkulace je pro obrannou operaci vševojskové armády v podmínkách našeho válčiště třeba:

- 85 000 až 110 000 ks protitankových min,
- 50 000 až 65 000 ks protipěchotních min,
- 60 až 80 tun trhavín.

Účelné použití těchto zatarasovacích prostředků umožní dosáhnout hustoty zatarasování na směru hlavního úderu nepřítele u protitankových minových polí 1,5 až 2.

Při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní se spotřeba ženijní munice zvýší až o 30 %, takže na směru hlavního úderu nepřítele lze kalkulovat s průměrnou hustotou zatarasování až 2,5.

Ženijní zabezpečení armádního protiúderu zahrnuje zejména zabezpečení vyvedení na čáry rozvinutí, zřízení zátarasů k překrytí křídel při rozvinování a včasné zesílení svazků, které vedou protiúder, ženijními útvary.

Rozhodující zde bude správně zabezpečit úpravu cest pro vyvedení na čáry rozvinutí, zejména upravit poškozené úseky cest a mostů, zřídít objížďky a záložní přepraviště. Podle výskytu vodních překážek v daném prostoru můžeme pro zřízení záložních přeprav vyčlenit 1 nebo i 2 pontonové prapory, které je ale třeba soustředit mimo daný směr protiúderu ve vzdálenosti 5–10 km od řeky, aby nedošlo k prozrazení našeho zámyslu.

Vyvedení 2. sledu do protiúderu zabezpečují organické odřady zabezpečení pohybu.

Nejsložitější podmínky pro zabezpečení pohybu a rozvinutí 2. sledu k protiúderu vznikají při náhlé změně situace na frontě, kdy bude třeba vést protiúder na nepředpokládaném a tedy ženijně neupraveném směru. Pak lze pouze rychlým rozhodnutím a manévrem ženijními silami vyčlenit pro úpravu každé cesty jednu ženijní rotu, která je schopna za 1 hodinu upravit až 10 km cest. V podmínkách střeoevropského válčiště můžeme počítat vzhledem k jeho členitosti a pokrytosti, že bude-li délka každé cesty asi 25—30 km, bude k její úpravě potřeba až 3 hodiny.

K překrytí boků protiúderu se zasazují pohyblivé odřady zatarasovací jak organické, tak armádní.

Závěr

Ukázal jsem na hlavní zásady ženijního zabezpečení obranné operace.

Článek jsem zpracoval na základě sovětských pramenů, které jsem se snažil aplikovat na podmínky naší armády.

Bude správné se u našich útvarů a svazků naučit využívat předností a výhod obrany v celém komplexu, dovedně využívat výhodné terénní podmínky, efektivně umět ženijně upravit terén a využívat jeho ochranné vlastnosti, účinně nasazovat síly a prostředky, a to vše s jediným cílem — ke zničení silnějšího nepřítele, k získání času a k vytvoření podmínek pro přechod do rozhodného útoku.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ VOJSK

Ve svém článku v čísle 6 Vojenské mysli, roč. 1973, nastínil plk. ing. Jaček složitou problematiku vztahů řídicích orgánů polních vojsk a teritoria.

Z několika příčin, jež vyvolávají potřebu řešit uspořádání vzájemných vztahů těchto orgánů, **považuji pro týl za nej-složitější působení ve společném prostoru.**

Chci proto na článek plk. ing. Jačka navázat a **rozebrat některé otázky týlového zabezpečení za situace, kdy část frontového týlového pásma zasahuje na území vlastního státu** a kdy v tomto prostoru dochází k prolínání činnosti orgánů polních i teritoriálních vojsk, strany, státní moci a správy, národního hospodářství a dalších institucí.

Potřebu zkoumat tuto problematiku vyvolává zejména skutečnost, že za branné pohotovosti státu se z jednotného systému řízení ČSLA vyčleňuje systém velení polním vojskům. Oba systémy působí v tomto prostoru vedle sebe. V oblasti řízení týlového zabezpečení polních vojsk navíc vystupuje do popředí zvláštnost, že zatímco operační řízení polních vojsk je úkolem Spojeného velení, zůstává týlové zabezpečení z objektivních důvodů (závislost na zdrojích teritoria) povinností orgánů teritoria.

To je hlavní věcný důvod, proč otázky uspořádání vzájemných vztahů polních a teritoriálních orgánů jsou předmětem zájmu především týlových funkcionářů. Analýza úkolů, které se budou řešit v části frontového týlového pásma, zasahující na

území státu, ukazuje, že kromě úkolů mobilizačního charakteru, doplňování vojsk apod. půjde zejména o úkoly vojenské dopravy, zdravotnické péče a zásobování materiálem a technikou, tedy o úkoly týlové. V těchto funkčních oblastech bude vyvíjet svou činnost i většina civilních orgánů, které mají ve své působnosti povinnosti vůči vojskům ČSLA.

Pro týlové zabezpečení polních vojsk, zejména na operačním stupni, je charakteristické využívání zdrojů, sil a prostředků, které jsou na teritoriu státu, a to jak do doby rozvinutí týlu polních vojsk, tak i v období po něm. Rozsah a způsob využívání těchto zdrojů je buď **předem plánován** (tj. zpravidla již v míru), nebo **není plánován** a k využívání dochází v důsledku vývoje situace na frontě i na teritoriu. Je samozřejmé, že řešení neplánovaného využití sil a prostředků teritoria bude daleko složitější jak z hlediska vlastního obsahu úkolů, tak z hlediska vztahů.

Složitost řízení týlového zabezpečení ve společném prostoru nemůžeme podceňovat ani poukazem na to, že jde o problém pouze dočasný, který v plném rozsahu trvá jen do doby posunutí zadní hranice frontového týlového pásma mimo území ČSSR. Tuto dobu nemůžeme ostatně předem stanovit. Bude záviset na průběhu operace, ale i na postupu obnovy železničních tratí, na kterém je závislá možnost přemístit předem posunutou frontovou základnu a tedy i posunout zadní hranici frontového týlového pásma.

Na druhé straně však právě pro dočasnost této situace není účelné řešit složitost problémů řízení týlu v daném prostoru dočasným zrušením (nebo uvede-

ním do klidu) struktury, pravomoci a podřízenosti teritoriálních orgánů a jejich nahrazením pouze řídicím systémem polních vojsk.

Východiska a možnosti řešení

Formy vztahů ve frontovém týlovém pásmu byly dosud řešeny v podstatě jen generálním uznáním a stanovením priority úkolů polních vojsk a tedy i pravomoci velitele frontu v celém týlovém pásmu včetně té jeho části, která je na vlastním státním území. Určení priority zájmů a potřeb polních vojsk se může opírat — kromě její věcné nepochybnosti (polní vojska realizují v rozhodujícím rozsahu vlastní poslání ČSLA) — zejména o obecně platný princip nedílné velitelské pravomoci. Předpisy Oper-1-1 (Organizace a vedení operací) v čl. 419 a Oper 1-3 (Operační týl) v čl. 46 a 85 sice hovoří o účelu stanovení frontového týlového pásma, resp. o odpovědnosti náčelníka týlu — zástupce velitele frontu v tomto pásmu. Vymezují však výslovně a jednoznačně odpovědnost za dané konkrétní situace, kdy pravomoc velitele frontu resp. jeho zástupce pro týl přesahuje do **prostoru** působnosti teritoriálních orgánů a tím tedy svým způsobem i do **věcné náplně** působnosti. Prostorové určení odpovědnosti za plnění úkolů ve frontovém týlovém pásmu, vymezené hranicemi tohoto pásma, je však třeba nepochybně vztahovat i na situaci, kdy toto pásmo leží zčásti na teritoriu státu.

V obecné poloze, přesto však zcela jednoznačně, zdůrazňuje nezbytnou preferenci operačních zájmů a potřeb polních vojsk i návrh zásad branného systému státu.

Nehledě na priority úkolů a na jakoukoli zvolenou formu vztahů mezi teritoriálními a polními orgány, je nezbytné, aby plnění všech závažných úkolů ve frontovém týlovém pásmu vycházelo z předchozí přípravy všech nutných opatření k předpokládaným úkolům a situacím a z účinně organizované součinnosti při realizaci úkolů. Jejím základem musí být vymezení základních práv a povinností ve válečné působnosti a zpracované dokumentaci. To umožní řešit hlavní úkoly předem známé a jasně bez potřeby četných regulačních zásahů v průběhu operace, omezí potřebu součinnosti jednotlivců, ušetří čas a práci štábů atd.

Situace si ovšem vynutí řešit i úkoly, které ve válečné působnosti ani v dokumentaci z hlediska vztahů zakotveny nejsou, nebo je nemůžeme předvídat.

To bude vyžadovat vzájemně uspořáda-

né vztahy, které vycházejí ze zásady, že týl teritoria (hlavní týl MNO a v prvním období i týl vojenského okruhu) odpovídá za zabezpečení materiálem a technikou polních vojsk, že musí tedy znát dokonale týlovou situaci těchto vojsk. Na druhé straně týl frontu musí trvale informovat týlové orgány MNO o své situaci a bez prodlení vyžadovat (navrhovat) řešení nenadále vzniklých potřeb.

Kromě těchto východisek působí v oblasti vztahů i **prostorový faktor**, daný vymezením frontového týlového pásma, zejména pak jeho zadní hranicí.

Současná praxe lineárního stanovení zadní hranice přináší pro týlové orgány obou sledů řadu obtíží, protože její pomyslná čára rozděluje území některých krajů a okresů. Domníváme se, že nic nebrání tomu, abychom určili zcela konkrétní čáru danou hranicemi krajů, a tím zpřesnili prostorovou delimitaci působnosti.

Je však možné i jiné řešení, které vychází z úvahy, že v části frontového týlového pásma působí řada teritoriálních orgánů vojenských i civilních, vůči nimž orgány polních vojsk nepotřebují uplatňovat požadavky a tedy zde není ani potřeba detailně regulovat vztahy k nim. Proto můžeme určovat v první operaci zadní hranici až po rozvinutí předem stanovených frontových základů a to na jejich úrovni (resp. na úrovni frontových rozdělovacích stanic). Tím by se ovšem zmenšila hloubka frontového týlového pásma a za jeho hranicí by zůstala část sestavy letecké armády, popřípadě i některé zálohy. Pro tyto prvky bychom museli určovat vyhrazené prostory, popřípadě i komunikace pro přesuny apod. Tato varianta má tedy z hlediska velení frontu své nevýhody.

V každém případě bude zadní hranice frontového týlového pásma určitým vymezením prvkem v působnosti a činnosti polních a teritoriálních orgánů a vojsk, nikdy však nesmí být překladou ve vztazích mezi nimi.

Z existence dvou systémů řízení v jednom společném prostoru mohou vzniknout i úvahy o „zjednodušení“ této situace. Z jednoznačné priority úkolů polních vojsk se nabízí již dříve naznačená možnost **podříditi** teritoriální štáby, útvary a zařízení **v tomto prostoru** veliteli frontu. Tím by však velitel frontu převzal

odpovědnost za řešení řady úkolů výlučně teritoriálního charakteru, bez vztahu k zabezpečení polních vojsk, což je vzhledem k vlastnímu poslání frontu neúnosné a z různých důvodů v praxi i těžko řešitelné.

Jako logické východisko z těchto úvah je tedy nezbytné ponechat oba systémy vedle sebe. Přitom je třeba zvýraznit prioritu systému polních vojsk a určitou služebnost teritoriálních řídicích i výkonných orgánů vůči polním vojskům při realizaci určitých předem stanovených úkolů nebo i úkolů v důsledku vývoje situace nově vzniklých, k jejichž realizaci mají teritoriální orgány potřebné možnosti.

Charakteristika hlavních úkolů plnění v daném prostoru za branné pohotovosti

Úkoly, které plní orgány týlu v daném prostoru, můžeme rozdělit do tří oblastí:

1. úkoly týlu polních vojsk,
2. úkoly teritoriálních štábů a vojsk, které plní ve prospěch týlového zabezpečení polních vojsk,
3. úkoly týlového zabezpečení teritoriálních vojsk.

Obsahem úkolů první oblasti bude především vyvedení týlů, včetně vyvezení pohyblivých a dalších předepsaných zásob z posádek a skladů, převzetí týlových svazků, útvarů a zařízení, zásob vyvezených ze stálých skladů automobilními útvary a svazky, vytváření polního dopravně zásobovacího systému, léčebně odsunového systému, systému raketového technického, letištně technického, výzbrojního, tankového a automobilního technického a silničního zabezpečení.

V druhé oblasti půjde zejména o rozvínutí týlových svazků, útvarů a zařízení a jejich předání polním vojskům, o aktivaci vojenských a civilních zařízení zdravotnické správy ve prospěch polních vojsk a organizaci odsunu raněných a nemocných do zázemí, o řízení vývozu zásob ze stálých skladů určených pro polní vojska, o organizaci úkolů vojenské dopravy podle dopravního plánu a požadavků polních vojsk, o zřizování dočasných překládkových prostorů, o poskytování různých služeb polním vojskům aj.

V poslední oblasti budou řešeny úkoly válečného rozvínutí týlu teritoriálních vojsk, jejich týlové zabezpečení, týlové zabezpečení některých nevojenských složek v určeném rozsahu, organizace zabezpečení odběru zásob z mírových posádek, výpomoc civilnímu obyvatelstvu při hromadných ztrátách po úderech ZHN nepřítelů apod.

Plnění úkolů hlavních oblastí týlového zabezpečení můžeme charakterizovat takto:

V dopravě se projevuje výrazná centralizace řízení, vyjádřená zejména dopravním plánem. Kromě realizace tohoto plánu půjde o řízení provozu na komunikacích, o technickou ochranu komunikací a jejich obnovu. Teritoriální síly a prostředky vojenské dopravy i ministerstva dopravy budou působit v daném prostoru podle svého teritoriálního předurčení, popřípadě s určitou prostorovou delimitací. Síly a prostředky polních vojsk budou plnit úkoly především v prostoru od představených frontových základů k frontě.

I když rozhodujícím odborným orgánem v daném prostoru bude správa vojenské dopravy frontu, bude muset řadu opatření, zejména v železniční dopravě, řešit se správou vojenské dopravy MNO a jejím prostřednictvím podle potřeby i s orgány resortu dopravy. Budou to zejména otázky obnovy komunikací a mostů po jaderných úderech nepřítelů, které musí plně vycházet z operačního řešení situace v zájmu frontu.

Teritoriální jednotky pro obnovu silnic budeme zasazovat přednostně na obnovu určených automobilních silnic.

Provoz budeme sledovat dispečerským způsobem silami a prostředky MNO, vojenských okruhů a krajských správ vojenské dopravy ve vzájemné součinnosti.

Význam těsné součinnosti všech orgánů vojenské dopravy stoupne zejména při plnění neplánovaných úkolů nebo úkolů vynucených vývojem situace, např.:

— narušení dopravního plánu neplánovanými přesuny záloh, nebo přeskupením vojsk, samovolnou evakuací obyvatelstva, nutnou neplánovanou redistribucí některých týlových zařízení apod.,

— nutností zříditi dočasný překládkový prostor [orgány vojenského okruhu ve prospěch frontu] na jiném než předpokládaném místě,

— potřebou zabezpečit přemostění velkých vodních toků na neplánovaných přechodech,

— nutnými odklony zásobovacích a jiných transportů [automobilních i železničních] při zničení komunikací a nemožnosti obnovy atd.

Ve zdravotnické službě bude charakteristickým rysem využívání zdravotnických zařízení civilní správy, vyčleněných pro ČSLA zejména v příhraničním pásmu k posílení polního léčebně odsunového systému, který se postupně rozvíjí.

V prvních dnech války budou ranění a nemocní odsunováni téměř výhradně do dočasných lékařských ošetrovacích stře-

disek (DLOS) a odsunových nemocnic ministerstva zdravotnictví (ON MZD) nebo do vojenských a pomocných vojenských nemocnic na teritoriu státu.

Obložení takto vyčleněné lůžkové kapacity teritoriálních zařízení bude řídit zdravotnická správa frontu v součinnosti s orgány vojenského okruhu. Realizace plynulého odsunu z frontového týlového pásma do zázemí bude vyžadovat trvalou součinnost mezi orgány MNO, vojenských okruhů a frontu k upřesňování doby a způsobu přípravy raněných a nemocných k odsunu, místa a doby přistavení zdravotnických vlaků, vyčlenění dopravních prostředků k přepravě raněných a nemocných z nemocničních základů a železničních stanic nebo letišť apod.

Z úkolů, které nemůžeme podrobně předem připravit, je třeba v této oblasti počítat např.:

- s odstraňováním následků napadení zbraněmi hromadného ničení po zdravotnické stránce v případech mimořádně vysokých ztrát nebo v nepředpokládaných prostorech,

- s řešením velkého objemu zdravotnických odsunů z frontového týlu, které nestačí zabezpečit předurčené prostředky,

- s potřebou uvolnění další lůžkové kapacity nebo „s přeložením“ vyčleněných léčebných zařízení pro polní vojska na teritoriu aj.

U některých z těchto nepředvídaných nebo co do rozsahu a času či prostoru nepředplávaných úkolů můžeme připravit ale-

spoň rámcovou metodiku jejich plnění s důrazem na konkrétní obsah součinnosti.

Rovněž v oblasti **materiálního zabezpečení** je vztah polních a teritoriálních orgánů týlu dán především závislostí na zdrojích teritoria. Při postupném vytváření polního zásobovacího systému půjde hlavně o vývoz materiálu po železnici i automobilními svazky a útvary ze stálých skladů do určených prostorů, dále o odběr zásob ze stálých posádek, výstavbu polního dálkového potrubí pro dopravu pohonných hmot, postupné rozvíjení a naplňování frontových a armádních základen.

Intenzivní součinnost budou vyžadovat některé mimořádné úkoly z této oblasti, např.:

- řízení odběru zásob z mírových posádek, letišť a dalších zdrojů na teritoriu za situace, kdy dojde ke značnému rozsahu zničení nebo zamoření materiálu,

- určování náhradních zdrojů zásob v případě předurčených zdrojů,

- napojení na výdajné šachty stálých produktovodů na vlastním státním území prostředků potrubních útvarů frontu,

- zásobování vodou při narušení (zamoření) vodních zdrojů určených pro polní vojska nebo zničení úpraven vody polních vojsk rozmístěných na vlastním území.

Již těchto několik úkolů nebo činností ukazuje složitost jejich realizace a význam trvalé součinnosti a vzájemné informovanosti.

Celkový závěr

Rozebíraná problematika je aktuální zejména pro naše podmínky. Je jistě složitá a vyžaduje ujasnit a upřesnit působnost při plnění úkolů, metodiku jejich realizace i formy vzájemných vztahů všech zúčastněných orgánů co nejkonkrétněji již předem.

Nejúčelnější bude:

- vycházet z priority úkolů polních vojsk a této skutečnosti podřídit i dočasná konkrétní opatření ve vztazích a kompetencích systémů řízení a týlového zabezpečení vojsk,

- maximum „služebnosti“ teritoriálních orgánů vůči polním vojskům zakotvit předem do příslušné dokumentace nebo opřít o trvale platnou působnost,

- úzkou součinnost mezi polními a teritoriálními orgány považovat za hlavní formu vzájemných vztahů a prostředek k realizaci úkolů,

- kromě předem vyčleněných sil a prostředků podřizovat orgány, síly a prostředky teritoria polním vojskům jen zcela výjimečně, tj. zpravidla formou dočasného operativního podřízení nebo předání dispozičního práva nad těmito prostředky na omezenou dobu nebo na splnění určitého úkolu (např. dočasný překládkový prostor). V žádném případě nebude podřízenost teritoriálních orgánů, sil a prostředků polním vojskům trvalým jevem po celou dobu působení polních vojsk na státním území,

- v zásadě tedy vyředit realizaci předem plánovaných (známých) úkolů na odpovídající úrovni orgánů týlu.

Naléhavé požadavky, kdy hrozí nebezpečí z prodlení, musí ve vzájemné součinnosti splnit podle možnosti teritoriální orgány a nadřízené orgány informovat dodatečně.

Bude žádoucí, aby vzájemné vztahy si upřesnily na odpovídající úrovni jednotlivé orgány (velitelství) polních a teritoriálních vojsk. Půjde též o konkrétní ujasnění na všech úrovních vojenských i civilních orgánů.

K některým problémům použití druhů vojsk

Dělostřelectvo

Boj o získání palebné převahy při vedení bojové činnosti není novým problémem. Ve velkém rozsahu byl řešen v letech Velké vlastenecké války.

V soudobých operacích můžeme dosáhnout palebné převahy hromadným použitím raketových vojsk a dělostřelectva, letectva a tanků k včasnému a účinnému zničení nepřátelských prostředků jaderného napadení, dělostřelectva, palebných prostředků, živé síly, míst velení, prostředků PVO a letectva na letištích a ve vzduchu. Do komplexu opatření, která zabezpečují palebnou převahu, zahrnujeme i využívání ochranných vlastností terénu, ženijní vybudování postavení vlastních palebných prostředků a jejich maskování, včasné manévry a dezinformaci nepřítel.

Úspěch boje o palebnou převahu nad nepřítelem je nerozlučně spjat s dovedným využíváním takových zásad vojenského umění, jako je získání a udržení operační a taktické iniciativy, spojení palby a pohybu, soustředění sil a prostředků na hlavních směrech, narůstání síly úderu a palebná součinnost vojsk. Při tom důležitou úlohu mají množství a kvalita prostředků ničení, které mají bojující strany k dispozici, a jejich vzájemný poměr. Tyto zásady, jak ukázaly zkušenosti Velké vlastenecké války, našly své největší uplatnění v útočných operacích. Proto i v soudobých podmínkách sovětské vojenské umění vychází z rozhodující úlo-

hy aktivní činnosti vojsk k dosažení palebné převahy nad nepřítelem.

Vysoká pohyblivost, úderná síla a takzvaná samostatnost svazků (útvárů) armád většiny vyvinutých zemí vtiskují soudobým útočným operacím ostře vyjádřený palebný a manévrový charakter; bojová činnost vojsk k dosažení cíle se vyznačuje rozhodností. Manévry silami a palebnými prostředky uskutečňujeme s cílem vytvořit nejvýhodnější uskupení vojsk na rozhodujících směrech, které zabezpečí dosažení palebné převahy nad nepřítelem v nejdůležitějších momentech (etapách) operace a způsobí mu rozhodnou porážku. K dosažení palebné převahy v operaci je nutné především vytvořit uskupení raketových útvarů, dělostřelectva, letectva a jiných palebných prostředků, stanovit způsob jejich bojového použití, rozdělit mezi ně cíle a objekty v závislosti na jejich bojových možnostech a předurčení, stanovit posloupnost ničení nejdůležitějších cílů a objektů nepřítel.

Různorodost způsobů splnění palebných úkolů, složitost rozdělení palebných prostředků k ničení objektů (cílů) nepřítel a k palebné součinnosti v útoku vyžadují takovou organizaci bojového použití těchto prostředků, která vytvoří podmínky k účinnému ničení obrany nepřítel s cílem snížit ztráty a splnit bojové úkoly. Nejúčinnějším způsobem jejich bojového použití v soudobém boji a operaci je činnost, založená na zásadách dělostře-

leckého útoku Velké vlastenecké války. V podmínkách obrany tomu odpovídá protipřiprava.

V letech Velké vlastenecké války z celkového objemu úkolů ničení protistojícího uskupení nepřítelů část připadala dělostřelectvu. Zkušenosti poválečných cvičení armád NATO ukazují, že i v soudobých podmínkách takový poměr zůstává tam, kde nebudou používány jaderné zbraně. Dělostřelectvo v tom případě bude ničit taktické prostředky jaderného napadení, dělostřelecké a minometné baterie, velitelská stanoviště, odpalovací zařízení PTRS, tanky a samohybné dělostřelectvo, bořit obranná zařízení a jiné cíle.

Vysoká účinnost dělostřelectva jako prostředku ničení tanků, živé síly a palebných prostředků, jeho odolnost a schopnost působit nezávisle na počasí, ročním a denním období a podmínkách situace — to vše je důvod, proč boj s ním je důležitým prvkem k dosažení palebné přípravy nad nepřítelem.

Ve druhé světové válce se uskutečňoval boj s dělostřelectvem nepřítele formou tzv. protibaterijního boje. Základním úkolem tohoto boje bylo znemožnit zahájení a vedení palby nepřátelských baterií. Dvoustrannost tohoto boje mu přidávala charakter palebného boje mezi dělostřelectvem protistojících stran o vybojování palebné převahy.

Hodnotíme-li význam protibaterijního boje, vycházíme z toho, že nikdy nebyl samoúčelný. Výsledkem toho boje bylo snížení ztrát vlastních vojsk od palby nepřítele a zvýšení možnosti podporovat vojska palbou v operaci. Jen za podmínky spolehlivého umlčení dělostřeleckých a minometných baterií nepřítele, vlastní dělostřelectvo mohlo bez překážek ničit palbou jiné důležité objekty, cíle v jeho sestavě. Proto také dělostřelecká příprava a podpora zteče, protipřiprava nebo jiné formy aktivní činnosti začínaly zpravidla palebným přepadem dělostřeleckých a minometných baterií. Počáteční fáze střetných bojů i sražení byla charakterizována především palebným bojem na dálekých přístupech k získání palebné iniciativy.

Pro mnohé útočné operace Sovětské armády v druhé světové válce bylo charakteristické to, že podmínky k dosažení palebné převahy nad nepřítelem se vytvářely před začátkem útoku způsobem soustřeďování velkého množství dělostřelectva na úsecích průlomu. Tento způsob zabezpečoval udržení palebné převahy i v průběhu operace.

Zvláštností organizace protibaterijního boje v útočných operacích bylo to, že průzkumné údaje o dělostřelectvu nepří-

tele byly neustále shromažďovány k současnému zničení celého jeho uskupení při zahájení dělostřelecké přípravy útoku. Toto zabezpečovalo utajení příprav k útoku a překvapivé umlčení baterií. V průběhu útoku se omezoval úkol protibaterijního boje jen na udržení palebné převahy, která byla vybojována při zahájení útoku.

V obraně byla převaha v dělostřelectvu zpravidla na straně útočníka. Hlavním úkolem obránce v těchto podmínkách bylo maximálně oslabit nepřátelské dělostřelectvo vytvářením důležitých převahy k plnění nejdůležitějších úkolů obrany na jednotlivých, nejvíce ohrožených směrech. Toho se dosahovalo rozhodným manévrem palbou a částečným přeskupením sil a palebných prostředků k vedení protipřipravy, protiztečí a protidůru.

Studiem a zevšeobecňováním bohatých zkušeností, které sovětské dělostřelectvo získalo ve Velké vlastenecké válce, tvoří důležitý základ pro další rozvíjení způsobů protibaterijního boje v soudobých podmínkách. Musíme však vzít v úvahu ty podstatné změny, ke kterým došlo ve výzbroji dělostřeleckých útvarů a jednotek armád vyvinutých zemí. Vzniklo samohybné dělostřelectvo s vyšší mobilitou a pancéřovou ochranou. V americké armádě je ve výzbroji dělostřelecká jaderná munice a konvenční munice. Změnily se cíle a objekty, které ničí dělostřelectvo na bojišti; jsou více chráněné, mobilnější a tím i méně zranitelné. Podle názoru zahraničních specialistů je nyní složitější boj se samohybným dělostřelectvem, protože krátká doba pobytu samohybných baterií v postaveních ztěžuje jejich zjištění a pancéřování chrání obsluhu proti střepinám. Na základě toho bylo nutné zviditelnovat způsob ničení a normy spotřeby munice. Velmi složitý je úkol zjistit a zničit zbraně, které se připravují používat jadernou municí.

Proto je třeba počítat s tím, že boj s nepřátelským dělostřelectvem a dosažení palebné převahy nad ním v soudobých operacích je mnohem složitější a ničení dělostřelectva musíme považovat za jeden z nejsložitějších úkolů boje za získání všeobecné palebné převahy. Dosáhnout toho však není tak jednoduché, protože např. v pásmu bojové činnosti americké armády divize může působit až 250 děl a minometů; jejich většina je samohybná a některé z nich mohou použít i jadernou municí.

Dosažení palebné převahy nad dělostřelectvem nepřítele v soudobých operacích vyžaduje nejen umění organizovat a vést boj s ním, ale vyřešit rovněž řadu

složitých vědeckých a vojenskotechnických úkolů již v míru. Podle názoru zahraničních vojenských teoretiků může být dosaženo úspěchu v tomto boji za předpokladu vyřešení tří základních úkolů.

Prvním z nich je zvýšení účinnosti dělostřeleckého průzkumu, jeho vybavení novými prostředky schopnými rychle zjišťovat dělostřelecká uskupení nepřítelů a přesně určovat souřadnice palebných postavení dělostřeleckých a minometných baterií. Proto není náhodné, že věda ve vyspělých státech je usměrněna na zdokonalování dosavadních a na vývoj nových prostředků průzkumu, vysoce spolehlivých a velmi přesných ke zjištění prostředků jaderného napadení, samohybných dělostřeleckých a jiných cílů, rozmístěných v hloubce obrany nepřítelů.

Druhým úkolem je mít k dispozici k boji s dělostřelctvem nepřítelů vysoce účinné a rychle působící prostředky ničení, které bojovými možnostmi předčí palebné prostředky nepřítelů. V tomto směru jednou z hlavních tendencí rozvoje dělostřelctva většiny zahraničních armád je jeho převedení na samohybnou trakci s pancéřovou ochranou a dále automatizace jeho velení. Důležitými kvalitativními změnami je rovněž přizpůsobení dělostřelctva jako jednoho z hlavních prostředků použití taktických jaderných zbraní, zvýšení palebné síly zvětšením dálky střelby, zvýšení mohutnosti munice, přesnosti střelby a růstem množství raketových systémů.

Třetím úkolem je rozpracovat účinnější metody a způsoby protibaterijního boje.

Vyřešení těchto základních úkolů vytvoří předpoklady k dosažení a udržení palebné převahy nad dělostřelctvem nepřítelů. Existující možnosti v různých podmínkách boje mohou být ovšem realizovány různými způsoby. Jiná je situace, vedeme-li boj s dělostřelctvem v útoku, kdy jsme do zahájení operace vytvořili převahu sil a prostředků nad nepřitelem, včetně dělostřelctva. Jinak budeme dosahovat palebné převahy nad dělostřelctvem nepřítelů ve střetném sražení (boji) nebo v obraně.

Zkracování času na soustřeďování a přípravu útočících vojsk při průlomu obranných postavení z chodu v soudobých podmínkách podstatně ztěžuje průzkum nepřátelských dělostřeleckých a minometných baterií, ztěžuje organizaci a plánování boje s nimi.

Čas na přípravu dělostřelctva v obraně se rovněž zkrátil. To ztěžuje organizaci a uskutečnění protipřiprav; k úspěšnému boji s dělostřelctvem útočnicka mu-

síme používat širší manévry vlastním dělostřelctvem a jeho palbou.

Ve střetném sražení a boji má rozhodující význam ve vybojování palebné převahy nad dělostřelctvem nepřítelů průzkum a včasné zjištění dělostřelctva nepřítelů, dřívější rozvinutí vlastního dělostřelctva a zahájení jeho přesné palby.

Tato situace vyžaduje ve větší míře používat k boji s nepřátelským dělostřelctvem útvary a jednotky řízených a neřízených raket, letectvo a bojové vrtulníky, průzkumné a diverzní skupiny, dále překvapivé údery tankových a motostřeleckých jednotek na palebná postavení dělostřelctva, odpalovací zařízení raket, usku-tečňované v průběhu průlomu obrany nepřítelů. Pokud se týká boje s dělostřelctvem, které používá jadernou munici, budeme je ničit okamžitě, hned po jeho zjištění. Podle názoru amerických vojenských specialistů je účelné k ničení těchto prostředků používat taktických prostředků jaderného napadení, raketometné systémy, letectvo a bojové vrtulníky, protože použít jen baterií konvenčního dělostřelctva předpokládá velkou spotřebu munice, značnou dobu na ničení; a ještě navíc nezabezpečuje účinný výsledek.

K dosažení vyšší hustoty palby při střelbě ke zničení samohybných a raketometných baterií západní specialisté považují za účelné vzhledem k jejich krátkodobému pobytu v palebných postaveních, vést na ně palbu raketometnými prostředky salvami a navíc vést palbu podle možnosti co největším množstvím hlavníových baterií. V tom případě, kdy se při palbě k umlčení samohybných baterií předpokládá uskutečnit několik palebných přepadů (např. při dělostřelecké přípravě zteče), doporučuje se před každým palebným přepadem vést doplňkový průzkum a tak vyloučit palby na opuštěná postavení.

Hlavními způsoby přípravy prvků pro střelbu k ničení dělostřeleckých baterií jsou ty, které nevyžadují předběžné zastřelení cíle. Spotřeba munice při vedení protibaterijního boje je různá, v závislosti na druhu ničených baterií nepřítelů a na dálce střelby. Ve spojitosti s tím vzniká technický problém dalšího snížení chyb střelby a zvýšení přesnosti vedení dělostřelecké palby a dále nutnost ve větší míře využívat pro boj s dělostřelctvem nepřítelů letectvo.

Organizace a velení protibaterijního boje v minulé válce byly centralizovány. V soudobých podmínkách nejsou rovněž důvody, abychom se zřekli této osvědčené zásady. Při činnosti vojsk v širších pásmech a v podmínkách, kdy příprava k bojové činnosti probíhá v omezeném čase,

těžiště protibateriového boje se ovšem přesunuje na taktický článek, kde je soustředěna většina dělostřelectva. Ve spojitosti s tím vzniká požadavek, posílovat vševoj- skové útvary a svazky dalekonosným dě- lostřelectvem a prostředky dělostřeleckého průzkumu.

Dělostřelectvo, které má k dispozici nadřazený náčelník, bude plnit hlavně úkoly ve prospěch vojsk působících na hlavním směru. Hlavním z těchto úkolů bude vedení boje s taktickými prostředky jaderného napadení a boj s dalekonosným dělostřelectvem nepřítele.

Pohovoříme nyní o způsobech plnění palebných úkolů k ničení baterií nepřítele.

Pod pojmem ničení baterií, tak jako i jiných cílů, rozumíme jejich zničení nebo umlčení a pod způsobem plnění paleb- ných úkolů rozumíme způsob palby ke zničení, tj. počet palebných přepadů, dobu palby, intervaly mezi palebnými přepady, množství použitého dělostřelectva, husto- tu palby atd.

Pro dělostřelectvo jsou takové pojmy jako „zničení“ a „umlčení“ do určité míry relativní. Tyto pojmy mají určitý výklad jen při rozboru konkrétních podmínek plnění úkolů. Počítáme, že nepozorovaná dělostřelecká baterie bude zničena v tom případě, bude-li na ni v určitých podmín- kách palby spotřebována stanovená norma munice, která odpovídá dostatečně vysoké úrovni ukazatele účinnosti palby (mate- maticky předpokládaným ztrátám, které se rovnají 50–60 %). Při tom předpokládá- me, že ztráty materiálu a osob a morální působení budou tak velké, že baterie ne- bude schopna působit v daném boji bez doplnění. Pozorovanou dělostřeleckou ba- terii budeme ničit palbou do viditelného výsledku.

Pod pojmem „umlčení“ rozumíme způ- sobení takových ztrát na materiálu a na morálním faktoru, které baterii vyřadí z boje na určitou (danou) dobu, po které může znovu obnovit bojeschopnost. Dělo- střelecké baterie umlčujeme palbou s nor- mou spotřeby munice, která odpovídá oče- kávanému stupni ničení (matematicky předpoklad ztrát je kolem 30 %).

Norma spotřeby munice při střelbě ke zničení je přibližně třikrát větší, než při střelbě k umlčení.

Ve Velké vlastenecké válce bylo u- skutečňováno ničení dělostřeleckých bate- rií obyčejně palbou k umlčení. Jen ve vý- jimečných případech byly ničeny zvláště důležité baterie nepřítele. Pravidlem bylo, že výsledky střelby prověřoval vzdušný průzkum. Palba ke zničení byla uskuteč- ňována jedním mohutným palebným pře- padem s velkou hustotou palby. Tento způ-

sob plnění úkolů se v obdobích bojové činnosti dělostřelectva nezměnil.

Způsob střelby k umlčení je pružnější než ke zničení a vyžaduje od dělostřele- ckých velitelů více tvůrčích schopností.

V operacích Velké vlastenecké války v průběhu dělostřelecké přípravy a pod- pory útoku při plánování palby k umlče- ní zjišťovaných baterií bylo pravidlem vést několik palebných přepadů spojených s palebným střelením až do doby, kdy čel- ní jednotky útočících vojsk dosáhly paleb- ná postavení dělostřelectva nepřítele. Pa- lebné přepady byly vedeny v různých ča- sových intervalech. Nejmohtnější přepa- dy byly na začátku a na konci dělostře- lecké přípravy útoku.

Nově zjištěné dělostřelecké baterie v průběhu boje byly umlčovány zpravidla jedním palebným přepadem do viditelného výsledku, tj. do ukončení palby. Před za- sazením druhých sledů do boje, při násil- ném přechodu vodních překážek z chodu a v jiných případech bylo plánováno u- mlčení baterií nepřítele dvěma palebnými přepady.

Zjištěné dělostřelecké baterie, ale ne- prozrazené palbou, byly umlčovány něko- lika palebnými přepady a v přestávkách mezi nimi palebným střetnutím s cílem udržet tyto baterie ve stavu „umlčení“ ve stanovené době. Baterie, které vedly pal- bu, byly umlčovány až do doby zastavení jejich palby a potom v případě, že obno- vily znovu palbu.

Jaké změny ve způsobech plnění paleb- ných úkolů k ničení dělostřeleckých ba- terií nepřítele vznikají v soudobé bojové činnosti?

Samohybné pancéřované dělostřelectvo, které může používat jadernou munici, mu- síme ničit ve všech obdobích bojové čin- nosti stejně tak, jako i ostatní prostředky jaderného napadení nepřítele a to střel- bou ke zničení.

Při nedostatku prostředků k plnění to- hoto úkolu v období dělostřelecké pří- pravy útoku, považujeme za účelné umlčo- vat dělostřelecké tažené baterie dosud za- vedeným způsobem a samohybné baterie umlčovat jedním mohutným palebným přepadem za předpokladu prověření je- jich rozmístění před zahájením palby. V případě, že takový průzkum nebude možné uskutečnit, je nutné důkladně zho- dotit podmínky terénu v prostoru rozmís- tění palebných postavení nepřátelských samohybných baterií, možnosti jejich ma- něvru, zkušenosti dřívějších bojů a jiné činitele, které usnadní přijetí takového způsobu umlčení baterií, který bude nej- účinnější. Samohybné dělostřelecké ba- terie nepřítele, zjištěné v průběhu bojové

činnosti, je účelné umlčovat jedním palebným přepadem až do doby požadovaného výsledku nebo do doby, kdy budou přítomny jiné prostředky k jejich zničení. V prvním případě s maximální hustotou palby a ve druhém — s takovou hustotou

palby, aby dělostřelecké baterie nemohly změnit palebná postavení. Zastavení palby umlčované baterie nepřítel a její přemístění do nového prostoru nebo aspoň jen porušení palby hodnotíme jako splnění úkolu umlčení.

Vojška PVOS

K zabezpečení spolehlivé obrany státu vyvíjejí se ozbrojené síly a všechny druhy zbraní s přihlédnutím k jejich úloze v budoucí válce. Úkolem vojsk PVOS v těsné součinnosti s jinými druhy ozbrojených sil je chránit území státu, města, důležitá hospodářská centra a uskupení ozbrojených sil před úderem nepřítel ze vzduchu.

Důležitost vojsk PVOS vzrostla. Jednak se zvětšilo množství vojsk PVOS, jednak vojska byla vyzbrojena novými, dokonalejšími prostředky boje.

Aby vojska PVOS splnila své strategické předurčení, musí být schopna zničit jakékoli soudobé prostředky vzdušného napadení nepřítel. Proto vojska PVOS mají ve svém složení různé druhy vojsk PVO, včetně protiletadlových raketových útvarů a radiotechnických vojsk. Jejich organizace, úroveň přípravy jednotek a stupeň bojové pohotovosti plně odpovídají vysokým požadavkům.

Protiletadlová raketová vojska jsou hlavním druhem vojsk PVO státu. V součinnosti se stíhacím letectvem jsou schopna zabezpečit nepřekonatelnou protivzdušnou obranu důležitých objektů. Protiletadlová vojska jsou charakterizována mohutnou palebnou silou a vysokou přesností ničení vzdušných cílů. Jsou vyzbrojena různými druhy protiletadlových raketových soustav s velkými možnostmi ničit jakékoli prostředky vzdušného napadení v rozsáhlé škále výšek a rychlostí letu, nezávisle na meteorologických a denních podmínkách.

Přijaté zásady organizace protiletadlové raketové ochrany důležitých objektů a uskupení vojsk, výcviku a přípravy protiletadlových raketových útvarů a jednotek v současné etapě rozvoje dokázaly svou životaschopnost.

Letectvo je jedním z hlavních a vysoce manévrových druhů vojsk PVOS. Jeho základ tvoří stíhací letouny-nosiče raket, jejichž úkolem je ničit síly vzdušného napadení, zejména na dalekých přístupech ke chráněným prostorům a objektům. Ve výzbroji stíhacího letectva jsou nadzvukové přepadové stíhací letouny, které mohou působit za jakéhokoli počasí a mají na palubě mohutné raketové zbraně, schopné

napadat letouny a křídlaté střely nepřítel v různých výškách, za jakýchkoli meteorologických a denních podmínek. Zvláštností nových typů přepadových stíhacích letounů je jejich schopnost útočit na vzdušné cíle nepřítel ze všech směrů a ničit cíle, které působí výše nebo níže než letí stíhací letouny. Tím, že máme ve složení letectva přepadové stíhací letouny dalekého působení, zabezpečujeme napadení letounů-nosičů řízených raket „vzduch—země“ nepřítel před odpálením raket.

Radiotechnická vojska jako druh vojsk PVOS jsou určena k trvalému vedení radiolokačního průzkumu sil vzdušného napadení nepřítel a k zabezpečení bojové činnosti protiletadlových raketových vojsk a stíhacího letectva. Zvláštní místo v rámci těchto hlavních úkolů má hlášení o zahájení nepřátelské činnosti, protože na něm závisí úspěch napadení a zničení letounů nepřítel. Radiotechnická vojska mají ve výzbroji soudobé radiolokační stanice, které umožňují v kterékoli době roku a dne, nezávisle na meteorologických podmínkách a rušení, zjišťovat prostředky vzdušného napadení do velké vzdálenosti a ve všech výškách, zjišťovat a určovat jejich přesné souřadnice, zabezpečit určování cílů protiletadlovým raketovým vojskům a navedení stíhacího letectva.

Proces technického přezbrojování vojsk PVOS dále pokračuje. Do výzbroje jsou zaváděny stále dokonalejší typy zbraní a bojová technika; je zdokonalována i organizační struktura. Charakteristickým rysem je zavedení a široké používání automatizovaných systémů velení a rychle působících prostředků spojení ve všech stupních; to umožňuje účinně a v nejkratší době používat bojové prostředky protiletadlové obrany. To vše napomáhá zvyšování jejich bojových možností, zabezpečuje účinné vedení boje jak s dosavadními, tak i s perspektivními prostředky vzdušného napadení nepřítel.

Revoluce ve vojenství si vyžádala nejen vznik nových prostředků PVO, ale i rozpracování nových zásad organizace a vedení protivzdušné obrany. Jestliže dříve bylo hlavní zásadou soustřeďování sil a prostředků PVO k bezprostřední obraně

důležitých objektů, v soudobých podmínkách je nejdůležitější zásadou soustřeďování úsilí ke zničení sil vzdušného na-

padení nepřítele v maximálních vzdálenostech od bráněných objektů a prostorů státu.

— ★ —

Další zdokonalování protivzdušné obrany závisí na perspektivách rozvoje sil kosmického napadení pravděpodobného nepřítele a na jejich úloze v budoucí válce. Můžeme očekávat, že rozvoj těchto prostředků půjde cestou zdokonalování strategických raket, kosmických zbraní a letectva. Vojska PVO se stanou vojsky vzdušně kosmické (protiraketové, protikosmické a protiletadlové) obrany.

Strategické balistické rakety a protiraketová obrana. Podle názorů zahraničních vojenských specialistů dojde k rozpracování nových typů strategických raketových zbraní [balistické rakety středního a mezikontinentálního působení] se zlepšenými bojovými vlastnostmi, které budou schopny pronikat celým systémem protiraketové obrany. Hlavním směrem vývoje v této oblasti je rozpracování manévrovacích hlavice s více náboji a vytvoření prostředků k překonání systému protiraketové obrany a zdokonalování systému velení s cílem zvýšit přesnost střelby.

V USA je již rozpracována a do výzbroje zavedena hlavice s více bojovými střelami (3—14 střel) typu MIRV jako samostatný prostředek k vedení úderů na jeden nebo několik cílů. V polovině sedmdesátých let, bez zvyšování celkového počtu strategických raket, armáda USA bude mít pravděpodobně ve výzbroji asi 8000 bojových hlavice (v roce 1969 jich měla 1700) a v dalším období asi 10 000. Kromě toho USA plánují vyrobit hlavice s jadernými náplněmi o různé kilotonáž, které mohou manévrovat a navádět se na cíl po průletu do atmosféry s pomocí vlastního systému řízení a motoru. USA dále pracují na vytvoření prostředků, které ztíží nebo dokonce vyloučí radiolokační zjištění hlavice, a na problému zabezpečení ochrany hlavice před jejich zničením jadernými náboji protiraket.

V rozvoji strategických raketových zbraní je prvořadým problémem zabezpečení odolnosti palebných postavění. Jako možné prostředky a metody jejich ochrany odborníci v USA zkoumají budování tzv. vysoce ochranných nebo vysoce pevných šachet, aktivních prostředků obrany pohyblivých a podvodních odpalovacích zařízení maskování a rozptýlení. Nevylučují ani konstrukci strategické balistické rakety třídy „vzduch—země“, která bude odpalována z letadla.

Můžeme tedy očekávat, že i když množ-

ství strategických balistických raket pravděpodobného nepřítele se zásadně nezvyšuje, jejich úderná síla se několikanásobně zvýší.

Letectvo a protiletadlová obrana. Letectvo zůstane ještě dlouhou dobu hlavní údernou silou, protože svými bojovými možnostmi a manévrovacími vlastnostmi je schopno úspěšně plnit úkoly, které nemohou řešit raketové síly, tj. zničení pohyblivých cílů o malých rozměrech, vedení podrobného průzkumu se současnými údery na nově zjištěné objekty atd. Důležitý význam má i skutečnost, že letectvo může dopravit na cíl asi polovinu zásob jaderných náplní.

Strategické raketonosné letectvo, především raketonosné letouny B-52, FB-11 a B-1A, bude i nadále jedním z hlavních prostředků úderu na objekty rozmístěné v hloubce nezávisle na tom, bude-li válka zahájena s použitím jaderných zbraní, nebo bez nich. Taktické a bitevní letectvo zůstává hlavním prostředkem působení na vojska a objekty na válčišti ze vzduchu.

Vojenské velení USA, vzhledem k velkým ztrátám letectva ve válce ve Vietnamu, urychluje práce na vytvoření nových typů letadel, která budou schopna překonávat protivzdušnou obranu v malých výškách a s nadzvukovou rychlostí letu.

Pro strategické letectvo se připravuje bombardovací letoun B-1A s délkou letu do 16 000 km. Tento letoun má ve výzbroji velké množství raket „vzduch—země“ s délkou odpálení 3000 km a jaderné pumy. Může letět ve velkých výškách rychlostí přes 3000 km/h a působit v malých výškách. V taktickém letectvu jsou konstruovány víceúčelové taktické stíhací letouny, které budou mít směnitelnou výzbroj a vybavení, a mohou působit od nejnižších výšek do 18 km a výše, rychlostí 3000—3600 km/h.

V rozvoji letectva se zřetelně projevuje tendence rozšíření jeho možností k překonání soudobého systému protivzdušné obrany a k zabezpečení nezanitelnosti rozmístění letectva od raketových jaderných úderů. K zabezpečení odolnosti letectva na zemi se předpokládá jeho rozptýlení, umístění letounů v krytech, ochrana letišť před údery ze vzduchu a jejich maskování.

Nově vyvíjené letouny strategického taktického a bitevního letectva mají ve výzbroji nejnovější prostředky rušení radioelektronických prostředků systému

PVO. Důležité místo v radioelektronickém boji mají rakety „vzduch—země“ se samonaváděcím systémem na elektromagnetické vlny radioelektronických prostředků PVO. Letouny taktického a bitevního letectva vybavené samonaváděcími raketami k ničení palebných postavení protiletadlových raketových vojsk, které byly používány ve Vietnamu, jsou v současné době dále zdokonalovány. Strategické letectvo USA je vyzbrojováno novými leteckými raketami typu SRAM s délkou střelby 150 až 300 km a SCAD s plánovanou délkou střelby 1500—3000 km, taktické a bitevní letectvo je vyzbrojováno leteckými pumami a raketami s laserovým systémem na vedení s vysokou přesností ničení.

Ze zkušeností lokálních válek, zejména z války ve Vietnamu vyplývá, že v rozvoji letectva v souladu s konstrukcí nových typů letounů a křídlatých raket značná pozornost se věnuje i rozpracování nových způsobů překonání systému PVO.

V případě války vojska PVOS budou vést boj s početným a silným nepřítelem, který se bude snažit dovedně používat nové prostředky napadení a nové taktické způsoby překonání systému PVO, s využitím zejména překvapení, malých výšek, klamné činnosti a rádiového rušení různých druhů. Proto na PVO i nadále budou kladeny vysoké požadavky.

PVO musí být především nepřekonatelná, vysoce odolná, být schopna odrazet hromadné úderů sil vzdušného napadení současně z několika směrů na široké frontě a v různých výškách. PVO musí být pružná, schopná čelit jakékoli variantě činnosti nepřítele dostatečně účinnou činností vlastních vojsk. Zvláštní význam v budoucnu si uchová udržování stále bojové pohotovosti k odrazení překvapivého úderu a schopnost vést dlouhodobou bojovou činnost. Neustálá bojová pohotovost znamená takový každodenní stav vojsk PVO, kdy na základě sestavy, uskupení, všestranného zabezpečení a výcviku jsou schopna v jakékoli situaci odrazit nenadálé napadení nepřítele ze vzduchu s využitím, kromě pohotovostních sil i celé bojové sestavy vojsk.

Jednou z nejdůležitějších podmínek bojové činnosti vojsk PVO v budoucí válce je zabezpečení odolnosti systému protivzdušné obrany. Jde o takovou bojeschopnost vojsk, kdy vojska nedovolí nepříтели uskutečnit úder jak na bráněné objekty, tak i na vlastní bojové sestavy.

Vysoké bojeschopnosti a tudíž i odolnosti může být dosaženo vytvořením nejúčelnějších uskupení vojsk, která zabezpečí bezpodmínečné zničení sil vzdušného napadení nepřítele, dále dokonalým bo-

vým výcvikem, morálně politickou a psychologickou přípravou vojáků a získáním návyků rychle obnovovat narušený systém obrany v průběhu bojové činnosti. Dobré ženijní vybudování bojových sestav si uchová svůj význam jako nezbytná podmínka vysoké bojeschopnosti vojsk.

Nejdůležitější oblastí protivzdušné obrany je plánování. Jeho podstata tkví v tom, aby na základě všestranného zhodnocení a hlubokého předvídání zámyslu a možného charakteru činnosti vzdušného nepřítele bylo stanoveno nejučinější použití všech sil a prostředků PVO a zabezpečena jejich sladěná činnost podle místa, času a cílů.

Na PVO požadujeme rychlou činnost, protože čas od doby zjištění nepřítele do zahájení bojové činnosti je velmi omezený. Jedním ze způsobů jejího zdokonalení v souladu se zlepšováním takticko-technických vlastností výzbroje je automatizace procesů boje se vzdušným nepřítelem počínaje od doby jeho zjištění až do úplného zničení. Automatizace je hlavním směrem zdokonalování velení na všech stupních, protože jen s její pomocí můžeme zabezpečit stále vzrůstající požadavky na operativnost orgánů velení, zejména stále vzrůstající požadavky na operativnost orgánů velení, zejména při sběru a zpracování podkladů o nepříтели a vlastních vojscích. Jen automatizace může zabezpečit prakticky okamžitou reakci na změnu situace, přijetí rozhodnutí za několik vteřin, stanovení úkolů vojskům a kontrolu jejich splnění. Zavedením prostředků automatizace velení řešíme také všechny složité otázky nepřetržitého udržování operační a taktické součinnosti mezi různými silami a prostředky (mezi protiletadlovými raketovými vojsky, stíhacím letectvem a dalšími druhy ozbrojených sil).

Nové prostředky a způsoby vzdušného napadení rozpracovávají se a zavádějí v době míru velmi rychle. Stejně rychlými tempy se musí rozvíjet prostředky a způsoby vedení protivzdušné obrany.

Pro vojska PVOS má mimořádný význam vědecké předvídání rozvoje prostředků a způsobů vzdušného napadení a v závislosti na tom — na přísně vědeckých základech — stanovení perspektivy rozvoje výzbroje a bojové techniky, organizační struktury a forem bojového použití vojsk, metod bojové a operační přípravy, zdokonalování velení. Provořadý význam přitom má rozpracování vědecky zdůvodněných zásad, způsobů a forem bojové činnosti vojsk PVOS, které musí odpovídat perspektivě rozvoje sil vzdušného napadení pravděpodobného nepřítele.

Upraveno ze sovětského tisku

Mobilnost

jednotek v boji

Pod pojmem „mobilnost jednotek“ rozumíme jejich schopnost plnit rychle a organizovaně bojové úkoly. Patří k ní: pohyblivost, manévrovací schopnost, vysoká bojová pohotovost a udržování nepřetržitého velení.

Pohyblivost

Pohyblivost vytváří hlavní předpoklady k tomu, abychom mohli jednat s překvapením, abychom dosáhli iniciativy, předešli nepřítele v činnosti a vnutili mu vlastní vůli.

Kvalitativně nové bojové prostředky umožňují změnit v krátkém čase poměr sil na bojišti. Proto spolu s nimi se zvyšuje úloha pohyblivosti. Vysoká pohyblivost je proto důležitým, prvním krokem k tomu, abychom dále vybudovali mobilnost jednotek v celku. Během druhé světové války se vyznačovaly vysokou pohyblivostí v podstatě jen tankové svazky. Po vybavení vojsk velkým počtem obrněných transportérů a jiných bojových vozidel dosáhly těchto vlastností stejnou měrou i motostřelecké jednotky. Dokonce i více. Během pochodu, ve střetném boji a při pronásledování nepřítele mohou motostřelecké jednotky rychlostí předstihnout tankové jednotky.

Pohyblivost jednotek však nezávisí jen na stupni motorizace, nýbrž i na umění

velitelů řídit proudy na silnicích i v těžko sjízdném terénu, za každého počasí ve dne i v noci.

Přitom bojová činnost je vedena z bojových vozidel. Osádky musí být dobře technicky vycvičeny a mít návyky v činnosti z bojových vozidel. To vyžaduje rychlé nasedání a vysedání z vozidel, stále pozorování signálů velitele a vedení palby za pohybu. Motostřelci musí být vycvičeni tak, aby mohli působit jak z obrněných transportérů, tak i při nasednutí na tanky.

Při výcviku motostřelců je třeba věnovat pozornost nasedání a zaujímání míst na tanku, střelbě za pohybu, sesedání i součinnosti s osádkami tanků. Jestliže bojují jednotky pěšky, musí udržovat stálé spojení s tanky a obrněnými transportéry.

Vysoká pohyblivost jednotek nezávisí jen na takticko-technických údajích tanků a jiných bojových vozidel, nýbrž i na jejich řízení a obratném použití.

Velitelé motostřeleckých jednotek musí proto při organizování bojové činnosti zaměřit svoji pozornost bezpodmínečně na neustálé spojení s přidělenými tanky a

s vlastními obrněnými transportéry. Signály musí být jasné a přesné, aby podřízení rozuměli každému rozkazu i ve složité situaci.

Manévrovací schopnost

Manévrovací schopnost znamená možnost použití široce založeného manévru na bojišti. Manévrovací schopnost úzce souvisí s pohyblivostí a je na ní hodně závislá. K tomu přistupuje průchodnost vozidel v terénu, to znamená, že musí být s to překonávat různé přírodní i umělé překážky, rozrušené a zaplavené úseky apod. Čím větší je pohyblivost jednotek a průchodnost vozidel, tím větší je manévrovací schopnost. Manévr je organizován s cílem uskupit výhodněji vojska a bojové prostředky, dovést je do situace, která skýtá výhodu proti nepříteli, nebo vyvést je z dosahu úderů nepřítel, obejít určité opěrné body nepřítel a rozhodně proniknout do hloubky, obklíčit uskupení nebo uskutečnit rozhodné údery do boků a týlu uskupení nepřítel k rozbití jeho hlavních sil a obsazení jeho území v co nejkratší době a s nejmenšími ztrátami.

Rychlého manévru dosáhneme plynulou činností jednotek, obratným využitím výhodnějších úseků terénu a překonáváním překážek z chodu. Tak můžeme předejít nepříteli v zaujetí výhodnějších úseků, způsobit mu ztráty a zbavit ho možnosti organizovat odpor.

Idea manévru nesmí být složitá a nesmí také vyžadovat rozsáhlé přemísťování jednotek.

Při útoku a ve střetném boji spočívá manévr jednotek v obratném využívání mezer a odkrytých křídel k účelnému útoku do boků a týlu nepřítel, abychom zničili jeho síly a prostředky. V obraně použijeme manévru k tomu, abychom zaujetím záložních postavení, přeložením palby, protiztečemi apod. způsobili nepříteli maximální ztráty, dezorganizovali jeho velení, udrželi obranná postavení a zabezpečili protiútok, připravený nadřízeným.

Manévrovací schopnost není závislá jen na pohyblivosti jednotek, nýbrž i na umění

velitelů zhodnotit správně a rychle situaci a přijmout rozhodnutí, výtečně se orientovat v terénu a využívat jeho ochranných vlastností.

Manévrovací schopnost je určována v mnoha směrech stavem bojové přípravy jednotek. Čím vyšší je vojenské mistrovství velitelů a všech příslušníků armády, tím plynulejší je manévr a tím větší je naděje na vítězství.

Bojová pohotovost

K mobilnosti jednotek patří stálá pohotovost ke splnění jakéhokoli bojového úkolu. Aby se toho dosáhlo, musí velitel včas uvažovat o všech pravděpodobných variantách použití své jednotky a učinit k tomu příslušná přípravná opatření. Tím se zvětší možnost splnit rychle každý úkol. Tak má např. velitel praporu za pochodu s předvídaným střetným boje mimo jiné problémy pečlivě promyslet složení pochodové sestavy. Musí začlenit jednotky a peletné prostředky tak, aby mohly při střetnutí s nepřítel rychle vejít do boje. Již v prostoru soustředění musí být proto jednotky rozmístěny tak, aby jej mohly v kterékoliv době opustit a plnit své bojové úkoly.

Velení

Vysoká mobilnost by byla nemyslitelná bez velení. Velení je závislé na schopnosti velitele vyznat se rychle ve složité situaci, přijmout účelné rozhodnutí a předat je v co nejkratším čase svým podřízeným. To je možné jen tehdy, rozvíjí-li iniciativu, jedná samostatně a tvůrčím způsobem a je s to pochopit zámysl nadřízeného.

Zkušenosti také potvrzují, že během bojové činnosti nesmějí velitelé jednotek zasahovat bez závažných důvodů do rozhodnutí svých podřízených. Nesmějí je malicherně poručníkovat a omezovat jejich iniciativu.

Dobré velitelské schopnosti se projevují i v osobním styku s podřízenými. Velitel jim stanoví konkrétní úkoly pokud možno v terénu, svědomitě je kontroluje a pomáhá

jim při jejich plnění. V těžkých situacích je příkladem rozhodnosti, pevné vůle a musí-li to být i chladnokrevnosti.

Aby udržel nepřetržitě velení v boji, je každý velitel povinen pěstovat u svých podřízených velitelské kvality, pružnost a bystrost a schopnost vydávat rozkazy a nařízení přesně a velitelskou mluvou.

V moderním boji se používá k dobytí opěrného bodu manévru s cílem proniknout do boků a týlu obránce. To zavazuje velitele, kteří organizují obranu, předem vypočítat různé varianty činnosti nepřítele a vybudovat opěrné body tak, že může být zničen nejen čelní útočník, nýbrž i nepřítel na bocích a v týlu. To znamená, že se musíme připravit ke kruhové obraně. Na druhé straně je útočící jednotka povinna jednat s překvapením. Útok nesmí být v žádném případě šablonou. Dalším rysem, který charakterizuje vysokou mobilnost jednotek, je jejich schopnost plnit rychle

a přesně rozkazy a nařízení, obratně manévrovat na bojišti, aktivně a rozhodně jednat. To závisí na stupni jejich sladění, na taktickém mistrovství velitelů a na politickomorálním stavu příslušníků armády.

Každý velitel musí usilovat o to, aby jeho jednotka se dala lehce řídit. K tomu účelu je třeba využít každého jejího použití v terénu k bezvýhradnému plnění rozkazů všemi podřízenými. Proto je účelné cvičit jednotky při bojové přípravě tak, aby jednaly velmi obratně na signály velitele. Jestliže vezmeme v úvahu, že bojová činnost může zpravidla probíhat za silného rádiového rušení, nesmíme zapomínat používat v co nejširší míře optické a zvukové signály.

Pohyblivost, manévrovací schopnost, bojová pohotovost a velení jsou důležité vlastnosti, které musí mít každá jednotka, aby mohla jednat v moderním boji úspěšně.

z kapitalistických armád

BÍLÁ KNIHA

NSR

1973/74

Politika Brandtovy vlády je na Západě označována za „mírutvornou“, „konstruktivní“, „realistickou“ apod. Současné západoněmecké vládě není možné upřít značný podíl na zlepšení vztahů mezi Východem a Západem, mezi socialistickými státy a NSR. Právě tato vláda uzavřela důležité smlouvy se SSSR, NDR, Polskem a po zdoluhavých jednáních i s naší socialistickou republikou. Není to však důsledek vyplývající z podstaty této vlády, ale produkt působení jiných sil a tendencí. Vše, co musela západoněmecká vláda ve vztahu k SSSR a jiným socialistickým zemím přijmout, přijala v důsledku změněného poměru sil ve světě a zejména v Evropě. Brandtova vláda pochopila tuto novou situaci a přizpůsobila jí svou zahraniční politiku. Její strategické cíle se však nezměnily, změnila se pouze taktika při jejich dosahování. Brandtova sociální demokracie je nadále důslednou obhájkyň zájmů západoněmeckého kapitálu, v současné době, z pohledu představitelů monopolů, obhájkyň neoptimálnější. Západoněmecká vláda zejména nyní, v podmínkách dalšího prohloubení třetí etapy všeobecné krize kapitalismu, poskytuje denně dostatek důkazů o svém skutečném politickém programu. Jedním z nich je v polovině ledna 1974 vydaná „Bílá kniha 1973/74 o bezpečnosti NSR a vývoji spolkové armády“.

Bílá kniha 1973/74 se nejen svou skladbou a rozsahem, ale i svým obsahem velmi podobá minulé, která byla zveřejněna na přelomu let 1971/72. Ačkoliv se za poslední dva roky výrazně změnila mezinárodní situace, zásady branné politiky NSR zůstávají v podstatě stejné a jejich hlavní tendence směřuje k dalšímu zvyšování vojenského potenciálu a bojové hodnoty západoněmeckých ozbrojených sil.

První část, nazvaná „Bezpečnost NSR“, charakterizuje základní hlediska branné politiky NSR. Vychází z hodnocení vojenskopolitické situace v Evropě, z úlohy a místa západoněmecké armády v agresivním uskupení Severoatlantického paktu. Zdůvodňuje naléhavou potřebu dalšího zintenzivňování vojenských příprav jako nezbytný předpoklad pro jednání s členskými státy Varšavské smlouvy. Zdůrazňováním

některých stránek vojenského poměru sil na středoevropském válečném poli mezi státy NATO a Varšavské smlouvy se snaží obhájit potřebu dalšího růstu vojenských rozpočtových nákladů na navrhovaná řešení, která směřují k dalšímu zvyšování bojové hodnoty západoněmecké armády; ta jsou obsahem druhé části Bílé knihy.

Obdobně, jako ostatní oficiální dokumenty a četná vystoupení západoněmeckých politiků, Bílá kniha zdůrazňuje neměnnost postojů západoněmecké vlády k otázkám atlantického spojení. Americkou nukleární sílu a přítomnost amerických vojsk v Evropě považuje za základní předpoklad vojenské síly Západu a hlavní faktor, který ovlivňuje vojenský poměr sil v Evropě.

Oficiální vojenskostrategické koncepce NATO „pružné reakce“ a z ní vyplývající principy a úkoly jsou v Bílé knize označeny za ekvivalentní politickým zájmům Západu, současnému poměru sil, rozvoji zbraňových systémů a možnostem členských států Severoatlantického paktu ve všech oblastech. Zdůrazňuje jako obvykle zejména význam strategického principu „přední obrany“, který považuje za jeden ze základních předpokladů účinného vedení operací ozbrojenými silami NATO, výhodný nejen pro NSR, ale i pro ostatní členské státy NATO. Na základě toho zdůvodňuje nutnost, aby ozbrojené síly i ostatních spojeneckých států byly dislokovány co možno nejbližší hranic se socialistickými státy.

Značnou pozornost věnuje otázkám spolupráce evropských států v rámci NATO (EUROGROUP), (zejména ve vývoji a výrobě zbraní), ale i mimo tento rámec (Západoevropské unii). Přitom spolupráci v rámci „evropské skupiny“ považuje za prvořadou.

Při hodnocení plnění závazků NSR vůči NATO a realizace úkolů obsažených v Bílé knize 1971/72 konstatuje, že západoněmecké brigády a divize začleněné do ozbrojených sil NATO dosáhly vysokého stupně bojové připravenosti a pohotovosti. Za nejdůležitější část pozemního vojska, které nejlépe odpovídá požadavkům soudobého boje, označuje tankové divize, sborové tankové pluky a vzdušné výsadkové brigády. Tankové svazky a útvary se svou údernou silou a výsadkové jednotky se svou vysokou mobilitou jsou schopny nejlépe plnit úkoly v soudobé operaci. Toto zhodnocení je východiskem při navrhovaných změnách branné struktury západoněmecké armády, které obsahuje druhá část publikace. Jednoznačně podtrhuje snahu současného západoněmeckého velení posilovat ofenzivní složky v ozbrojených silách.

Vojenské letectvo NSR plní podle Bílé knihy významné úkoly v rámci strategické koncepce „pružné reakce“ a „nukleárního odstrašování“. Svazky západoněmecké Luftwaffe dosáhly v rámci NATO velmi dobrých výsledků v bojové přípravě a pohotovosti a při společných cvičeních a střelbách.

Vojenské námořnictvo soustavnou modernizací loďstva, námořního letectva i pobřežních zařízení zvyšuje nepřetržitě svou bojovou hodnotu a připravenost a svůj podíl na námořních silách NATO.

V otázkách postoje NSR k jednání o snížení počtů ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě a k problémům evropské bezpečnosti Bílá kniha neobsahuje nové aspekty.

V poslední kapitole první části se autor Bílé knihy snaží zdůvodnit místo spolkové armády v západoněmecké společnosti. Přitom samozřejmě využívá všech prostředků v maskování třídní podstaty společenského zřízení, státu a armády. Za nejvýhodnější argument k obhájení postavení Bundeswehru ve společnosti používá tezi o společných zájmech „občana v civilu“ a „občana v uniformě“. Každý svým způsobem přispívá k zabezpečení „blaho-bytu moderní společnosti“.

Výsledky výzkumu veřejného mínění o postavení a nutnosti existence západoněmecké armády dokazují, že čím dále tím méně se daří těmito a podobnými argumenty přesvědčovat západoněmeckou veřejnost. Zatím v roce 1970 považovalo 16 % dotázaných spolkovou armádu za velmi důležitou, v roce 1973 klesl počet těchto přesvědčených na 9 %. Počet těch, kteří považovali v roce 1970 úlohu Bundeswehru za důležitou, po třech letech se snížil o 11 %. Na druhé straně vzrostl za stejné období o 11 % počet odpovědí těch, kteří nepřikládají západoněmecké armádě takový význam nebo ji vůbec za důležitou nepovažují.

Ještě výrazněji se ochlazení vztahu k Bundeswehru projevuje u mladých lidí. I přes různá opatření neustále ročně vzrůstá počet těch, kteří odmítají sloužit se zbraní. V roce 1973 dosáhl počet těchto mladých lidí výše roku 1971 již za devět měsíců.

Důsledná mírová politika Sovětského svazu a dalších socialistických států přispívá k uvolňování mezinárodního napětí a postupně ovlivňuje, přes veškeré ideologické zpracování, také myšlení západoněmeckého obyvatelstva. Velení západoněmecké armády spolu s bývalými generály patří k nejzatvrzelejším zastáncům studené války a propagátorům politiky z pozice síly. Obává se antimilitaristických nálad ve společnosti a především v armádě. Do

boje proti myšlenkám mírového soužití zapojuje široký armádní i civilní aparát a v plné míře k tomu využívá i Bilou knihu 1973/74.

V druhé části, označené „Vývoj západoněmecké armády“, Bílá kniha věnuje hlavní pozornost návrhu nové struktury ozbrojených sil a jeho zdůvodnění. Návrh vychází z vládního prohlášení z ledna 1973, který požaduje změnu struktury západoněmecké armády. Základem tehdejšího prohlášení byly závěry Komise pro brannou strukturu, které jsou však při formulování současného návrhu použity pouze v části zdůvodňující potřebu změn, avšak navrhovaný model není totožný ani s jediným, které Komise předložila.

Bílá kniha stanoví tyto zásady, kterým musí odpovídat struktura západoněmecké armády:

- ozbrojené síly musí být budovány v souladu s posláním, které armádě určuje ústava. (Západoněmecká ústava výslovně zakazuje připravovat armádu na agresivní válku, ale navrhované změny tento požadavek nerespektují, naopak, po realizaci povedou k prohloubení útočného charakteru západoněmeckých ozbrojených sil);

- struktura ozbrojených sil musí umožňovat realizaci závazků a povinností NSR vůči NATO, tj. musí vytvářet předpoklady k udržování ozbrojených sil na určitých početních stavech, v určité kvalitě a naplněnosti; musí umožňovat jejich dislokaci v souladu s plány operačního zasazení; armáda současně musí být schopná plnit teritoriální úkoly;

- západoněmecká armáda musí být pružná, snadno přizpůsobitelná vývoji vojensko politické situace;

- struktura ozbrojených sil musí vytvářet podmínky pro vyzbrojování vojsk nejmodernější bojovou technikou i při omezených rozpočtových nákladech;

- ze struktury ozbrojených sil musí být odstraněno všechno, co se překonalo, co neodpovídá potřebám moderního boje, co je v rozporu s požadavky strategické koncepce a strategických principů;

- struktura západoněmecké armády musí umožňovat efektivní využití a z hlediska potřeb vysoké bojové schopnosti maximální návratnost stále rostoucích provozních nákladů, především nákladů na služné vojáků z povolání a dělesloužících vojáků; z tohoto pohledu mírové počty ozbrojených sil tvoří jádro válečných počtů; řízení a organizace vojsk musí odpovídat válečným podmínkám, musí splňovat požadavky NATO, avšak musí respektovat i federativní princip výstavby NSR.

V souladu se závěry Komise pro brannou strukturu Bílá kniha konstatuje, že současná struktura ozbrojených sil těmto požadavkům plně neodpovídá. Zejména prudký růst provozních nákladů snižuje ročně rozpočtovou položku určenou na investice a tím brzdí modernizaci ozbrojených sil. Osobní náklady např. vzrostly v roce 1973, v porovnání s rokem 1970, na jednoho důstojníka o 30 %, na poddůstojníka o více než 1/3 a na vojáka základní služby dokonce o více než 50 %. Náklady na údržbu jednoho letounu F-104G vzrostly z 2706 DM v roce 1970 na 5000 DM v roce 1972. Provozní náklady za tři roky vzrostly např. u tankové brigády o více než 25 %, u stíhacího křídla o více než třetinu a u eskadry torpedoborců dokonce o 40 %. Komise pro brannou strukturu konstatovala a Bílá kniha její závěr převzala, že při zachování této tendence i v dalších letech poměr mezi provozními a investičními náklady bude natolik nepříznivý, že bude velmi vážně ohrožena modernizace výzbroje západoněmeckých ozbrojených sil. Dokazuje to na čerpání položek vojenského rozpočtu minulých let. V roce 1967 z vojenského rozpočtu připadalo ještě na investiční náklady 46,7 %. Během tří let však podstatně vzrostly provozní náklady a v roce 1970 představovaly již 66,6 %. Teprve v roce 1973 se západoněmeckému velení podařilo tuto tendenci pomocí různých úsporných a racionalizačních opatření zmírnit, přesto však vztah mezi provozními a investičními náklady dosáhl v tomto rozpočtovém roce poměr 70,7 : 29,3. Roční nárůst vojenského rozpočtu jen z části kryje zvýšené provozní náklady. Na druhé straně vzrostly ceny moderních zbraňových systémů.

Branná struktura nesplňuje ani požadavek NATO na počet bojových brigád (36) a na počty osob schopných operačního zasazení (495 000). Tím se západoněmecká armáda podle Bílé knihy dostatečně nepodílí na realizaci „strategického odstrašování“ konvenčními prostředky v rámci ozbrojených sil NATO.

V dalším hodnotí možnosti budovat západoněmeckou armádu na profesionálním principu. Konstatuje, že současný vývoj a možnosti západoněmeckého státu, armády a potřeby mobilizačního doplňování neumožňují přejít plně na dobrovolnický systém, a proto nadále zůstane v platnosti zákon o branné povinnosti a patnáctiměsíční vojenské základní službě pro všechny muže ve věku do 32 let. (Dosud je tato povinnost u mužstva do 35 let.) Další zkrácení doby základní služby z výcvikových důvodů nepřichází v úvahu. Dosavadní branná struktura neumožňuje přijmout účinně

nější opatření ke zvýšení počtu dobrovolníků se středním a delším závazkem, kteří jsou z hlediska připravenosti a nákladů nejvhodnější pro řešení kádrové situace.

Podobně jako prohlášení spolkového ministra obrany z listopadu 1973, tak i Bílá kniha přichází k závěru, že struktura ozbrojených sil se musí změnit, aby nedocházelo k prohlubování dosavadních nedostatků. Základním východiskem je uskutečnění změn, jejichž podstatou je odstupňované naplnění útvarů a svazků, z nichž část bude bojeschopná ihned, část po několika dnech (1—3) bez mobilizačního doplnění. Toto bude umožněno „zkádrováním“ některých jednotek. Kádrovou¹⁾ se podle Bílé knihy rozumí jednotka do stupně praporu, která má odpovídající materiální vybavení a výzbroj, má všechny funkcionáře — vojáky z povolání, avšak její naplněnost vojáky základní služby je pouze částečná. Nedostávající se počty vojáků základní služby budou doplněny z počtů příslušníků dispoziční pohotovosti. Změní se dosavadní statut dispoziční pohotovosti. Doba trvání dispoziční pohotovosti se prodlouží ze tří na dvanáct měsíců a budou do ní zařazováni nejen vojáci, kteří ukončili základní službu, ale také dobrovolníci, kteří po skončení závazku byli propuštěni do občanského života. Tím bude při doplňování jednotek vyřešen dosud trvající nedostatek poddůstojníků a nižších důstojníků. Příslušníky dispoziční pohotovosti budou doplňovací úřady zařazovat ke kádrovým útvarům, s nimiž se budou zúčastňovat taktických cvičení s cílem bojového a organizačního stmelení. Nebudou tedy předurčení k obsazení funkčních míst povolanců, kteří prodělávají základní výcvik, jako je tomu nyní. Právo povolání příslušníků dispoziční pohotovosti do armády má spolkový ministr obrany bez vyhlášení mobilizace.

Návrh nové struktury předpokládá, že západoněmecká armáda bude mít v míru 495 000 osob, z nichž 30 000 bude doplňováno příslušníky dispoziční pohotovosti. Do mírových počtů ozbrojených sil se započítávají také posluchači vojenských škol a kursů (asi 33 000) a asi 17 000 záložníků na vojenských cvičeních, kteří tvoří tzv. variabilní složku počtů ozbrojených sil. Z toho vyplývá, že na funkcích předepsaných tabulkami mírových počtů bude za-

řazeno 415 000 vojáků z povolání, dělesloužících a vojáků základní služby. Poměr mezi počty vojáků z povolání a dělesloužících na jedné a vojáků základní služby na druhé straně má být v celých ozbrojených silách 60 : 40.

Tímto opatřením budou sníženy personální náklady a současně bude zachován stupeň bojeschopnosti 36 vševojskových brigád podle kritérií vojenských orgánů NATO. Zároveň to má umožnit západoněmecké armádě vyloučit riziko taktického překvapení, protože část pozemního vojska, vojenského letectva a vojenského námořnictva bude na plných stavech nepřetržitě bojeschopná.

Západoněmecká armáda má po mobilizačním rozvinutí dosáhnout počtu 1 200 000 osob, k čemuž jsou vytvořeny odpovídající lidské a materiálové rezervy.

Princip tvorby dispoziční pohotovosti a její počty mnohonásobně převyšují předpokládanou potřebu 30 000 osob k doplnění kádrových jednotek. Po zpřesnění odvodních hledisek nastupovalo ročně do armády 220 000 osob, které, společně s propuštěnými dobrovolníky, budou nyní tvořit dispoziční pohotovost. Toto opatření umožňuje tedy západoněmeckému velení skrytě zvýšit početní stavy ozbrojených sil téměř na 700 000 osob bez vyhlášení mobilizace.

Kromě tohoto základního opatření, které má zastavit nepříznivý vývoj vztahu provozních a investičních nákladů, Bílá kniha obsahuje další návrhy, které se týkají převážně organizace. K nejdůležitějším patří:

— Centralizace všech úkolů jednotlivých složek ozbrojených sil, které mají stejný obsah a kde je to možné a účelné (např. otázky spojení).

— Zrušení velitelství vojenských okruhů a převzetí jejich úkolů velitelstvími dosavadních armádních sborů. V Schleswig-Holstein dojde ke spojení Teritoriálního velitelství S-H s velitelstvím 6. mechanizované divize. Teritoriální velitelství SEVER a JIH zůstanou zachována a velitelství 1., 2. a 3. armádního sboru budou přejmenována na generální velitelství (Generalkommando). Při cvičeních a v případě války se z generálních velitelství vyčlení do spojených ozbrojených sil polní vojsko v dosavadním složení a organizaci (viz přílohu 1).

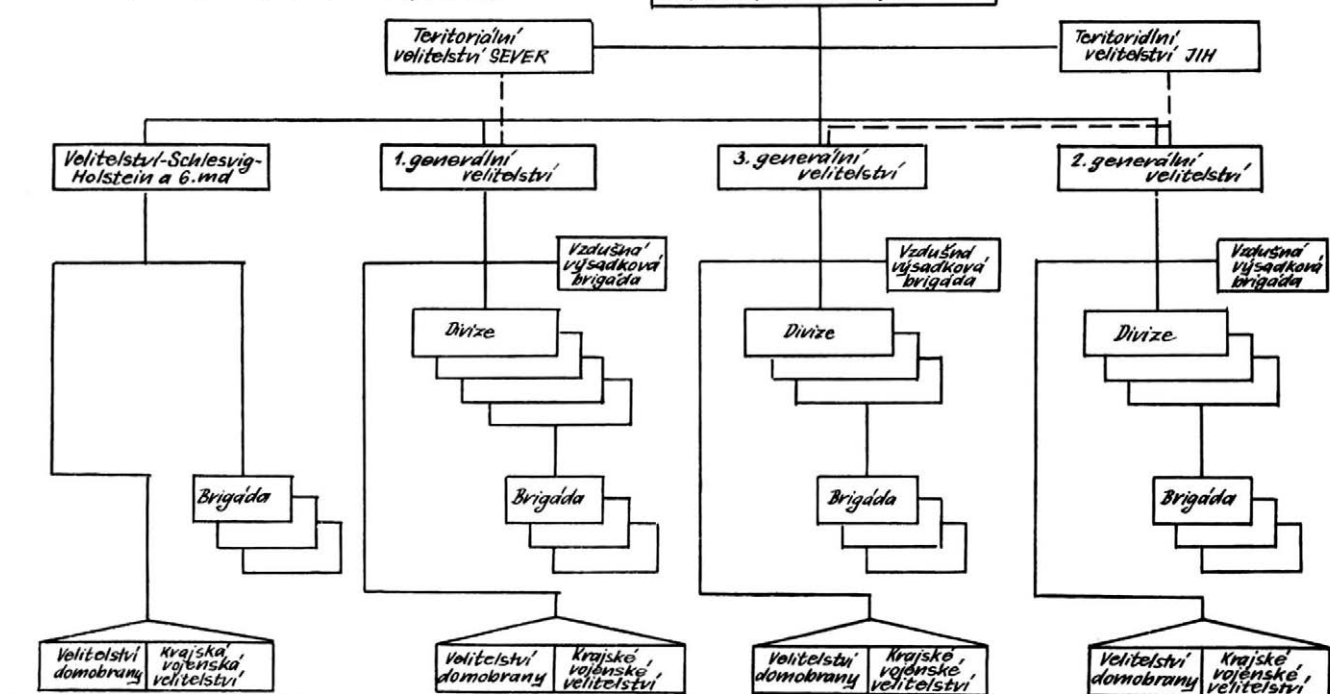
— Zrušení tankových pluků armádních sborů, jejichž výzbroj a osoby budou tvořit jádro dalších tří tankových brigád; současně budou reorganizovány motorizované brigády (a pravděpodobně i horské, i když nejsou v Bílé knize výslovně jmenovány), jejich složení a výzbroj budou stejné jako mechanizovaných brigád. Ceikem má mít

¹⁾ Rámcová je podle západoněmeckého pojetí taková jednotka, která má ve skladech uloženou úplnou materiální výstroj a výzbroj, avšak její personální naplnění budou tvořit jen zmobilizovaní záložníci. V době míru stav rámcových jednotek tvoří malý počet vojáků z povolání a několik občanských pracovníků. Např. motorizovaný rámcový prapor má 1 důstojníka, 2 rotmistry a 11 občanských pracovníků.

Nová struktura velitelství orgánů pozemního vojska západoněmecké armády (model)

Spolkové ministerstvo obrany
Inspektor pozemního vojska

Příloha 1

— — — — — podřízenost polního vojska
- - - - - podřízenost teritoriálního vojska

1. generální velitelství se vytvoří z 1. armádního sboru, II. a III. voj. okruhu;
2. generální velitelství se vytvoří z 2. armádního sboru k a VI. voj. okruhu;
3. generální velitelství se vytvoří z 3. armádního sboru a IV. voj. okruhu.

západoněmecká armáda 16 tankových a 17 mechanizovaných brigád (včetně horských a motorizovaných). Přestavba tankových pluků na tankové brigády nebude představovat zvlášť složité úkoly: z dosavadních dvou tankových praporů pluku budou vytvořeny tři a ke dvěma mechanizovaným rotám se připojí třetí, minometná četa pluku bude tvořit základ minometné rotы mechanizovaného praporu. Z velitelské rotы a rotы služeb se rozvinou brigádní jednotky. Nově bude postaven samohybný dělostřelecký oddíl. Motorizované brigády vytvořené před pěti lety a reorganizované horské brigády měly vést bojovou činnost v horském, zalesněném a hustě osídleném terénu bez tanků a jen s malým počtem obrněných transportérů. Jejich soustředění ve sborových tankových plucích bylo označováno za formu efektivního využití této bojové techniky. Změnu tohoto názoru lze spojovat nejen se získanými zkušenostmi, ale také se změnou v obsazení funkce inspektora pozemního vojska.

— Podřízení vzdušných výsadekových brigád (3) přímo velitelům armádních sborů a zrušení velitelství vzdušné výsadekové divize.

— Zmenšení počtů osob a výzbroje v rotách a praporech a současně zvýšení počtů praporů v jednotlivých typech brigád. Tento návrh je zdůvodňován složitostí bojové techniky a velkými nároky na operativní velení rotám a praporům současné organizace. Varianta nové organizační struktury tankové a mechanizované brigády uvedená v Bílé knize je v příloze 2 a 3.

— Intenzivnější zavádění prostředků mechanizace a automatizace velení a postupné snižování počtů osob ve štábech a velitelstvích.

Realizace těchto opatření má být postupná, v průběhu reorganizace nesmí dojít k narušení bojové pohotovosti a připravenosti ozbrojených sil. Během vytváření zákonných předpokladů pro tyto změny, které by měly být schváleny do poloviny roku 1975, budou jednotlivé návrhy zpřesňovány, konkretizovány a budou zpracovány plány realizace. Západoněmecká vláda předpokládá, že podstatná část reorganizace se uskuteční do roku 1978.

Celá kapitola druhé části Bílé knihy je věnována novému systému výcviku a přípravy poddůstojníků a důstojníků v podmínkách zkrácené vojenské základní služby.

Konstatuje, že spojení základního a speciálního výcviku a vytvoření výcvikových jednotek se osvědčilo a zvýšila se pohotovost bojových jednotek, které dříve řídily základní výcvik ve větším rozsahu. Zdůrazňuje výhodnost zavedené přípravy

kádrů a perspektivy, které poskytuje průběh služby poddůstojníkům a důstojníkům západoněmecké armády. Bílá kniha 1973/74 především upozorňuje na výhody, které poskytuje nový způsob organizace vzdělávacího procesu v ozbrojených silách pro přípravu na občanské povolání. Vytvořením vojenských vysokých škol od 1. 10. 1973, na kterých se připravuje podstatná část budoucích důstojníků z povolání, má se zvýšit atraktivnost služby v armádě, kvalita přípravy důstojníků a využitelnost vojenského vysokoškolského vzdělání v adekvátních oborech mimo armádu. Základem bylo vytvořeno šest studijních oborů:

- pedagogika;
- organizační systémy a hospodářství;
- informační systémy;
- letecká a kosmická technika;
- elektrotechnika;
- stavební inženýrství a zeměměřičství.

Od roku 1975 má být zahájena výuka v oboru strojího inženýrství.

Široká publicita otázek výcviku a školství má za úkol zvýšit zájem mladých příslušníků spolkové armády o prodloužení závazku, zvýšení počtu mladých poddůstojníků a důstojníků, kterých je stále nedostatek, jak to konstatuje i další kapitola, která analyzuje personální situaci západoněmecké armády. K 7. 9. 1973 měl Bundeswehr 461 420 osob,²⁾ z toho 39 700 důstojníků, 123 546 poddůstojníků a 298 174 příslušníků mužstva. Kromě toho v západoněmecké armádě pracovalo 180 074 občanských pracovníků.

Kapitola o vyzbrojování západoněmeckých ozbrojených sil uvádí zásady zbrojní politiky NSR:

— NSR při vyzbrojování svých ozbrojených sil nebude uskutečňovat žádnou separátní nebo autonomní politiku.

— Perspektivní plány vyzbrojování bude konzultovat se svými spojenci a využívat jejich spolupráci při realizaci jednotlivých úkolů.

— Bude usilovat o to, aby při výzkumu a vývoji zbraňových systémů nedocházelo k duplicitě se spojenci.

— Západoněmeckou zbrojní výrobu budou nadále zabezpečovat soukromé firmy souběžně s realizací civilních výrobních programů.

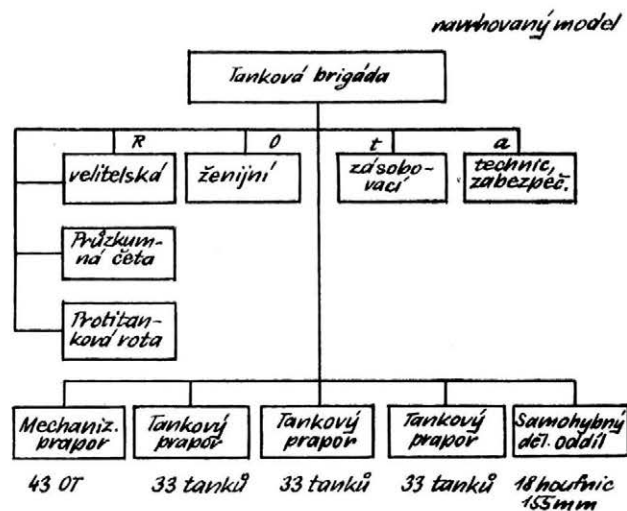
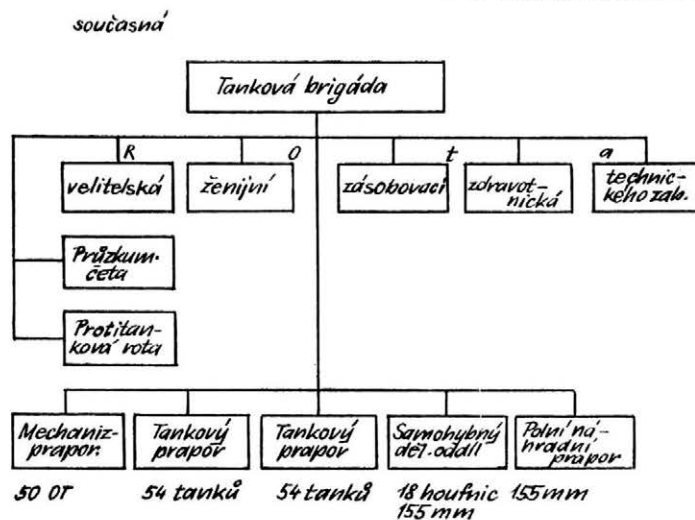
— Vyvíjené zbraňové systémy musí být na vysoké technické úrovni a musí docházet ke spojení vojenského vývoje s ekonomickými zájmy zbrojních monopolů.

— Export zbraní z NSR bude nadále omezen pouze na státy NATO.

²⁾ K tomuto údaji, který uvádí Bílá kniha, je třeba připočítat příslušníky úřednické dispozici pohotovosti, jejichž počet se pohybuje okolo 45 000 až 50 000 osob.

ORGANIZACE TANKOVÉ BRIGÁDY

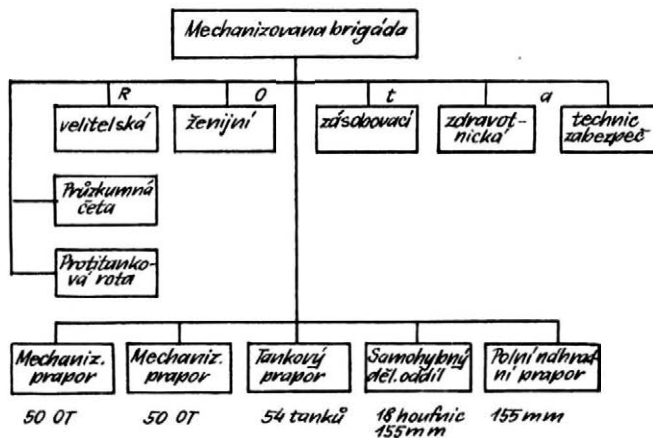
Příloha 2

Poznámka: Schéma znázorňuje mírovou organizaci brigády

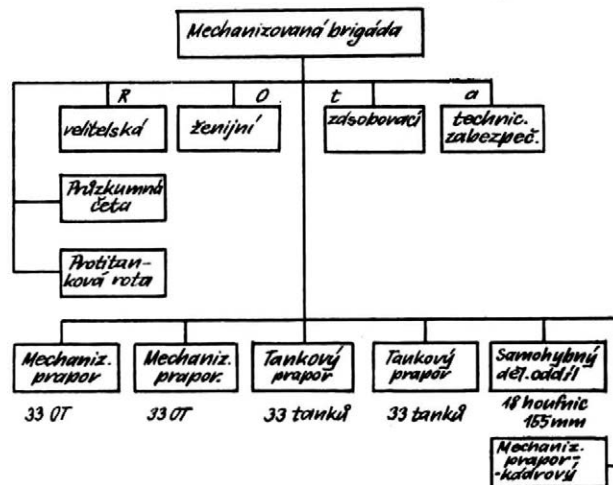
ORGANIZACE MECHANIZOVANÉ BRIGÁDY

současná

Poznámka: Schéma znázorňuje mírovou organizaci brigády

navrhovaný model

Počty hlavních druhů výzbroje západoněmeckých ozbrojených sil

Pozemní vojsko:	k 1. 10. 1971	k 1. 10. 1973
Tank M48	1460	1360
Tank LEOPARD	1845	2160
Kanónový stíhač tanků	770	770
Raketový stíhač tanků	316	316
Obrněný transportér HS30	1801	758
Obrněný transportér MARDER	225	1567
Obrněný transportér HOTCHKISS	2374	2374
Obrněný transportér M113	3178	3330
Protiletadlový kanón M42	496	496
203,2mm samohybná houfnice M110	77	77
175mm samohybný kanón M107	146	148
155mm samohybná houfnice M109	587	587
105mm houfnice	284	277
155mm houfnice	72	72
120mm minomet	386	386
120mm minomet na OT HS30	270	270
120mm minomet na OT M113	162	408
Odpalovací zařízení ŘS SERGEANT	19	19
Odpalovací zařízení DR HONEST JOHN	86	71
Raketomet LARS 110	209	209
Lehký spojovací letoun DO27	18	18
Střední dopravní vrtulník H-21 a H-34	106	20
Lehký vrtulník UH-1D	201	194
Střední dopravní vrtulník CH-53	—	40
Spojovací vrtulník ALOUETTE II	237	234

Vojenské letectvo	k 1. 10. 1971	k 1. 10. 1973
Bojový letoun F-104G STARFIGHTER	496	466
Cvičný letoun TF-104G	118	113
Průzkumný letoun RF-4F PHANTOM	63	88
Bojový letoun F-4F PHANTOM	—	8
Lehký bitevní letoun FIAT G.91	301	291
Cvičný bitevní letoun G.91	39	58
Dopravní letoun TRANSALL	82	88
Odpalovací zařízení PLRS NIKE	216	216
Odpalovací zařízení PLRS HAWK	216	216
Protiletadlový dvouhlavňový kanón 20 mm	—	210
Odpalovací zařízení ŘS PERSHING 1A	72	72
Lehký dopravní vrtulník UH-1D	134	125
Spojovací vrtulník ALOUETTE II, BELL 47	55	35
Lehký spojovací letoun DO27	79	10
Lehký spojovací letoun DO28	4	65

— Zadávání zbrojních zakázek se bude uskutečňovat cestou konkursů.

Staf o vyzbrojování uvádí počty výzbroje k 1. 10. 1971 a k 1. 10. 1973 (**viz přílohu 4**). Změny v počtech jednotlivých druhů jsou v souladu s probíhající modernizací. Výrazněji se projevuje vyzbrojování moderní technikou u vojenského a vojenského letectva.

V zaměření dalšího vyzbrojování Bílá kniha nepředpokládá podstatné změny. Zdůrazňuje, že hlavní pozornost bude zaměřena na prostředky protitankové obrany (včetně tanků) a protivzdušné obrany. Potvrzuje, že k vyzbrojení pozemního vojska řízenými střelami LANCE dojde až v polovině sedmdesátých let a že zavedení bitevních vrtulníků vyzbrojených PTRS je zatím ve stádiu úvah.

Třetí část Bílé knihy hodnotí opatření, která byla obsahem bílých knih vydaných v roce 1970 a 1971/72.

„Bílá kniha 1973/74 o bezpečnosti NSR

a vývoji spolkové armády“ shrnuje zásady branné politiky západoněmecké vlády, která se v podstatě nemění. Návrhy na změnu branné struktury mají vést k dalšímu zvýšení bojové kvality Bundeswehru. Sledují především posílení ofenzivních prvků ve složení ozbrojených sil, snížení provozních nákladů a rychlejší tempa modernizace výzbroje všech složek západoněmecké armády. Zavedení nového statutu pro příslušníky dispoziční pohotovosti vytváří předpoklady pro skryté zvýšení počtů ozbrojených sil téměř na 700 000 osob.

Bílá kniha 1973/74 jednoznačně potvrzuje, že opatření, která připravuje a uskutečňuje západoněmecká vláda v oblasti vojenské politiky, jsou v přímém rozporu s některými prohlášeními politiků NSR o mírových vztazích k zemím Východu. V celém svém rozsahu jednoznačně potvrzuje militaristický charakter politiky západoněmeckých politických i vojenských kruhů.

-vjl-

СОДЕРЖАНИЕ

Кандидат военных наук, подполковник Милан Шпичак	
Воспитание чувства гордости у военнослужащих ЧНА на революционных традициях	3
Автор занимается смыслом торжеств по поводу 30-ти летия Словацкого национально-го восстания и освобождения Чехословакии Советской Армией, в связи с чем выдвигает вопросы идейно-воспитательных и просветительных целей. Подчеркивает необходимость классового подхода, объясняя политику КПЧ за прошедших тридцать лет.	
Кандидат общественных наук, генерал-лейтенант Вацлав Горачек	
К политическому воспитанию молодых военнослужащих ЧНА	6
Автор разбирает основные задачи идеологической работы и политического воспитания молодых людей. Эти задачи исходят из реальной необходимости, характерной для современной степени развития нашего общества. За основу взяты постановления XIV. съезда КПЧ, разработанные октябрьским пленумом 1972 года, а также июльским пленумом ЦК КПЧ 1973 года.	
Кандидат общественных наук, полковник Франтишек Герфурт	
Применение марксистско-ленинской теории вооруженного восстания в Словацком национальном восстании	12
Автор объясняет основные тезисы марксистско-ленинской теории вооруженного восстания, применяя их к условиям второй мировой войны, борьбы против мирового фашизма, а также чехословацкого национально-освободительного движения в его завершающем этапе. Подчеркивает, что восстание опирается о самую прогрессивную силу, о политическое единство и инициативу рабочего класса в борьбе за демократические свободы, за победу над фашизмом, за возобновление национальной и государственной свободы.	
Кандидат общественных наук, майор Йосеф Урбан	
Укрепление боевой дружбы с армиями Варшавского Договора	20
Статья указывает на некоторые проблемы и значение дальнейшего укрепления боевой дружбы государств участников Варшавского Договора. Статья актуально реагирует на некоторые новые явления проявляющиеся особенно в интеграции совместных усилий не только в военной, но и в экономической, а главным образом в идеологической области.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Кандидат военных наук, подполковник Зденек Грон	
Воздушный десант при уничтожении ядерных средств	25
Автор рассматривает возможные варианты уничтожения ядерных средств противника воздушным десантом. Разбирает способы десантирования, его возможности, боевой порядок и принципы боя.	
Подполковник Ярослав Йилек	
Требования предъявляемые к управлению войсками	34
Автор разбирает отдельные требования, предъявляемые к управлению войсками в современном бою и показывает как они должны отражаться в подготовке командиров и штабов.	
	93

Подполковник Ярослав Пех
майор Ян Мило

Задачи противорадиоэлектронных действий в авиации 38

Авторы разбирают некоторые вопросы противорадиоэлектронных действий в авиации при преодолении противовоздушной обороны противника.

Кандидат военных наук, полковник Йосеф Петлах

Автоматизированная информационная система ПВО страны 41

Автор показывает возможности автоматизации управления в войсках ПВО страны, исходя из теоретических требований, и опирается на некоторые практические мероприятия. Разбирает возможности автоматизации сложных динамических процессов в ПВО страны.

Кандидат военных наук, подполковник Яромир Ланк

Артиллерия в бою с противотанковыми средствами противника 48

Автор, произведя оценку противотанковой обороны вероятного противника, разбирает возможности и способы применения своей артиллерии, главным образом в наступательной операции армии при прорыве позиционной обороны противника.

Подполковник Карел Лиебл

Инженерное обеспечение оборонительной операции армии 56

Автор в приведенной статье рассматривает основные задачи инженерного обеспечения оборонительной операции, обращая особое внимание на планирование инженерного обеспечения, его подготовку и обеспечение в ходе операции. Автор в статье сосредотачивает особое внимание на оборудовании оборонительных позиций и полос, а также на создании заграждений, как перед передним краем, так и в глубине обороны.

Подполковник Станислав Некут

Тыловое обеспечение войск во фронтовой тыловой полосе 69

Автор разбирает особенности тылового обеспечения в обстановке, когда во фронтовую тыловую полосу входит часть территории своего государства, и когда в этом районе совместно действуют органы полевых и территориальных войск, партии и государственной власти.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К некоторым проблемам применения родов войск 73

(По данным советской печати)

Мобильность подразделений в бою 80

(По данным советской печати)

ИНФОРМАЦИЯ

Белая книга 1973-74 года 83

Статья информирует о книге, выданной правительством ФРГ с целью популяризации его внешнеполитической активности. Ознакомливает читателей с содержанием отдельных частей книги. Особенно обращает внимание на вторую часть содержащую перспективы строительства армии ФРГ. Статья содержит конкретные данные о количестве боевой техники армии и планируемую организационную структуру.

**Vydává ministerstvo národní obrany ve Vydavatelství MAGNET,
n. p., Vladislavova 26
113 66 Praha 1**

Administrace Praha 1, Vladislavova 26, tel. 261551—7, 260651—9.

Vychází 10X ročně.

Je rozesílána podle zvláštního rozdělovníku.

Tiskne Naše vojsko, závod 01 Praha.

Redakce (tel. 2191/2611; 261551—7, 1. 380). Plukovník ing. Jindřich Malina (vedoucí redaktor), podplukovník ing. Vladimír Grubner, plukovník ing. Jozef Sirota, Soňa Štorkánová (technická redaktorka).

Redakční rada: Plukovník doc. ing. František Cvrček, CSc., podplukovník ing. Ladislav Čech, CSc., podplukovník ing. Miloš Doležal, plukovník gšt. ing. Zdeněk Havala, plukovník ing. Bohuslav Havlíček, generálmajor ing. Jaromír Jašek, podplukovník PhDr. Dezider Kollar, podplukovník ing. Jaromír Lank, CSc., plukovník gšt. ing. Ján Martinský, podplukovník PhDr. Alois Michňák, CSc., podplukovník ing. Jan Papík, plukovník doc. PhDr. Zdeněk Procházka, CSc., plukovník PhDr. ing. Václav Smetana, plukovník ing. Václav Vébr, plukovník ing. Otakar Vlach, plukovník ing. Jaromír Vyhnánovský, plukovník ing. Jiří Zelenka.

Ročník XXIV. Toto číslo bylo dáno do tisku 13. 5. 1974.